BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

POROČILO O FINANČNI STABILNOSTI

JUNIJ 2017

Izdajatelj:
Banka Slovenije
Slovenska 35

1505 Ljubljana

Tel.: (01) 471 90 00
Faks: (01) 251 55 16

Poročilo o finančni stabilnosti temelji na podatkih in informacijah, dostopnih do sredine maja 2017, razen če ni posebej navedeno drugače.

Uporaba in objava podatkov in delov besedila sta dovoljeni le z navedbo vira.

ISSN 1581-9760 (spletna izdaja)

Pregled vsebine

1 POVZETEK 1

2 MAKROEKONOMSKO OKOLJE 4
2.1 Mednarodno okolje 4
2.2 Gospodarska gibanja v Sloveniji 6
2.3 Nepremičninski trg 10
2.4 Podjetja 14

3 TVEGANJA V BANČNEM SEKTORJU 22
3.1 Bilanca in naložbe bank 22
3.2 Kreditno tveganje 27
3.3 Dohodkovno tveganje in obrestna občutljivost bank 34
3.4 Tveganje financiranja in likvidnost bank 42
3.5 Solventnost bank 47

4 NEBANČNE FINANČNE INSTITUCIJE 51
4.1 Struktura slovenskega finančnega sistema 51
4.2 Lizinške družbe 52
4.3 Zavarovalnice 54
4.4 Kapitalski trg 58

TEMATSKA SEKCIJA: OKOLJE NIZKIH OBRESTNIH MER TER NARAŠČAJOČE NESKLADJE ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV BANK 63

Pregled tabel, slik, okvirjev in kratic:

Tabele:

Tabela 1.1:	Prikaz tveganj v slovenskem bančnem sistemu	1
Tabela 2.1:	Napoved Evropske komisije izbranih makroekonomskih kazalnikov za pomembne trgovinske partnerice Slovenije	4
Tabela 2.2:	Bonitetne ocene največjih agencij za Slovenijo	7
Tabela 3.1:	Delež prehodov MSP ter velikih podjetij med bonitetnimi razredi ob upoštevanju števila komitentov, v odstotkih	34
Tabela 3.2:	Izkaz poslovnega izida bančnega sektorja	35
Tabela 3.3:	Vrednosti posameznih komponent za izračun ROE po letih	39
Tabela 3.4:	Izbrani kazalniki poslovanja bank	39
Tabela 4.1:	Finančna sredstva slovenskega finančnega sektorja	51

Slike:

Slika 2.1:	BDP v izbranih državah	5
Slika 2.2:	Kazalniki zaupanja v evroobmočju	5
Slika 2.3:	Inflacija (HICP)	5
Slika 2.4:	Indeksi cen surovin	5
Slika 2.5:	Zahtevana donosnost 10-letnih državnih obveznic	6
Slika 2.6:	Rast borznih indeksov	6
Slika 2.7:	Bruto domači proizvod in prispevek k rasti BDP	6
Slika 2.8:	Izdatkovna struktura BDP	6
Slika 2.9:	Kazalniki zaupanja v Sloveniji	7
Slika 2.10:	Rast dodane vrednosti po dejavnostih	7
Slika 2.11:	Varčevanje in investicije	7
Slika 2.12:	Zaposlenost, stopnja brezposelnosti in bruto plača	7
Slika 2.13:	Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev glede na stanja	8
Slika 2.14:	Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev glede na letne transakcije	8
Slika 2.15:	Neto finančna pozicija do tujine po gospodarskih sektorjih	8
Slika 2.16:	Neto finančna pozicija do tujine po instrumentih	8
Slika 2.17:	Razpoložljiv dohodek in izdatki za končno potrošnjo	9
Slika 2.18:	Varčevanje in investicije gospodinjstev	9
Slika 2.19:	Finančna sredstva in obveznosti gospodinjstev	9
Slika 2.20:	Struktura finančnega premoženja gospodinjstev	9
Slika 2.21:	Struktura transakcij finančnega premoženja gospodinjstev	10
Slika 2.22:	Struktura vrednostnih sprememb finančnega premoženja gospodinjstev	10
Slika 2.23:	Rast cen stanovanjskih nepremičnin v Sloveniji	10
Slika 2.24:	Rast cen stanovanjskih nepremičnin glede na leto 2008	10
Slika 2.25:	Število in vrednost sklenjenih kupoprodajnih pogodb	11
Slika 2.26:	Vrednost in delež prometa z nepremičninami	11
Slika 2.27:	Število transakcij z nepremičninami	11
Slika 2.28:	Rast števila transakcij z nepremičninami	11
Slika 2.29:	Obseg opravljenih gradbenih del v gradbeništvu	12
Slika 2.30:	Število izdanih gradbenih dovoljenj	12
Slika 2.31:	Novoodobrena stanovanjska posojila in povprečni LTV	12
Slika 2.32:	Ročnost novih stanovanjskih posojil	12
Slika 2.33:	Razmerje med ceno stanovanj in neto plačo v Ljubljani	13
Slika 2.34:	Indeks dostopnosti stanovanj	13
Slika 2.35:	Kreditni standardi za stanovanjska posojila	13
Slika 2.36:	Dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih posojilih	13
Slika 2.37:	Povprečne cene pisarn in lokalov	14
Slika 2.38:	Transakcije s poslovnimi nepremičninami	14
Slika 2.39:	Stopnja investiranja in dobička ter delež gotovine in vlog podjetij v letni bruto dodani vrednosti podjetij	15
Slika 2.40:	Kazalniki gospodarske klime in zaupanja	15
Slika 2.41:	Celotni dobiček in izguba podjetij iz njihovih računovodskih bilanc	15
Slika 2.42:	Letne transakcije iz finančnih sredstev, obveznosti in neto finančne pozicije podjetij iz finančnih računov	15
Slika 2.43:	Struktura stanj finančnih sredstev slovenskih podjetij glede na instrumente	16
Slika 2.44:	Drseči letni tokovi finančnih sredstev slovenskih podjetij glede na instrumente	16
Slika 2.45:	Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij	17
Slika 2.46:	Mednarodna primerjava zadolženosti podjetij z evroobmočjem	17
Slika 2.47:	Struktura stanj finančnih obveznosti podjetij glede na instrumente	17

Slika 2.48: Finančne obveznosti podjetij glede na instrumente 17
Slika 2.49: Posojila domačim podjetjem iz tujine glede na sektor 18
Slika 2.50: Domača bančna posojila in vsa tuja posojila glede na velikost podjetij 18
Slika 2.51: Finančni vzvod glede na glavne gospodarske dejavnosti 18
Slika 2.52: Finančni vzvod glede na velikosti podjetij, s prikazom kapitala 18
Slika 2.53: Razmerje med neto finančnim dolgom in EBITDA glede na glavne gospodarske dejavnosti 19
Slika 2.54: Razmerje med neto finančnim dolgom in EBITDA glede na velikosti podjetij, s prikazom gibanja neto finančnega dolga (NFD) 19
Slika 2.55: Delež podjetij v vseh podjetjih z neto finančnim dolgom glede na EBITDA večjim ali manjšim od 5, z dolgom in hkrati izgubo ter delež podjetij brez dolga 19
Slika 2.56: Delež podjetij z neto finančnim dolgom glede na EBITDA večjim od 5 glede na velikost in glavne gospodarske dejavnosti 19
Slika 2.57: Delež neto finančnega dolga in presežnega dolga za prvih 10, 50 in 100 podjetij z najvišjimi vrednostmi v celotnem neto finančnem dolgu in presežnem dolgu 20
Slika 2.58: Distribucija podjetij glede na delež presežnega dolga v kapitalu 20
Slika 2.59: Različne vrste dolga za vsa podjetja skupaj 20
Slika 2.60: Različne vrste dolga za mala in srednja podjetja 20
Slika 2.61: Delež presežnega dolga v celotnem neto finančnem dolgu 21
Slika 2.62: Delež presežnega dolga v kapitalu vseh podjetij po dejavnostih in velikosti 21
Slika 3.1: Struktura naložb bank 23
Slika 3.2: Struktura virov bank 23
Slika 3.3: Rast glavnih oblik naložb in virov bank 24
Slika 3.4: Rast posojil nebančnemu sektorju skupaj ter podjetjem in gospodinjstvom 24
Slika 3.5: Rast posojil nefinančnim družbam glede na ročnost 24
Slika 3.6: Kreditni standardi za posojila nefinančnim družbam po ročnosti posojil 24
Slika 3.7: Rast posojil gospodinjstvom po vrstah posojil 25
Slika 3.8: Kreditni standardi za stanovanjska in potrošniška posojila gospodinjstvom 25
Slika 3.9: Povpraševanje po stanovanjskih in potrošniških posojilih 25
Slika 3.10: Povpraševanje po posojilih pri podjetjih 25
Slika 1.1: Napoved medletnih rasti glavnih kategorij bilance stanja 26
Slika 1.2: Sektorska napoved rasti posojil 26
Slika 1.3: Napoved rasti vlog po sektorjih 26
Slika 1.4: Razmerja med posojili in vlogami 26
Slika 3.11: Terjatve v zamudi nad 90 dni in NPE, NPL po EBA definiciji 28
Slika 3.12: Delež NPL v skladu z definicijo MDS po državah 28
Slika 3.13: Konsolidiran NPE 28
Slika 3.14: Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami, in kapitalom v slovenskem bančnem sistemu 29
Slika 3.15: Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami po skupinah komitentov 29
Slika 3.16: Pokritost z oslabitvami in zavarovanji terjatev v zamudi nad 90 dni 30
Slika 3.17: Vrednost zavarovanj pri terjatvah v zamudi nad 90 dni 30
Slika 3.18: Prikaz strukture terjatev po trajanju v zamudi nad 90 dni glede na obseg in število komitentov 31
Slika 3.19: Delež zamud nad 90 dni v RT po skupinah komitentov 31
Slika 3.20: Struktura NPE po skupinah komitentov 31
Slika 3.21: Struktura RT v zamudi nad 90 dni po državah sedežev komitentov 32
Slika 3.22: Število začetih stečajnih postopkov 32
Slika 3.23: Delež in obseg RT NFD v stečajnih postopkih v zamudah nad 90 dni pri NFD 32
Slika 3.24: Delež zamud nad 90 dni in NPE 33
Slika 3.25: Struktura NPE po velikosti podjetij 33
Slika 3.26: Obseg NPE za MSP in NFD po dejavnosti 33
Slika 3.27: Neto obrestna marža po skupinah bank 36
Slika 3.28: "Opravninska" marže" na bilančno vsoto 36
Slika 3.29: Prispevek kvantitativnih in cenovnih učinkov na spremembo obsega neto obrestnih prihodkov in gibanje neto obrestne marže 37
Slika 3.30: Skupni prispevki obrestonosne aktive in obrestonosne pasive k spremembam neto obrestne marže v slovenskem bančnem sistemu 37
Slika 3.31: Prispevki posameznih instrumentov na aktivi in pasivi k spremembi neto obrestne marže 37
Slika 3.32: Efektivne obrestne mere po glavnih instrumentih obrestonosne aktive in pasive 37
Slika 3.33: Operativni stroški na povprečno bilančno vsoto 38
Slika 3.34: Stroški oslabitev in rezervacij na povprečno bilančno vsoto 38
Slika 3.35: Donosnost na aktivo (ROA) po skupinah bank 38
Slika 3.36: Donosnost na kapital (ROE), neto obrestna marža na obrestonosno aktivo ter stroški oslabitev in rezervacij v deležu bilančne vsote 38

Slika 3.37: Vpliv štirih dejavnikov na smer spreminjanja donosnosti bank; dekompozicija ROE v obdobju 2008-2016 39
Slika 3.38: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za sredstva in obveznosti slovenskega bančnega sistema 40
Slika 3.39: Struktura depozitov nebančnega sektorja po posameznih razredih glede na obdobje ponovne določitve obrestne mere 40
Slika 3.40: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer v mesecih za stanja po instrumentih 41
Slika 3.41: Obrestne mere za stanja po instrumentih 41
Slika 3.42: Povprečna preostala zapadlost za posamezne vrste posojil 41
Slika 3.43: Delež posojil obrestovanih s fiksno obrestno mero v stanjih posojil 41
Slika 3.44: Delež novoodobrenih posojil obrestovanih s fiksno obrestno mero za posamezne vrste novoodobrenih posojil 42
Slika 3.45: Povprečne obrestne mere za posamezne vrste novoodobrenih posojil 42
Slika 3.46: Struktura virov financiranja bank 43
Slika 3.47: Spremembe v obsegu obveznosti do Evrosistema in grosističnega financiranja 43
Slika 3.48: Razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja po skupinah bank 43
Slika 3.49: Rast vlog po sektorjih 44
Slika 3.50: Prirasti vlog po sektorjih 44
Slika 3.51: Primerjava slovenskih obrestnih mer z obrestnimi merami evroobmočja za nove vloge gospodinjstev 44
Slika 3.52: Rast vlog gospodinjstev po ročnosti 45
Slika 3.53: Spremembe stanj vlog gospodinjstev po ročnostih 45
Slika 3.54: Dnevni količniki likvidnosti prvega in drugega razreda likvidnostne lestvice 46
Slika 3.55: Obseg tržne sekundarne likvidnosti 46
Slika 3.56: Terjatve in obveznosti bank do Evrosistema in delež prostega sklada primernega finančnega premoženja 46
Slika 3.57: Stanje danih in prejetih nezavarovanih posojil bank na nezavarovanem denarnem trgu evroobmočja 46
Slika 3.58: Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema na posamični osnovi 47
Slika 3.59: Kapitalska ustreznost temeljnega kapitala po skupinah bank na posamični osnovi 48
Slika 3.60: Razmerje med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto po skupinah bank na posamični osnovi 48
Slika 3.61: Prispevek spremembe kapitala in kapitalskih zahtev k spremembi količnika kapitalske ustreznosti na posamični osnovi 48
Slika 3.62: Struktura kapitalskih zahtev za kreditno tveganje 49
Slika 3.63: Struktura navadnega lastniškega temeljnega kapitala 49
Slika 3.64: Gibanje količnika kapitalske ustreznosti (KU) za sistem v primerjavi z evroobmočjem na konsolidirani osnovi 49
Slika 3.65: Gibanje količnika kapitalske ustreznosti lastniškega temeljnega kapitala (CET1) po skupinah bank v primerjavi z evroobmočjem na konsolidirani osnovi 49
Slika 3.66: Količnik kapitalske po državah evroobmočja na konsolidirani osnovi za september 2016 50
Slika 3.67: Količnik kapitalske ustreznosti temeljnega kapitala po državah evroobmočja na konsolidirani osnovi za september 2016 50
Slika 3.68: Porazdelitev razmerja med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto za države evro območja na konsolidirani osnovi 50
Slika 3.69: Razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto za države evro območja na konsolidirani osnovi 50
Slika 4.1: Struktura finančnih sredstev izbranih sektorjev v EMU in Sloveniji 52
Slika 4.2: Novoodobreni lizinški posli 53
Slika 4.3: Stanje lizinških poslov 53
Slika 4.4: Stanje in delež lizinških poslov v zamudi nad 90 dni 54
Slika 4.5: Medletna rast stanj lizinških poslov in bančnih posojil nebančnemu sektorju 54
Slika 4.6: Izbrani kazalniki uspešnosti poslovanja 54
Slika 4.7: Dolžniško financiranje lizinških družb 54
Slika 4.8: Zbrana bruto premija po vrstah zavarovanj v mio EUR in letne stopnje rasti 55
Slika 4.9: Gibanje čistega dobička v mio EUR in bilančne vsote 55
Slika 4.10: Škodni rezultat pomembnejših zavarovalnih vrst 56
Slika 4.11: Zbrane premije in izplačane odškodnine 56
Slika 4.12: Škodni rezultat kreditnih zavarovanj 56
Slika 4.13: Primerjava strukture naložb zavarovalniškega sektorja (S.128) v Sloveniji in EMU v odstotkih 57
Slika 4.14: Primerjava strukture naložb pokojninskih družb in skladov (S.129) v Sloveniji in EMU 57
Slika 4.15: Delež naložb zavarovalniškega sektorja v delnice, enote investicijskih skladov in dolžniške vrednostne papirje po sektorjih izdajateljev 57
Slika 4.16: Delež naložb pokojninskih skladov v delnice, enote investicijskih skladov in dolžniške vrednostne papirje po sektorjih izdajateljev 57

Slika 4.17: Rast izbranih borznih indeksov 58
Slika 4.18: Gibanje pribitka izbranih 10-letnih državnih obveznic nad nemško obveznico primerljive zapadlosti 58
Slika 4.19: Tržna kapitalizacija na Ljubljanski borzi in letni koeficient obračanja sredstev 58
Slika 4.20: Izdaja obveznic in komercialnih zapisov (brez sektorja država) 58
Slika 4.21: Neto naložbe rezidentov v tujin 59
Slika 4.22: Neto naložbe nerezidentov v Slovenijo 59
Slika 4.23: Medletne rasti vzajemnih skladov po vrstah skladov 60
Slika 4.24: Neto tokovi po sektorjih vlagateljev 60
Slika 4.25: Lastniška struktura v enotah domačih vzajemnih skladov 60
Slika 4.26: Struktura naložb po vrstah skladov glede na sredstva v Sloveniji in EMU* 60

Okvirji:

Okvir 1: Napovedi poslovanja bank v letih 2017-2019 26

Kratice:

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
ATVP	Agencija za trg vrednostnih papirjev
AZN	Agencija za zavarovalni nadzor
BDP	Bruto domači proizvod
BLS	Bank Lending Survey (anketa o bančnih posojilih za evroobmočje)
BS	Banka Slovenije
DFO	Druge finančne organizacije
DSTI	Debt service-to-income ratio (razmerje med obrokom posojila in prejemki posojilojemalca)
DURS	Davčna uprava Republike Slovenije
DUTB	Družba za upravljanje terjatev bank
ECB	Evropska centralna banka
EIOPA	The European Insurance and Occupational Pensions Authority
EMU	Ekonomska in monetarna unija
EU	Evropska unija
EURIBOR	Medbančna obrestna mera, po kateri si reprezentativne banke iz evroobmočja medsebojno ponujajo depozite
Eurostat	Statistical Office of the European Communities
FED	Board of Governors of the Federal Reserve System
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
HICP	Harmonised Index of Consumer Prices
IS	Investicijski sklad
KDD	KDD – Centralna klirinško depotna družba, d.d.
KOS	Koeficient obračanja sredstev
LEASEUROPE	The European Federation of Leasing Company Associations
LJSE	Ljubljanska borza
LTRO	Long-Term Refinancing Operation (dolgoročne operacije refinanciranja)
LTV	Razmerje med višino odobrenega posojila in vrednostjo premoženja, s katero je posojilo zavarovano (angl. loan-to-value ratio)
MCR	Minimalna kapitalska rezerva
MDS	Mednarodni denarni sklad
MSP	Mala in srednje velika podjetja
MTS Slovenija	Del elektronske trgovalne platforme Euro MTS za državne in paradržavne referenčne obveznice, denominirane v evrih
NFD	Nefinančne družbe
ROE	Return on Equity (donos na kapital)
SBI TOP	Indeks blue-chip Ljubljanske borze
SCR	Solventnostna kapitalska rezerva
SDW	Statistical Data Warehouse
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
S&P	Standard and Poor's
TLTRO	Targeted Longer-Term Refinancing Operations (usmerjene dolgoročne operacije refinanciranje)
VEP	Vrednost enote premoženja vzajemnega sklada
VLTRO	Very Long-Term Refinancing Operation (zelo dolgoročne operacije refinanciranja)
VS	Vzajemni sklad

POJASNILO: v tej publikaciji uporabljena analitična členitev bančnega sistema na homogene skupine bank, poimenovane velike domače banke, majhne domače banke in banke v večinski tuji lasti, ne izhaja iz prevladujočega lastništva bank. Členitev temelji na značilnostih njihovega poslovanja, zlasti na strukturi financiranja.

1 POVZETEK

Banke poslujejo v ugodnem makroekonomskem okolju, ki s stabilnostjo in napovedmi nadaljnje rasti povečuje zaupanje poslovnih subjektov in gospodinjstev. Rast nepremičninskega trga in razpoložljivega dohodka spodbuja povpraševanje gospodinjstev po posojilih. Izboljšana struktura financiranja podjetij in rast dobičkov povečujeta kreditno sposobnost gospodinjstev ter ugodno vplivata na tveganja, ki izvirajo iz tega segmenta bančnih naložb. Še naprej največ izzivov za poslovanje bank prinašata poslovanje in doseganje ustrezne dobičkonosnosti v okolju nizkih obrestnih mer, ki se mu banke prilagajajo tudi s spreminjanjem poslovnih modelov. Pri tem se prednje postavljajo izzivi obvladovanja drugih tveganj, predvsem ročnostne neusklajenosti naložb in obveznosti ter povečane obrestne občutljivosti. Na splošno se je v letu 2016 znižala občutljivost bank za sistemska tveganja, kar je dobra osnova za oživljanje kreditne aktivnosti v letošnjem letu.

Tabela 1.1: Prikaz tveganj v slovenskem bančnem sistemu

Sistemsko tveganje	Ocena tveganja v Q4 2016	Ocena tveganja v Q1 2017	Ocena tveganja v Q2 2017	Tendenca sprem. tveganja
Makroekonomsko tveganje				⇨
Kreditno tveganje				⇩
Nepremičninski trg				⇧
Tveganje financiranja				⇨
Obrestno tveganje				⇨
Tveganje okužbe in velika izpostavljenost				⇨
Solventnostno tveganje				⇧
Dohodkovno tveganje				⇨
Lizinške družbe				⇩
Barvna lestvica:				

Vir: Banka Slovenije.

Nadaljnja gospodarska rast in obeti za naslednja leta ugodno vplivajo na finančni položaj gospodinjstev in podjetij. Skupaj z naraščajočim optimizmom so ti dejavniki na prehodu v leto 2017 pomembno prispevali k ustavljanju večletnega upadanja posojilne aktivnosti bank. Zaznavanje manjših tveganj pri kreditiranju se izraža z manj zaostrenimi kreditnimi standardi in dodatno prispeva k ugodnejšim posojilnim pogojem, ki jih v največji meri zaznamujejo nizke posojilne obrestne mere in naraščajoča ponudba ugodnih posojil s fiksno obrestno mero.

Slika 1: Struktura finančnih obveznosti podjetij

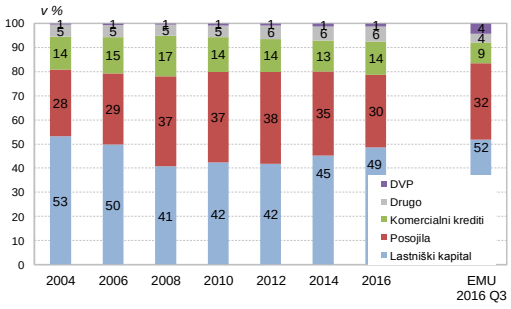

Na nadaljnje zniževanje visokega finančnega vzvoda podjetij je v letu 2016 vplivalo več dejavnikov. Več let trajajoče zmanjševanje zadolženosti pri bankah se je podaljšalo skoraj do konca 2016, ob tem se je ustavilo tudi zadolževanje podjetij v tujini. Drugo leto zaporedoma se podjetja v večji meri financirajo s pritokom lastniškega kapitala, predvsem tujega, kar je izboljšalo njihovo strukturo financiranja v smeri bolj vzdržnega načina zniževanja finančnega vzvoda podjetij. V strukturi celotnih finančnih obveznosti podjetij je delež kapitala dosegel 49%, kar je blizu povprečja evroobmočja. Oba procesa, razdolževanje in porast financiranja s kapitalom, sta znižala finančni vzvod podjetij na raven mediane evroobmočja, medtem ko dolg podjetij v primerjavi z BDP že v letih precej višje zadolženosti ni bil problematičen.

Rezultati poslovanja podjetij v letu 2016, z močno povečanimi dobički, ki so se približali ravni predkriznega leta 2007, so dodatno izboljšali kreditno sposobnost podjetij. Pri tem so se dobički tistih podjetij, ki poslujejo na domačem trgu, povečali bolj kot izvoznikom, kot posledica večjega prispevka domačega povpraševanja h gospodarski rasti v primerjavi s tujim. Dobički so se večali v

vseh glavnih gospodarskih dejavnostih, razen v gradbeništvu. Nadaljnje napovedi o rasti domačega povpraševanja lahko ugodno vplivajo na hitrejše okrevanje tistih podjetij, ki so bolj usmerjena na domači trg in predstavljajo del portfelja bank, ki je tudi drugače bolj obremenjen z nedonosnimi terjatvami.

Slika 2: Rast posojil nebančnemu sektorju

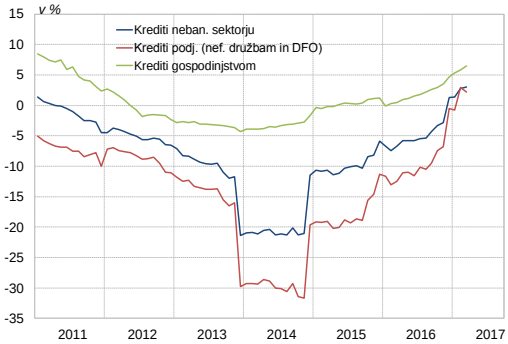

Z boljšim finančnim položajem podjetij in ugodnimi gospodarskimi napovedmi se vzpostavljajo pogoji za nov kreditni cikel, ki lahko podpre začete trende v investiranju. Rast posojil podjetjem od decembra 2016 lahko pomeni obrat v kreditni aktivnosti bank in več kazalnikov na strani ponudbe in povpraševanja kaže, da obstajajo osnove za pozitivna pričakovanja. Vendar se je v letih krčenja bančnih posojil v podjetjih vzpostavil model financiranja, ki bistveno bolj kot v predkriznem obdobju temelji na notranjih virih. Večanje dobičkov in akumulirana likvidna sredstva - ta so v strukturi naložb podjetij dosegla že 15% – pri marsikaterem podjetju pomenijo dobro osnovo za lastno financiranje razvoja. Krepitev posojilne ponudbe bank tej skupini komitentov s konkurenčnimi pogoji bi pomembno prispevala tudi k izboljšanju kakovosti celotnega portfelja bank.

Pri kreditiranju gospodinjstev je negotovosti kratkoročno manj. Rast stanovanjskih, še bolj pa potrošniških posojil je podprta z izboljšanim dohodkovnim položajem gospodinjstev, povečano potrošnjo in rastočim nepremičninskim trgom. Čeprav so stopnje rasti potrošniških posojil dosegle dvomestna števila, hkrati pa se povečuje tudi stanovanjsko kreditiranje, ostajajo gospodinjstva bistveno manj zadolžena kot v povprečju evroobmočja. Naraščanje tega dela kreditnega portfelja z nizkim kreditnim tveganjem vpliva na izboljšanje njegove celotne kakovosti. Zaradi pretekle zadržanosti gospodinjstev do potrošnje in investicij se je stopnja zadolženosti tega sektorja več let zniževala, kar omogoča bankam še nekaj prostora za povečevanje izpostavljenosti do te skupine komitentov, vendar ob ustrezni oceni kreditnega tveganja v daljšem obdobju servisiranja dolga. Kljub naraščajočem deležu posojil s fiksno obrestno mero je še vedno večinski delež stanja dolga gospodinjstev do bank obrestovan s spremenljivo obrestno mero, kar na obeh straneh vpliva na tveganja, pri gospodinjstvih na obrestno in pri bankah na kreditno.

Z aktivnim reševanjem nedonosnih terjatev so banke tudi lani uspešno zmanjševale njihov obseg in delež. Ker je bila glavnina dosedanjih prizadevanj bank usmerjena v reševanje slabih terjatev v večjih podjetjih, so se v portfeljih bank ohranile terjatve, ki zahtevajo drugačen pristop k reševanju. Mala in srednja podjetja, podjetja v stečaju in nerezidenti so segmenti, ki še vedno ohranjajo pomembne deleže v strukturi slabega dela portfelja. Terjatve do podjetij v stečaju so ob koncu leta 2016 še vedno obsegale več kot polovico vseh terjatev v zamudi nad 90 dni do podjetij. Terjatve do nerezidentov so z več kot polovičnim deležem koncentrirane v štirih državah nekdanje skupne države. Avtonomno izboljševanje teh terjatev je zaradi nižje gospodarske rasti v teh državah omejeno. V bilancah bank je tudi za pol milijarde posojil z glavnico, ki se poplačuje ob zapadlosti in katerih poplačljivost bo neznanka do trenutka zapadlosti, če banke iz drugih pokazateljev dolžnika pravočasno ne ugotovijo zmožnost za njihovo poplačilo.

V strukturi naložb bank se zmanjšuje delež naložb v državne oziroma državno garantirane vrednostne papirje. Ob zapadlosti se te naložbe delno nadomeščajo z obveznicami bank in podjetij. S tem se znižuje prej prisotno visoko tveganje koncentracije v bankah, večata pa se obseg in delež najbolj likvidnih oblik terjatev v bančnih bilancah, ki z 12% nekajkrat presegajo deleže izpred nekaj let. Kljub nizki donosnosti teh naložb je ohranjanje ustrezne likvidnosti bank pomembno z vidika zniževanja tveganj, ki izhajajo iz ročnostne neusklajenosti aktive in pasive. Ta razkorak še naprej narašča, tako zaradi vedno večjega deleža vpoglednih vlog v strukturi vlog in bilančne vsote kot tudi zaradi daljšanja ročnosti naložb. Večanje vrzeli v ročnosti bančnih sredstev in virov povečuje nekatera tveganja v bančnem sistemu, pri čemer imata potencialno sistemsko naravo zlasti tveganje financiranja in likvidnostno tveganje. Ne glede na navzočnost obeh tveganj v slovenskem bančnem sistemu trenutna situacija zaradi uveljavljenih (depozitna jamstvena shema, ELA, količniki likvidnosti, likvidnostna pomoč v sili itd.) ali porajajočih se (LCR, NSFR itd.) regulatornih varnostnih mehanizmov ni problematična. Kljub temu je na mestu opozorilo bankam, naj pozorno spremljajo razvoj obeh tveganj v lastnih bilancah in tudi v bančnem sistemu. Zadostna

likvidnost, ki jo banke zagotavljajo z ustreznimi primarnimi in sekundarnimi viri likvidnosti ter z dostopom do sredstev pri Evrosistemu, je pogoj za ustrezno zavarovanje pred tveganjem nepredvidljivega prehajanja vpoglednih vlog med bankami.

Dohodkovno tveganje ostaja eno od ključnih tveganj v bančnem sistemu. Neto obrestni prihodki so v letu 2016 še upadali, tako zaradi količinskih kot cenovnih dejavnikov. Zadnji trendi na področju kreditiranja kažejo po dolgem času pozitiven, čeprav še minimalen prispevek povečanega obsega kreditiranja k obrestnim prihodkom. Povečanje neobrestnih prihodkov v zadnjih dveh letih je predvsem pokazatelj enkratnih dejavnikov in ne pomeni povečane usmerjenosti bank v druge dejavnosti zunaj »core« bančništva. Na strani stroškov je kljub pričakovanemu nadaljnjemu izboljševanju kreditnega portfelja malo verjetno, da bi se še naprej ohranjali nizki stroški oslabitev in rezervacij, ki so v večji meri odraz sproščanja prej oblikovanih oslabitev. Tudi izboljšanje stroškovne učinkovitosti je bolj dolgoročen proces.

Prilagajanje poslovnih modelov bank z naraščanjem posojil s fiksno obrestno mero in podaljševanjem ročnosti, predvsem pri posojilih gospodinjstvom, bo prispevalo k rasti obrestnih prihodkov prek povečanega obsega kreditiranja. Še naprej se ob hkratnem vztrajnem krajšanju ročnosti vlog povečuje obrestna občutljivost bank. Rezultati nadzorniških stresnih testov obrestnega tveganja (IRRBB) so pokazali, da so banke v Sloveniji razmeroma konservativne pri upravljanju svojih obrestno občutljivih pozicij in obrestno tveganje obvladujejo.

Slika 3: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za posamezne instrumente A in P

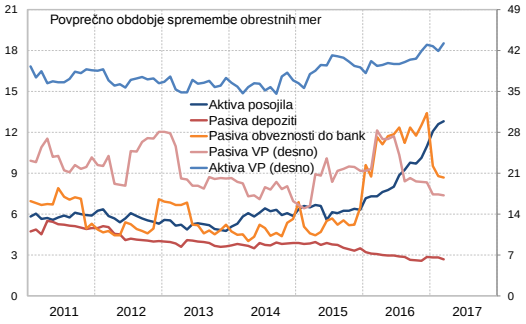

Kapitalska ustreznost bank je v letu 2016 na ravni sistema ostala ugodna in podobna kot leto prej. Manjše spremembe kapitalske ustreznosti so bolj posledica sprememb kapitalskih zahtev kot kapitala in oboje se je v lanskem letu rahlo znižalo. Postopno oživljanje kreditne aktivnosti ima za posledico povečanje kapitalskih zahtev. V prihodnje bo stabilnost kapitalske pozicije večinoma odvisna tudi od sposobnosti bank za ustvarjanje dodatnega kapitala.

Nepremičninski trg prehaja iz faze okrevanja v fazo rasti. Cene stanovanjskih nepremičnin in obseg transakcij naraščajo hitreje kot v preteklih četrtletjih. Ob večanju povpraševanja in obstoječi ponudbi se povečuje razkorak med njima. Povpraševanje se povečuje tudi zaradi ugodnih posojilnih pogojev pri bankah in naraščajoče dinamike stanovanjskih posojil. Pomanjkanje ustrezne ponudbe lahko omili pričakovani investicijski in gradbeni cikel. Za zdaj trg poslovnih nepremičnin še ne sledi trendom na stanovanjskem trgu, saj se v letu 2016 število transakcij ni povečalo, močneje pa so se znižale cene pisarn in lokalov. Kljub temu lahko v ugodnih gospodarskih razmerah tudi na trgu poslovnih nepremičnin pričakujemo postopen obrat k fazi rasti.

Pozitiven vpliv okrevanja gospodarstva se kaže tudi v drugih segmentih finančnega sistema. Pri lizinških družbah se kaže v rasti poslovanja, predvsem na področju premičnin. V zavarovalništvu rastejo zbrane bruto premije, medtem ko okolje nizkih obrestnih mer negativno vpliva na tekoče in tudi na bodoče prihodke iz naložb. Vpliv okrevanja evropskega gospodarstva na tuje kapitalske trge se prenaša tudi na domači trg. Pozitivno razpoloženje vlagateljev se izraža v ponovni rasti naložb v vzajemne sklade, v povečanju sklenjenih poslov na Ljubljanski borzi in v nadpovprečni rasti domačega borznega indeksa. Na večje nihanje cen vplivata tudi nizka likvidnost in plitkost domačega kapitalskega trga.

2 MAKROEKONOMSKO OKOLJE

Povzetek

V evroobmočju se je z zmerno gospodarsko rastjo, zniževanjem brezposelnosti in še vedno nizko stopnjo inflacije nadaljevalo ekonomsko okrevanje. Do zdaj se je evroobmočje izkazalo kot robustno za številne izzive, ki izhajajo iz mednarodnih in notranjih tveganj. V ospredju so geopolitična tveganja in negotovost glede rezultatov pogajanj ob izstopu Velike Britanije iz EU in trgovinskih sporazumov z ZDA.

Gospodarska rast v Sloveniji je v letu 2016 dosegla eno najvišjih stopenj med državami evroobmočja, letos pa se je še okrepila. Vse bolj se krepi rast zasebne potrošnje, s sproščanjem varčevalnih ukrepov tudi potrošnja države, izrazito pozitivna pa so tudi izvozna gibanja. Z izboljšanjem gospodarske klime se postopoma krepijo zasebne investicije, pri čemer lahko z nadaljnjim izboljšanjem razmer na trgu dela in pri podjetjih tudi v prihodnje pričakujemo rast investicij. Rast investicij spodbujajo vse manjša zadolženost podjetij, visoki dobički, izboljševanje poslovne klime in povečanje kapitala v strukturi virov.

V letu 2016 so se močno izboljšale razmere na trgu dela s pospešeno dinamiko zniževanja stopnje brezposelnosti in po več letih z okrepljeno rastjo plač. To je vplivalo na povečanje razpoložljivega dohodka gospodinjstev v letu 2016, povečali pa so se tudi izdatki za končno potrošnjo. Gospodinjstva za zdaj ostajajo previdna pri investicijah ter hitreje povečujejo varčevanje kljub nizkim pasivnim obrestnim meram in naraščajoči stopnji inflacije, ki povečuje negativni realni donos. Razmeroma nizka stopnja zadolženosti in povečanje razpoložljivega dohodka povečujeta potencial gospodinjstev za nadaljnjo krepitev potrošnje in rast investicij, še zlasti ob ugodnih posojilnih obrestnih merah. V kreditiranje gospodinjstev se v iskanju obrestnih prihodkov vse bolj usmerjajo tudi banke, kar se izraža v rasti stanovanjskih posojil, od druge polovice leta 2016 pa še izraziteje pri potrošniških posojilih.

2.1 Mednarodno okolje

Gospodarska rast v evroobmočju je z 1,8-odstotno rastjo v letu 2016 ostala zmerna, podobno stopnjo rasti pa lahko pričakujemo tudi letos. Ob nadaljnjem izboljšanju razmer na trgu dela najpomembnejši dejavnik rasti BDP ostaja zasebna potrošnja, ki je k rasti BDP v letu 2016 prispevala 1,1 odstotne točke. Nekoliko se je povečal prispevek državne potrošnje, v ugodnih gospodarskih razmerah pa se je nadaljevala tudi rast bruto investicij v osnovna sredstva. Neto prispevek menjave s tujino je bil v letu 2016 zaradi višje rasti uvoza v primerjavi z izvozom negativen, s pričakovano krepitvijo gospodarske rasti najpomembnejših gospodarskih partneric evroobmočja pa bo v prihodnjih dveh letih približno nevtralen. Po posameznih dejavnostih so k rasti BDP največ prispevale storitve in industrija.

Tabela 2.1: Napoved Evropske komisije izbranih makroekonomskih kazalnikov za pomembne trgovinske partnerice Slovenije

v %	Realni BDP			Stopnja brezposelnosti			Inflacija		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
EU	1,9	1,8	1,8	8,5	8,1	7,8	0,3	1,8	1,7
Evroobmočje	1,7	1,6	1,8	10,0	9,6	9,1	0,2	1,7	1,4
Nemčija	1,9	1,6	1,8	4,1	4,1	4,1	0,4	1,9	1,5
Italija	0,9	0,9	1,1	11,7	11,6	11,4	-0,1	1,4	1,3
Avstrija	1,5	1,6	1,6	6,0	6,1	6,2	1,0	1,8	1,6
Francija	1,2	1,4	1,7	10,0	9,9	9,6	0,3	1,5	1,3
Hrvaška	2,8	3,1	2,5	12,8	10,8	9,3	-0,6	1,7	1,6
Slovenija	2,5	3,0	3,0	7,9	7,0	6,2	-0,2	1,1	2,3

Opomba: Napovedi Evropske komisije so pobarvane sivo.
Vir: Evropska komisija, pomladanska napoved.

Po oceni Evropske komisije bo letos gospodarska rast v večini pomembnejših trgovinskih partneric Slovenije podobna rasti v letu 2016. Zunaj evroobmočja je med pomembnejšimi gospodarskimi partnericami razmeroma visoka gospodarska rast pričakovana na Hrvaškem, prav tako pa iz recesije postopoma izhaja Rusija, predvsem zaradi višjih cen surovin. Napovedana gospodarska rast evroobmočja s strani mednarodnih institucij v letih 2017 in 2018 je okoli 1,8%, pri čemer še vedno obstajajo številni izzivi v obliki mednarodnih in notranjih tveganj, ki lahko pomenijo omejitev za prihodnjo rast. V ospredju so geopolitična tveganja in negotovosti glede izstopa Velike Britanije iz EU in trgovinskih sporazumov z ZDA. V posameznih državah evroobmočja tveganja še vedno izvirajo iz problematičnih bank in politične

negotovosti o nadaljnjem razvoju evropske integracije. Kljub temu se je evroobmočje do zdaj izkazalo kot robustno za navedene izzive ter nadaljevalo pot gospodarske rasti in zniževanja brezposelnosti.

Slika 2.1: BDP v izbranih državah

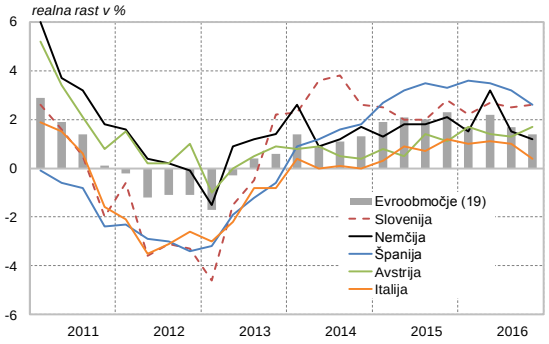

Slika 2.2: Kazalniki zaupanja v evroobmočju

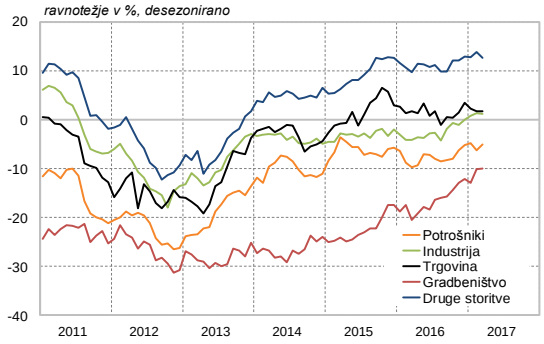

Opomba: Podatki za BDP niso sezonsko prilagojeni.
Vir: Eurostat, Evropska komisija.

Z gospodarsko rastjo se je v letu 2016 in v prvem četrtletju 2017 povečalo tudi zaupanje v evroobmočju. Ugodnejša pričakovanja glede splošnih gospodarskih razmer in zaposlovanja so prispevala k ponovni rasti zaupanja potrošnikov in drugih storitev, vendar pa so med posameznimi obdobji še vedno prisotna občasna nihanja. V povprečju je zaupanje v gospodarstvo evroobmočja visoko in se kljub negotovostim v mednarodnem okolju postopoma še izboljšuje.

Inflacija, ki se je začela krepiti v drugi polovici leta 2016, se je močneje povečala v prvem četrtletju 2017. Povečanje inflacije je posledica baznih učinkov z začetka lanskega leta in podražitve energentov, predvsem nafte. Cena nafte je začela močneje naraščati ob koncu prejšnjega leta kot posledica dogovora o zamrznitvi načrpanih količin med največjimi proizvajalkami nafte. K višji inflaciji je prispevala tudi močnejša rast cen drugih surovin in hrane, medtem ko so domači dejavniki inflacije za zdaj še dokaj neizraziti. Ker inflacija ostaja pod ciljem denarne politike ECB, ta nadaljuje izvajanje nestandardnih ukrepov in ohranja obrestne mere na zgodovinsko nizkih ravneh. S tem bo tudi v prihodnje spodbujeno zadolževanje gospodinjstev in podjetij z ugodnimi kreditnimi viri financiranja, kar bo pozitivno vplivalo na končno trošenje in investiranje.

Slika 2.3: Inflacija (HICP)

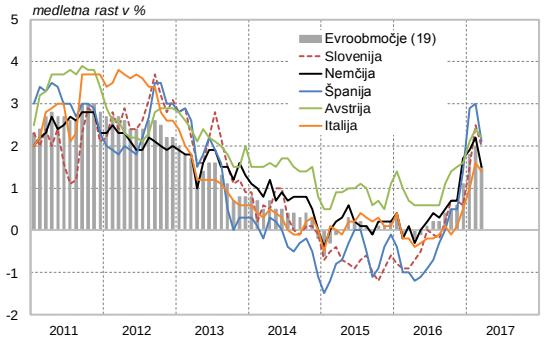

Slika 2.4: Indeksi cen surovin

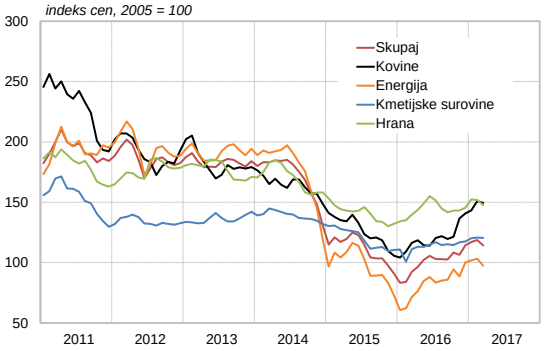

Vir: Eurostat, podatki IMF.

Zahtevana donosnost na državne obveznice se je v drugi polovici 2016 nekoliko zvišala, a še vedno ostaja na razmeroma nizkih ravneh. Donosnost obveznic se je povečala pri večini držav evroobmočja, k čemur so prispevale zaostritev denarne politike centralne banke ZDA in manj spodbujevalno naravnane izjave predstavnikov ECB. Vse boljše gospodarske razmere pozitivno vplivajo na rast najpomembnejših svetovnih delniških indeksov, predvsem v ZDA (S&P 500), kjer vrednosti dosegajo nove rekorde, postopoma pa okrevajo tudi evropski delniški indeksi. V državah evroobmočja se s številnimi izzivi še vedno sooča bančni sektor, kjer je vrednost splošnega delniškega indeksa na podobni ravni kot po izrazitem upadu ob nastanku krize pred osmimi leti, približno 60% nižje. Banke so za zdaj še manj zanimiva naložba, predvsem zaradi okolja nizkih obrestnih mer in posledično manjše sposobnosti ustvarjanja pričakovanega donosa.

Slika 2.5: Zahtevana donosnost 10-letnih državnih obveznic

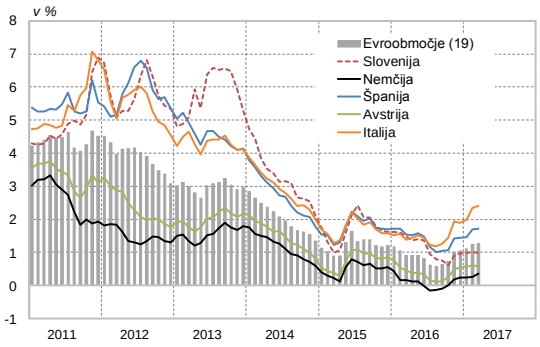

Slika 2.6: Rast borznih indeksov

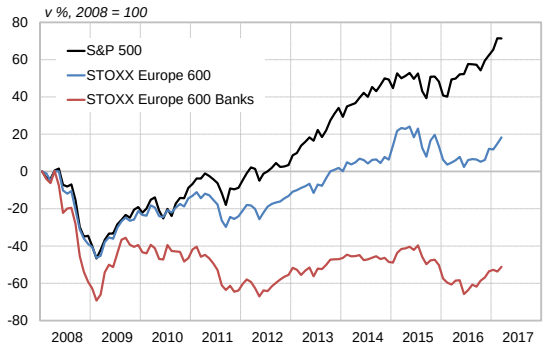

Vir: Eurostat, SNL Financial.

2.2 Gospodarska gibanja v Sloveniji

Gospodarska rast v Sloveniji se je v letu 2016 in prvem četrtletju 2017 okrepila ter dosegla eno najvišjih rasti med državami evroobmočja. Nadaljevala se je visoka rast izvoznega sektorja kot posledica rasti tujega povpraševanja in izboljšanja konkurenčnosti. Vse boljše razmere na trgu dela so okrepile optimizem potrošnikov in močneje povečale rast potrošnje gospodinjstev, katere prispevek k rasti BDP v letu 2016 je bil z 1,5 odstotne točke največji po koncu leta 2008. Sproščanje državnih varčevalnih ukrepov in večje trošenje zaradi begunskega vala je po več letih ponovno prispevalo k nekoliko večjemu prispevku potrošnje države k rasti BDP. Precej so se okrepile tudi investicije v stroje in opremo, po drugi strani pa se je zmanjšal obseg državnih investicij v gradbeništvo, kot posledica skromnega črpanja sredstev EU. Gospodarska rast se bo v srednjeročnem obdobju še okrepila.

Slika 2.7: Bruto domači proizvod in prispevek k rasti BDP

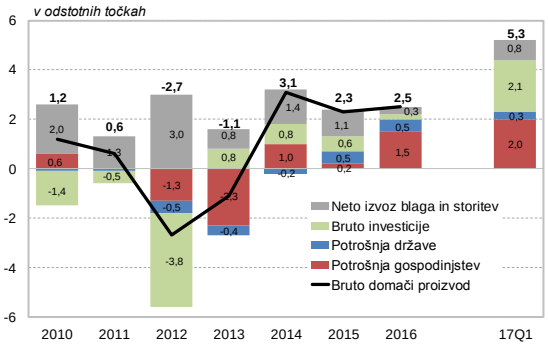

Slika 2.8: Izdatkovna struktura BDP

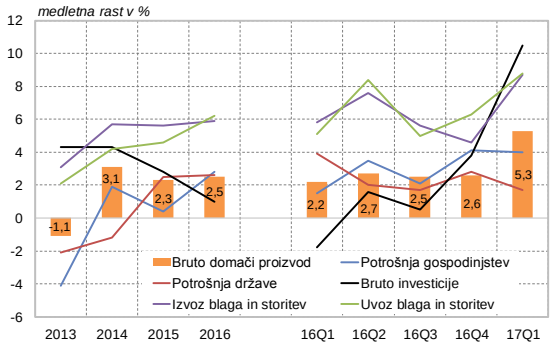

Vir: SURS.

Gospodarska klima v Sloveniji se je v letu 2016 izboljšala v vseh dejavnostih, prav tako se je z izjemo gradbeništva v vseh povišala dodana vrednost. S precejšnjim zmanjšanjem državnih investicij so upadle aktivnosti v gradnji inženirskih objektov, kar je prispevalo k izrazitemu znižanju dodane vrednosti v gradbeništvu. Po drugi strani se je z okrevanjem nepremičninskega trga močno povečalo zaupanje v gradbeništvu in se bo po pričakovanju večalo tudi letos. V pričakovanju povečanega povpraševanja na domačem in tujem trgu se je močno okrepilo zaupanje tudi v predelovalnih in storitvenih dejavnostih. Razmeroma visoka rast dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih se je ob rasti tujega povpraševanja in povečanju zalog nadaljevala. Prav tako se je povišala dodana vrednost v storitvah zasebnega sektorja zaradi rasti domačega trga in večjega izvoza ter v storitvah javnega sektorja kot posledica povečanega zaposlovanja.

Slika 2.9: Kazalniki zaupanja v Sloveniji

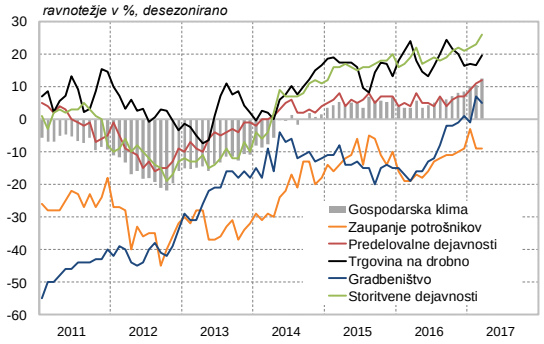

Slika 2.10: Rast dodane vrednosti po dejavnostih

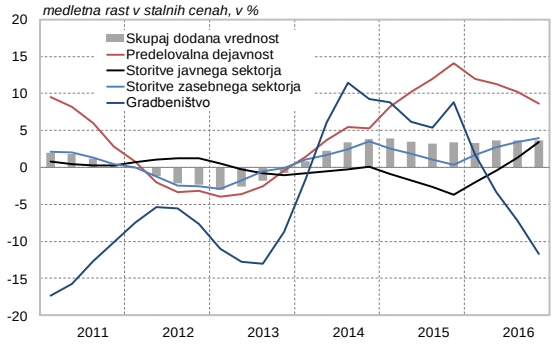

Opomba: Podatki za kazalnik zaupanja v trgovino na drobno so prikazani kot trimesečna drseča povprečja.
Vir: SURS.

Robustna in razmeroma visoka gospodarska rast je skupaj z ukrepi, usmerjenimi v konsolidacijo javnih financ, izboljšala obete za Slovenijo pri največjih bonitetnih agencijah. Bonitetna agencija Fitch Ratings je povišala bonitetno oceno Slovenije, S&P in Moody's pa sta obete spremenili v pozitivne. Agencije kot najpomembnejša razloga navajajo izboljšane razmere v bančnem sistemu po sanaciji ob koncu leta 2013 in sprejetje varčevalnih ukrepov, usmerjenih k zmanjšanju proračunskega primanjkljaja in javnega dolga. V letu 2016 je javni dolg v deležu BDP upadel nekoliko pod 80%, prav tako se je zmanjšal proračunski primanjkljaj, in sicer na 1,8% BDP. K zmanjšanju dolga so pomembno prispevali visoka gospodarska rast, ugodna cena zadolževanja in konsolidacija javnih financ.

Tabela 2.2: Bonitetne ocene največjih agencij za Slovenijo

Agencija	Bonitetna ocena	Obeti	Zadnja sprememba
Standard and Poor's	A	pozitivni	16. 12. 2016
Moody's	Baa3	pozitivni	16. 9. 2016
Fitch Ratings	A-	stabilni	23. 9. 2016

Vir: Ministrstvo za finance.

Varčevanje se je povečalo tudi v letu 2016, medtem ko so investicije v deležu BDP upadle, a le zaradi izrazitega znižanja državnih investicij. Vse boljše gospodarske razmere in nizke obrestne mere še niso bile zadosten razlog za zmanjšanje razlike med varčevanjem in investicijami, saj so se kljub nizkim pasivnim obrestnim meram vloge pri bankah še povečale, medtem ko je bila agregatna rast investicij razmeroma šibka. Povečan optimizem se izraža pri potrošnji gospodinjstev, pričakujemo pa lahko nadaljevanje novega cikla zasebnih investicij, na katerega bo pozitivno vplival tudi dinamičen nepremičninski trg. Pričakovana je rast investicij države, saj se načrtuje povečanje črpanja sredstev EU. Ob nižji zadolženosti in izboljšanih bilancah lahko v ugodnih gospodarskih razmerah pričakujemo rast investicij tudi pri podjetjih. Tudi v letu 2016 so se močno izboljšale razmere na trgu dela s pospešeno dinamiko zniževanja stopnje brezposelnosti in po več letih spet z višjo rastjo povprečne bruto plače, in sicer z izrazitim pospeškom v javnem sektorju zaradi sproščanja varčevalnih ukrepov.

Slika 2.11: Varčevanje in investicije

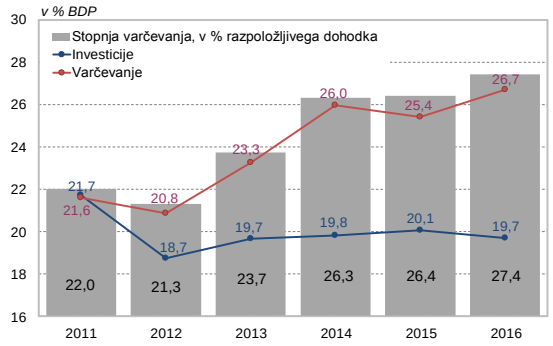

Slika 2.12: Zaposlenost, stopnja brezposelnosti in bruto plača

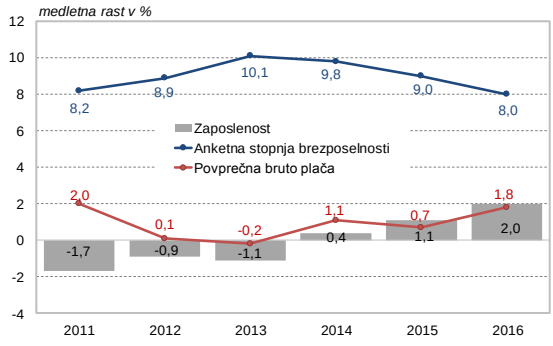

Vir: SURS.

V letu 2016 ni bilo večjih sprememb pri neto finančni poziciji posameznih sektorjev. Podjetja so dodatno znižala neto upniško finančno pozicijo do drugih sektorjev v tekočih transakcijah, kar je posledica nadaljnjega razdolževanja in investicijske aktivnosti podjetij ob gospodarski rasti, povečanem zaupanju in vztrajajočih nizkih posojilnih obrestnih merah. Negativna neto finančna pozicija države se je v odstotkih

BDP še povečala kljub zmanjšanju državnih investicij in sprejetim varčevalnim ukrepom, kar je posledica večjega upada sredstev v primerjavi z obveznostmi. Gospodinjstva so ob rasti razpoložljivega dohodka povečala potrošnjo, a je bila ta kljub manj spodbudnemu varčevalnemu okolju še vedno manj intenzivna kot rast varčevanja, kar je še okrepilo neto finančno pozicijo gospodinjstev.

Slika 2.13: Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev glede na stanja

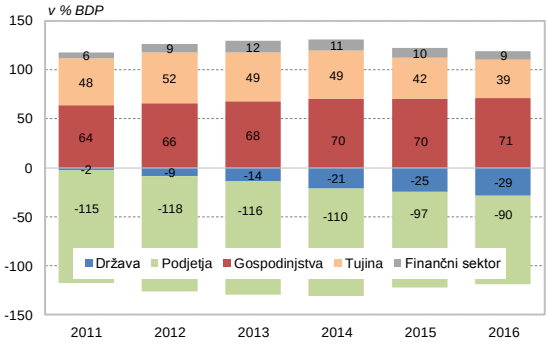

Slika 2.14: Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev glede na letne transakcije

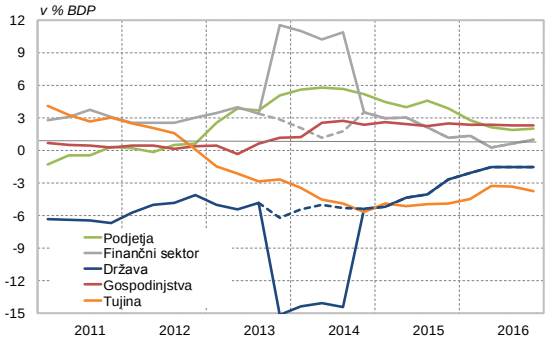

Opomba: Letne transakcije so izračunane na drsečih vsotah štirih četrtletjih. Pri finančnem sektorju in državi so s črtkano črto prikazane transakcije brez učinkov dokapitalizacije ob koncu leta 2013.
Vir: Banka Slovenije, SURS.

Neto finančna pozicija do tujine znaša 39% BDP in se je v letu 2016 še dodatno znižala. Postopno zmanjševanje neto finančne pozicije do tujine se je nadaljevalo pri vseh sektorjih z izjemo finančnega. Od začetka krize se je neto zadolženost države do tujine v odstotkih BDP prvič nekoliko znižala, kar je posledica manjših potreb po financiranju zaradi varčevalnih ukrepov, manjšega obsega državnih investicij, ugodnejših pogojev zadolževanja in visoke gospodarske rasti. Prvič po sanaciji bančnega sistema ob koncu leta 2013 so tudi podjetja nekoliko znižala neto zadolženost do tujine v letu 2016. Razdolževanje finančnega sektorja se je s počasnejšo dinamiko nadaljevalo tudi v letu 2016, kar je še povišalo pozitivno neto finančno pozicijo na 16% BDP.

Slika 2.15: Neto finančna pozicija do tujine po gospodarskih sektorjih

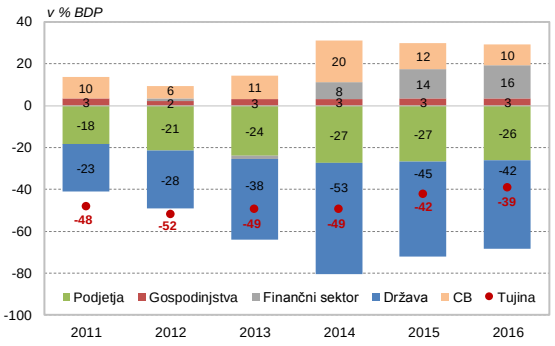

Slika 2.16: Neto finančna pozicija do tujine po instrumentih

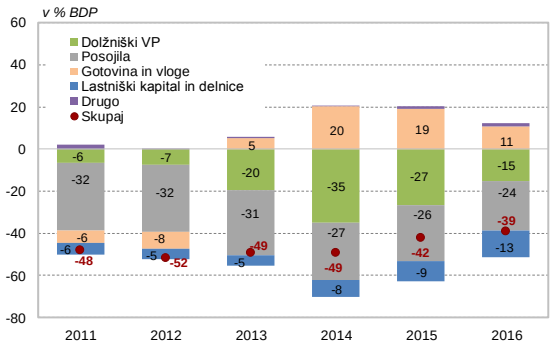

Vir: Banka Slovenije, SURS.

Tuji lastniški kapital v Sloveniji se je zaradi prevzemov podjetij in bank v letu 2016 neto povečal za 1,4 mrd EUR na 13% BDP. Ugodno gospodarsko okolje, vse višja konkurenčnost slovenskega gospodarstva in privatizacija so povečali zanimivost za tuje investitorje ter se izrazili v rasti tujega lastniškega kapitala, ki tako postaja vse pomembnejši vir financiranja gospodarstva. Z nadaljevanjem razdolževanja v tujini se je pri gospodarskih sektorjih znižala neto dolžniška pozicija pri posojilih, medtem ko se je zaradi naraščajočih likvidnih sredstev pri bankah precej povišala neto upniška pozicija pri vlogah. Zadolženost do tujine z dolžniškimi vrednostnimi papirji se je pri podjetjih izraziteje zmanjšala zaradi manjših potreb in interesa po tovrstnem financiranju ob ugodnih posojilnih obrestnih merah, pri državi pa zaradi manjših potreb po novih zadolžitvah.

Gospodinjstva

Razpoložljiv dohodek gospodinjstev se je povečal tudi v letu 2016. Izboljšane razmere na trgu dela so z rastjo zaposlenosti in plač povečale razpoložljiv dohodek gospodinjstev na 24 mrd EUR. Rekordna raven razpoložljivega dohodka povečuje sposobnost gospodinjstev za rast potrošnje in investicij, še zlasti ob ugodnih posojilnih pogojih in izboljšani kreditni sposobnosti. Skupaj z vse večjim optimizmom so se

povečali tudi izdatki za končno potrošnjo gospodinjstev, kjer se še naprej hitro povečuje potrošnja trajnih dobrin, prav tako pa se je povečala potrošnja drugih dobrin in storitev. Ugodne razmere se za zdaj še niso opazneje izrazile v povečanju bruto investicij gospodinjstev, lahko pa ob nadaljnji rasti razpoložljivega dohodka in okrevanju nepremičninskega trga pričakujemo tudi okrevanje investicij, predvsem stanovanjskih.

Slika 2.17: Razpoložljiv dohodek in izdatki za končno potrošnjo

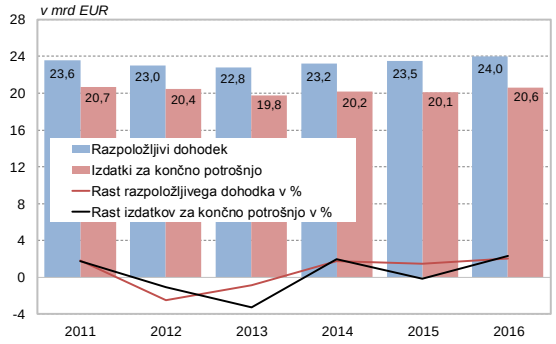

Slika 2.18: Varčevanje in investicije gospodinjstev

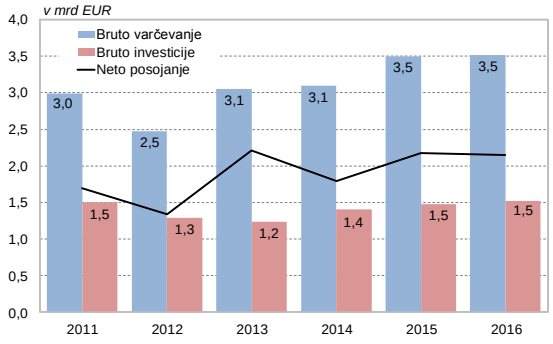

Vir: SURS.

Finančno premoženje gospodinjstev se je v letu 2016 povečalo na 40,9 mrd EUR oziroma na 103% BDP. Sicer so se ob povišani rasti zadolževanja pri bankah v letu 2016 povečale obveznosti gospodinjstev, a je bilo povečanje sredstev, predvsem v obliki gotovine in vlog, precej večje. Gospodinjstva so tako v letu 2016 povečala neto finančno premoženje za približno 1,3 mrd EUR, merjeno v odstotkih BDP (71%) za povprečjem evroobmočja še vedno zaostajajo za več kot polovico. Ob tem so za približno polovico nižje tudi finančne obveznosti, kar slovenska gospodinjstva uvršča med najmanj zadolžene. Pri strukturi premoženja gospodinjstev v letu 2016 ni prišlo do večjih sprememb, pri čemer imajo slovenska gospodinjstva velik del svojega premoženja v vlogah in gotovini. V primerjavi z evroobmočjem imajo tako manj finančnega premoženja v donosnejših in bolj tveganih oblikah, pri čemer je razlika predvsem pri naložbenem premoženju v investicijske sklade ter v življenjska in pokojninska zavarovanja.

Slika 2.19: Finančna sredstva in obveznosti gospodinjstev

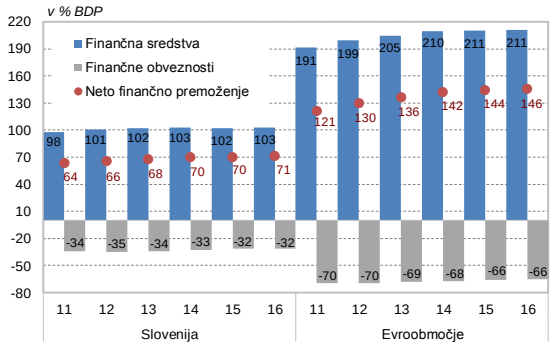

Slika 2.20: Struktura finančnega premoženja gospodinjstev

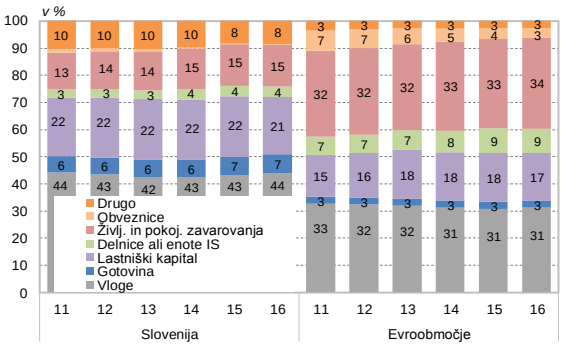

Vir: Banka Slovenije, SURS, ECB.

V letu 2016 se je z okrepljeno dinamiko nadaljevala rast vlog gospodinjstev, medtem ko se je rast naložb v druge oblike finančnega premoženja upočasnila. Kljub manj ugodnim pogojem za varčevanje so se vloge gospodinjstev povečale v največjem obsegu po letu 2008, kar je posledica izboljšanja razmer na trgu dela in še vedno prisotne konservativnejše miselnosti slovenskih gospodinjstev. Ob ohranjanju nizkih pasivnih obrestnih mer in višji inflaciji lahko pričakujemo več investicij tudi v druge oblike premoženja, saj postajajo realni donosi vlog vse bolj negativni. Za zdaj se pričakovanja o večjih naložbah v pokojninska in življenjska zavarovanja še niso uresničila, k čemur prispevajo tudi skromni donosi tovrstnih naložb v okolju nizkih obrestnih mer. Vrednost večine oblik premoženja se je z izjemo vlog in lastniškega kapitala v letu 2016 kljub manjši donosnosti povečala. Pozitivna vrednostna sprememba finančnega premoženja je bila največja pri življenjskih zavarovanjih, najbolj pa je zaradi negotovosti na kapitalskih trgih in večjega obsega prevzemnih aktivnosti s strani tujih lastnikov upadla pri lastniškem kapitalu.

Slika 2.21: Struktura transakcij finančnega premoženja gospodinjstev

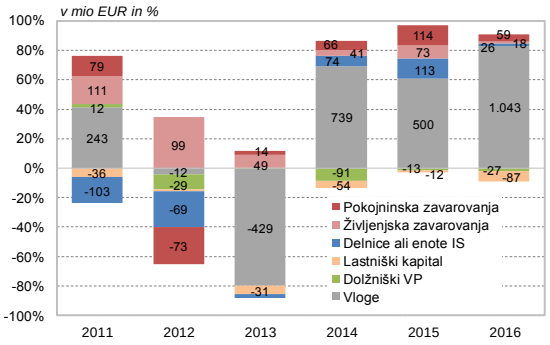

Slika 2.22: Struktura vrednostnih sprememb finančnega premoženja gospodinjstev

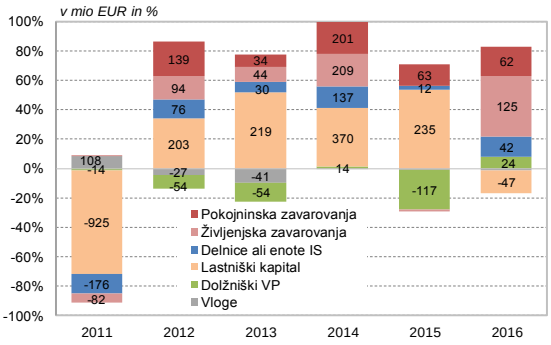

Vir: Banka Slovenije.

2.3 Nepremičninski trg

Povzetek

Rast cen stanovanjskih nepremičnin je bila s 3,3% v letu 2016 ob rekordnem številu transakcij najvišja od začetka krize. V ugodnem gospodarskem okolju, nizkih obrestnih merah in pozitivnih obetih na trgu nepremičnin je rast cen pričakovana tudi v prihodnje, kar nakazuje prehod nepremičninskega trga iz faze okrevanja v fazo rasti. Povečalo se je število izdanih gradbenih dovoljenj, kar je ob rasti prodaje zemljišč za gradnjo stavb spodbudna novica za začetek pričakovanega investicijskega in gradbenega cikla. To bi lahko ugodno vplivalo na zmanjšanje vse večjega razkoraka med povpraševanjem in ponudbo ter omejilo pretirano rast cen in s tem potencialno tveganje za bančni sistem ob morebitnem nastanku šoka.

Rast povpraševanja se vse bolj izraža tudi v rasti stanovanjskih posojil, saj se kreditni standardi le malo spreminjajo, nadaljuje pa se politika ugodnih posojilnih pogojev. Kazalnik LTV kljub vse večjemu optimizmu v pričakovanju nadaljnje rasti cen ostaja na podobnih ravneh in ne pomeni večjega tveganja za bančni sistem. Za zdaj trg poslovnih nepremičnin še ne sledi trendom na stanovanjskem trgu, saj se v letu 2016 število transakcij ni povečalo, močneje pa so se znižale cene pisarn in lokalov. Kljub temu lahko v ugodnih gospodarskih razmerah tudi na trgu poslovnih nepremičnin pričakujemo postopen obrat k fazi rasti.

Cene stanovanjskih nepremičnin so se v povprečju leta 2016 povišale za 3,3%, največ od nastanka krize. Razmeroma visoka rast cen stanovanjskih nepremičnin je bila prisotna predvsem v drugi polovici leta 2016, in sicer 5% v tretjem in 6,9% v četrtem četrtletju. Povišale so se cene rabljenih in novih stanovanjskih nepremičnin, pri čemer so pri novih nepremičninah zaradi manjšega števila transakcij še prisotna cenovna nihanja. Obrat na slovenskem trgu nepremičnin in prehod iz faze okrevanja v fazo rasti je ob izboljšanju razmer na trgu dela in ugodnih obrestnih merah pričakovan, rast pa lahko pričakujemo tudi v prihodnje.

Slika 2.23: Rast cen stanovanjskih nepremičnin v Sloveniji

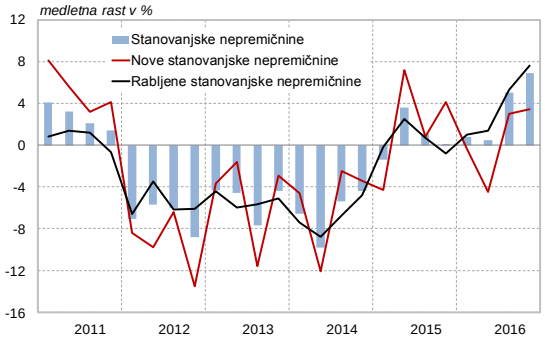

Slika 2.24: Rast cen stanovanjskih nepremičnin glede na leto 2008

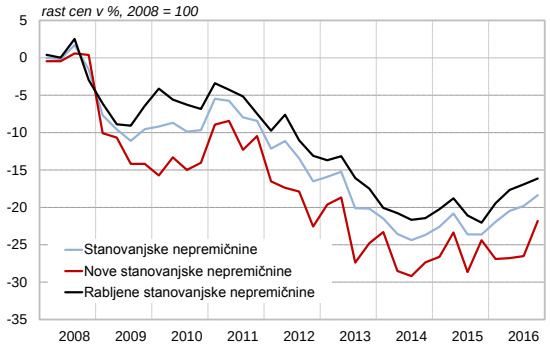

Vir: SURS.

Ob razmeroma visoki rasti cen stanovanjskih nepremičnin v letu 2016 so cene še vedno za 18,4% nižje kot v povprečju leta 2008. Nižje cene nepremičnin v primerjavi s predkrizno ravnjo prispevajo k njihovi naložbeni privlačnosti in posledično ob spodbujenem povpraševanju povečujejo verjetnost nadaljnje rasti

cen. V Ljubljani so se cene rabljenih stanovanjskih nepremičnin v letu 2016 povišale hitreje v primerjavi s preostalo Slovenijo, kar je bila posledica izrazitejšega upada cen nepremičnin med krizo in večjim povpraševanjem v zadnjem letu ob vse manjši ponudbi. Okrevanje trga z družinskimi hišami je bilo v letu 2016 nekoliko počasnejše v primerjavi s stanovanji zaradi velike individualizacije in razpršene gradnje družinskih hiš ter s posledično nerazvitostjo trga zunaj večjih mest z okolico. Kljub temu postopno raste tudi trg s stanovanjskimi hišami, vendar pa je bila cena rabljenih družinskih hiš ob koncu leta 2016 še vedno več kot 21% nižja kot leta 2008.

Po podatkih GURS je bilo v letu 2016 evidentiranih 32 tisoč kupoprodajnih poslov z nepremičninami v vrednosti 2,1 mrd EUR. Število evidentiranih poslov se je v primerjavi z letom 2015 povečalo za skoraj 10% in bilo celo večje kot v letu 2007. Obrat na nepremičninskem trgu nakazuje tudi skupna vrednost sklenjenih poslov, ki je prvič po letu 2007 presegla 2 mrd EUR. Ob nizki donosnosti alternativnih naložb in nizkih pasivnih obrestnih merah so nepremičnine vse pogostejša investicija pri gospodinjstvih in tudi podjetjih. Pričakovana rast cen nepremičnin je vplivala na povečanje števila prodaj pri vseh vrstah nepremičnin, z izjemo poslovnih. V letu 2016 je bilo 62% prometa sklenjenega s stanovanjskimi nepremičninami, 17% s poslovnimi nepremičninami in približno 10% z zemljišči za gradnjo.

Slika 2.25: Število in vrednost sklenjenih kupoprodajnih pogodb

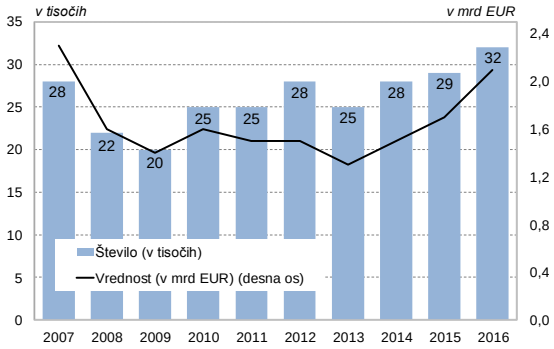

Slika 2.26: Vrednost in delež prometa z nepremičninami

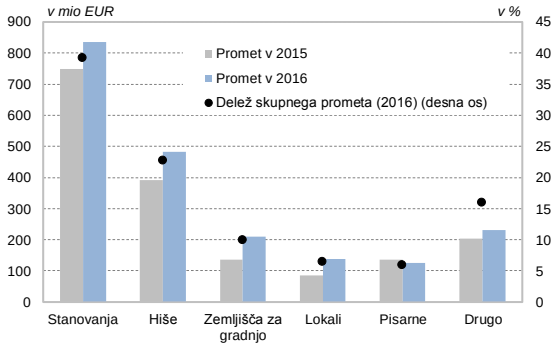

Vir: GURS, preračuni Banka Slovenije.

Število transakcij s stanovanjskimi nepremičninami je v letu 2016 preseglo deset tisoč in do zdaj rekordno raven iz leta 2007. Po podatkih SURS je bila medletna rast števila transakcij v letu 2016 14,3% ter se je v ugodnih gospodarskih razmerah in ob okrepljenem zaupanju nadaljevala predvsem pri rabljenih stanovanjskih nepremičninah. Pri novih stanovanjskih nepremičninah je rast števila transakcij stagnirala, kar je posledica pomanjkanja tovrstnih nepremičnin na trgu. Nekoliko izrazitejša rast pri novih nepremičninah se pričakuje letos, ko bodo predvidoma prodane večje zaloge stanovanj iz preostalih nasedlih projektov, predvsem Celovških dvorov v Ljubljani in naselja Nokturno v Kopru. Po doseženem dnu v letu 2015 je oživela tudi prodaja zemljišč za gradnjo stavb.

Slika 2.27: Število transakcij z nepremičninami

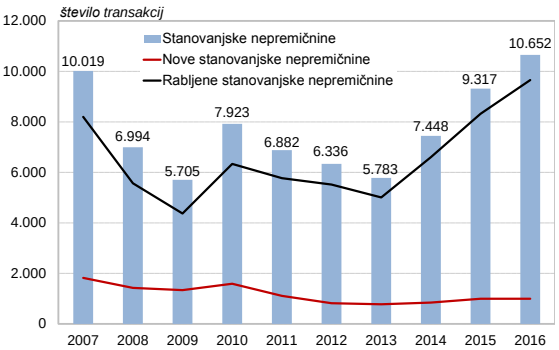

Slika 2.28: Rast števila transakcij z nepremičninami

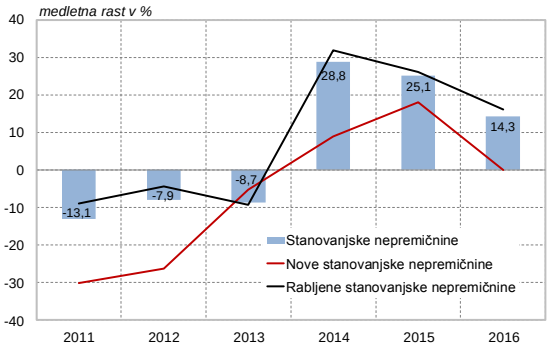

Vir: SURS.

Povečano število izdanih gradbenih dovoljenj in rast prodaje zemljišč za gradnjo stavb je spodbudna novica za začetek pričakovanega investicijskega in gradbenega cikla. Kljub precejšnjemu povečanju obsega opravljenih del za stanovanjske stavbe se je zaradi njihovega majhnega deleža skupni obseg opravljenih gradbenih objektov nekoliko zmanjšal. K zmanjšanju je prispeval upad gradbenih inženirskih objektov zaradi manjših investicij države ob zaključku črpanja sredstev EU iz stare perspektive. Po več četrtletjih upadanja se je v drugi polovici leta 2016 ponovno povečal obseg opravljenih del tudi za

nestanovanjske stavbe. Večjo gradbeno dejavnost v prihodnje nakazuje naraščajoče število izdanih gradbenih dovoljenj, tako za stanovanjske kot nestanovanjske stavbe, kar je posledica pomanjkanja donosnih naložb ob nizkih obrestnih merah in pričakovanega povečanja neskladja med povpraševanjem in ponudbo na nepremičninskem trgu. Ugodni pogoji financiranja in razmeroma še vedno nizke cene nepremičnin lahko po eni strani iskalce stanovanj in investitorje spodbudijo k še večjemu povpraševanju in posledično k pritisku na višje cene s potencialnim tveganjem za bančni sistem. Po drugi strani pa se ob pričakovani rasti cen in vse manjših zalogah novih stanovanj povečuje zanimanje investitorjev za gradnjo stanovanjskih objektov.

Slika 2.29: Obseg opravljenih gradbenih del v gradbeništvu

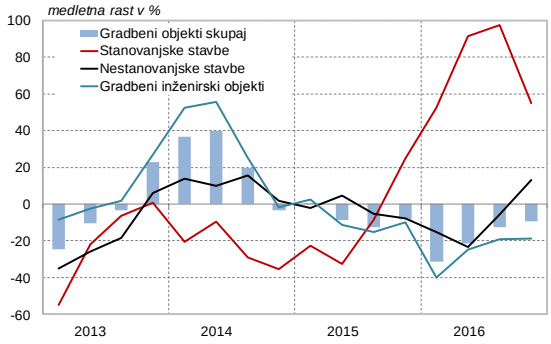

Slika 2.30: Število izdanih gradbenih dovoljenj

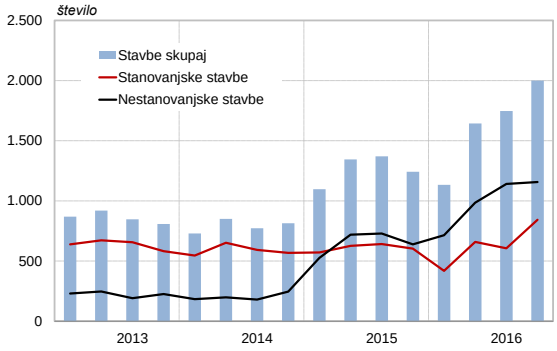

Vir: SURS.

Povečan optimizem ob rastočih cenah nepremičnin ni pomembneje vplival na kazalnik LTV, ki tako ne pomeni večjega tveganja za bančni sistem. Povprečna vrednost LTV (angl. loan-to-value oziroma razmerje med vrednostjo stanovanjskega posojila in vrednostjo zavarovanja, danega v zastavo) je bila marca 2017 61%, kar kaže nadaljnjo previdnost bank pri zahtevanem zavarovanju ob odobritvi novega stanovanjskega posojila. Povprečen kazalnik LTV ostaja na razmeroma nizki ravni tudi zaradi rasti razpoložljivega dohodka gospodinjstev in posledično sposobnosti financiranja večjega deleža stanovanja z lastnimi sredstvi. Pričakovane naraščajoče cene nepremičnin bodo sicer povišale vrednost zavarovanja z nepremičnino pri stanovanjskih posojilih, po drugi strani pa lahko s pretiranim optimizmom povečajo tveganja za bančni sistem ob morebitnem nastanku šoka. Zato je Banka Slovenije ob koncu lanskega leta izdala dve makrobonitetni priporočili za stanovanjski nepremičninski trg (LTV in DSTI), ki omejujeta porast tveganj v prihodnje.

Slika 2.31: Novoodobrena stanovanjska posojila in povprečni LTV

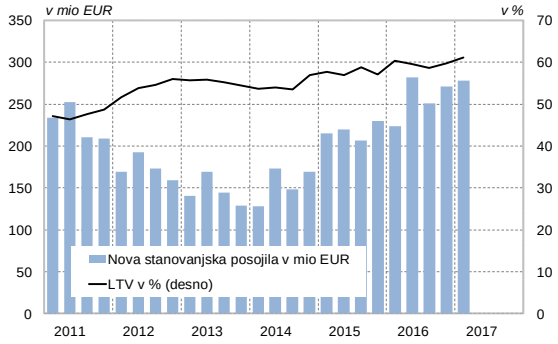

Slika 2.32: Ročnost novih stanovanjskih posojil

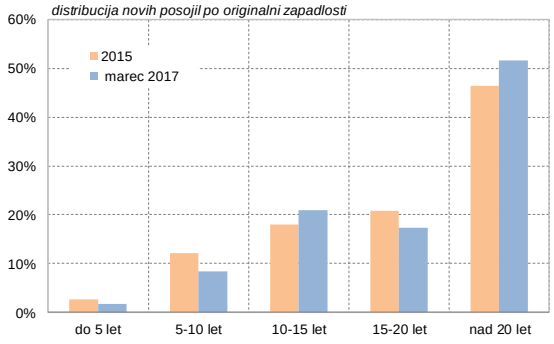

Vir: Banka Slovenije.

Rast cen nepremičnin je nekoliko poslabšala dostopnost stanovanj, saj je bila rast plač v enakem obdobju počasnejša. Razmerje med ceno stanovanj in neto plačo se je v Ljubljani povišalo predvsem v drugi polovici leta 2016, ko so cene stanovanj močneje porastle. Tako je bilo za nakup stanovanja v letu 2016 treba nameniti več neto plač kot v predhodnem letu, saj se je povprečna neto plača v Ljubljani povečala le za odstotek, cene rabljenih stanovanj pa za 6%. Ob upoštevanju posojilnih pogojev[1] ostaja indeks dostopnosti stanovanj z izjemo dvosobnih nespremenjen. Pogoji financiranja ostajajo še naprej ugodni, saj povprečna obrestna mera ostaja nizka, prav tako se še naprej povečuje delež novoodobrenih stanovanjskih posojil z ročnostjo nad 20 let. V srednjeročnem obdobju lahko ob rasti cen nepremičnin pričakujemo nadaljnje

[1] Pri izračunu je upoštevana predpostavka, da se nakup stanovanja v celoti financira s posojilom, za katerega veljajo pogoji odobritve, izračunani za povprečje bančnega sistema.

poslabšanje dostopnosti stanovanj, saj bo rast plač temu le težko sledila, prav tako pa v kratkem ni mogoče pričakovati večjih sprememb pri posojilnih pogojih.

Slika 2.33: Razmerje med ceno stanovanj in neto plačo v Ljubljani

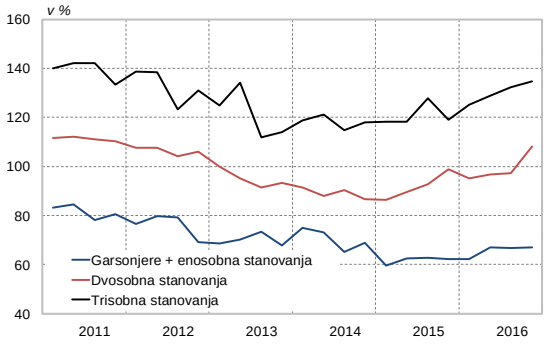

Slika 2.34: Indeks dostopnosti stanovanj

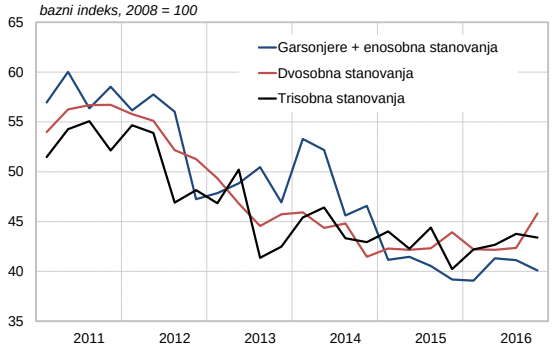

Opomba: Na levi sliki je prikazano razmerje med ceno rabljenih stanovanj in letnimi drsečimi sredinami povprečnih mesečnih neto plač v Ljubljani. Zaradi preloma v časovni vrsti podatkov so od leta 2015 povprečne cene relativno nižje kot pred tem. Indeks dostopnosti stanovanj (desno) je izračunan tako, da upošteva cene rabljenih stanovanj, letne drseče sredine povprečnih mesečnih plač in posojilne pogoje (obrestne mere in ročnosti).
Vir: Banka Slovenije, SURS.

Povpraševanje po stanovanjskih posojilih še narašča, vse močneje pa se povišuje tudi rast stanovanjskih posojil. Po anketi o bančnih posojilih (angl. Bank Lending Survey – BLS) se nadaljuje povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih posojilih, pri kreditnih standardih[2] pa ni zaznati večjih sprememb s sicer prisotnimi občasnimi nihanji. Ugodna gospodarska gibanja in razmere na trgu dela so tako ob večjem povpraševanju ohranile kreditne standarde na podobnih ravneh, z izjemo prvega četrtletja 2017, ko so se tudi zaradi implementacije novega zakona o potrošniških kreditih nekoliko zaostrili. Najpomembnejši razlogi za rast povpraševanja po stanovanjskih posojil so bili povečano zaupanje potrošnikov, ugodni obeti za stanovanjski trg in nizke obrestne mere. Rast stanovanjskih posojil je marca 2017 presegla 5%, pozitiven trend rasti pa lahko ob ugodnih posojilnih pogojih in pozitivnih obetih pričakujemo tudi v prihodnje.

Slika 2.35: Kreditni standardi za stanovanjska posojila

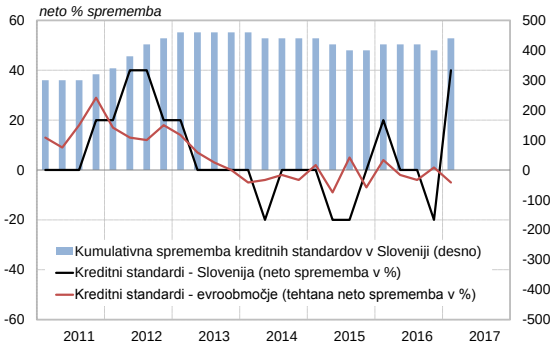

Slika 2.36: Dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih posojilih

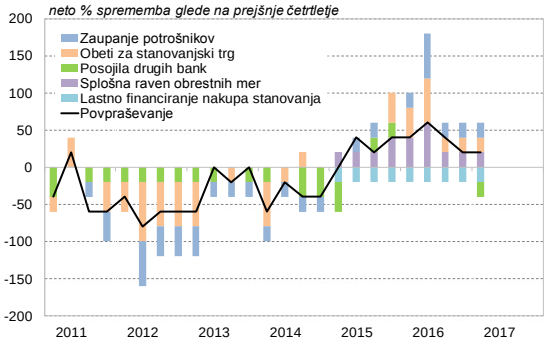

Opomba: Podatki na obeh slikah prikazujejo neto odstotno spremembo glede na prejšnje četrtletje. Neto sprememba nad 0 pomeni vpliv dejavnika na zaostrovanje kreditnih standardov, vrednost po 0 pa vpliv na blažitev kreditnih standardov. Na desni sliki vrednost nad 0 pomeni vpliv dejavnika na večje povpraševanje, vrednost pod 0 pa vpliv dejavnika na manjše povpraševanje.
Vir: Banka Slovenije, BLS.

Trg poslovnih nepremičnin

Trg poslovnih nepremičnin ne sledi trendu rasti stanovanjskega trga, vendar pa lahko tudi na tem trgu v prihodnje pričakujemo postopno rast cen in transakcij. Po podatkih GURS so se v letu 2016 znižale povprečne cene pisarn za 6,4% in lokalov za 26,6%, število transakcij pa je ostalo na podobni ravni kot v letu

[2] Kreditni standardi so notranje smernice ali kriteriji po katerih banka odobri posojilo. Vzpostavljeni so pred dejanskim pogajanjem o posojilnih pogojih in pred dejansko odločitvijo o odobritvi/zavrnitvi posojila. Kreditni standardi opredeljujejo zahtevane značilnosti posojilojemalca (npr. bilančno stanje, dohodkovno situacijo, starost, zaposlitveni status) na podlagi katerega je mogoče pridobiti posojilo.

2015[3]. Majhnost in heterogenost vzorca poslovnih nepremičnin prispevata k nihanju cen, saj lahko že posamični večji posel precej vpliva na ceno. Prav tako je trg poslovnih nepremičnin razmeroma majhen in skoncentriran na središča večjih mest, zaradi številnih prednosti pa je na najemnem trgu prisotna močna konkurenca. Zato je težko oceniti dogajanje na trgu, a do podobnega obrata kot pri stanovanjskih nepremičninah še ni prišlo. Kljub temu lahko tudi pri poslovnih nepremičninah v prihodnje pričakujemo pozitiven vpliv ugodnih gospodarskih razmer in nizkih obrestnih mer ter postopen obrat k fazi rasti cen in prometa.

Slika 2.37: Povprečne cene pisarn in lokalov

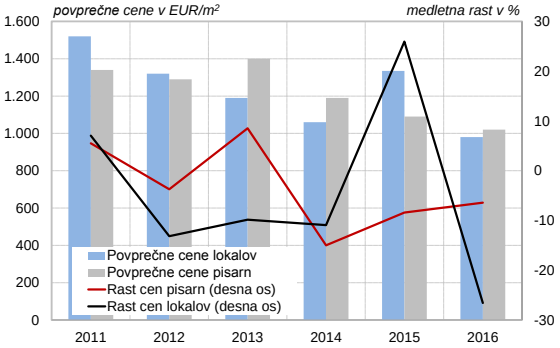

Slika 2.38: Transakcije s poslovnimi nepremičninami

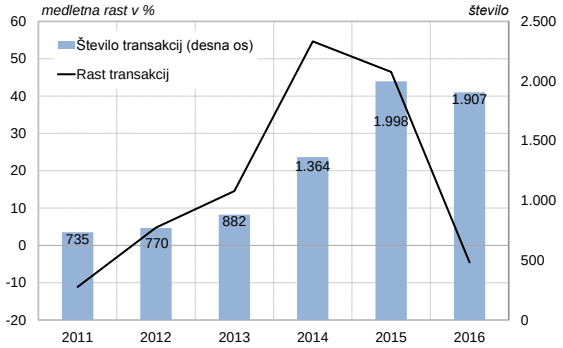

Vir: GURS.

2.4 Podjetja

Povzetek

Stopnja investiranja podjetij se zvišuje, skladno s tem se znižujejo njihova presežna likvidna sredstva. Računovodski dobiček slovenskih podjetij se je v letu 2016 povečal na 3,5 mrd EUR. V letu 2016 so podjetja nadaljevala proces razdolževanja, čeprav njihov finančni vzvod s 106% že dosega mediano evroobmočja, in zmanjšala svoj finančni dolg za dodatna 2,8% letno. V Sloveniji je v preteklosti na visoko zvišanje finančnega vzvoda podjetij vplivalo tudi izrazito razvrednotenje njihovega kapitala. Finančni dolg slovenskih podjetij je s 102% BDP za 36 odstotnih točk manjši, kot je povprečje evroobmočja. Med letoma 2008 in 2016 se je finančni vzvod znižal za skoraj 40 odstotnih točk, pri čemer se je dolg zmanjšal za 12,7 mrd EUR oziroma 24 %, kapital pa se je zvišal za samo 1,7 mrd EUR oziroma 4,7%. V letu 2006 so se nadaljevale dokapitalizacije slovenskih podjetij, predvsem s strani tujcev. S popravljanjem bilanc podjetja izboljšujejo tudi kazalnik sposobnosti odplačevanja dolgov in si izboljšujejo zmožnost financiranja investicij. Okrepljeno investiranje podjetij je nujno za dvig gospodarskega potenciala države.

Podjetja, obremenjena s presežnim dolgom, tega zmanjšujejo, medtem ko podjetja, ki nimajo presežnega dolga, dolg povečujejo. Presežni dolg malih in srednjih podjetij pomeni 70% celotnega presežnega dolga. Delež presežnega dolga v kapitalu vseh podjetij je s slabimi 20% na ravni iz leta 2005. Ob danem kapitalu bi se z zmanjšanjem presežnega dolga podjetij za slabe 3,5% BDP dosegel delež iz obdobja vzdržne gospodarske rasti med letoma 2002 in 2005. Delež podjetij s presežnim dolgom med vsemi podjetji se je iz 30% skrčil na četrtino podjetij. Podjetja, ki ostajajo s presežnim dolgom, so z njim bolj obremenjena kot v preteklosti, hkrati pa se je segment podjetij, obremenjen s presežnim dolgom, zelo skrčil.

Vzpostavljajo se pogoji, ki so bili prisotni pred krizo, in s tem ugodne razmere za nov kreditni cikel, ki pa mora temeljiti na vzdržni kreditni rasti. Od decembra 2016 je zaznati porast posojil, ki so jih podjetja dobila pri domačih bankah, še vedno pa se podjetja pomembno financirajo tudi prek notranjih rezerv oziroma zniževanja neto pozitivne finančne pozicije in tujih virov.

Poslovanje nefinančnih podjetij

Stopnja investiranja podjetij je ob koncu leta 2016 s skoraj 24% že dosegla raven iz leta 2010. Rast proizvodnje predelovalnih dejavnosti se je na začetku leta 2017 nadaljevala. Gospodarska klima je bila

[3] Zaradi majhnega števila vzorca za izračun povprečne cene se te lahko med različnimi bazami podatkov precej razlikujejo. Kot navajajo na GURS, na medletno primerjavo povprečnih cen precej vplivajo velik delež Ljubljane in velike razlike v povprečni strukturi prodanih pisarniških prostorov, kar znižuje pojasnjevalno vrednost.

na začetku leta 2017 najugodnejša po letu 2007. Podjetja iz predelovalnih dejavnosti so opredelila visoke ocene obsega proizvodnje, zelo ugodno pa so ocenila tekoče in pričakovano povpraševanje na domačem in tujih trgih. Okrepljeno investiranje podjetij je nujno za dvig gospodarskega potenciala države. V letu 2016 se je poslovni presežek podjetij povečal za 2,6%, kar je sicer slabo odstotno točko manj kot leto prej.[4] Stopnja dobička se ohranja na ravni pred letom 2009. Podjetja skladno z okrepljenim investiranjem znižujejo neto pozitivno tekočo finančno pozicijo, ki je netipična za ta gospodarski sektor. V letu 2016 se je glede na predhodno leto prepolovila na 0,7% BDP. Od decembra 2016 je mogoče zaznati porast posojil podjetjem pri domačih bankah, še vedno pa se pomembno financirajo prek notranjih rezerv oziroma zniževanja neto pozitivne finančne pozicije in tujih virov.

Slika 2.39: Stopnja investiranja in dobička ter delež gotovine in vlog podjetij v letni bruto dodani vrednosti podjetij

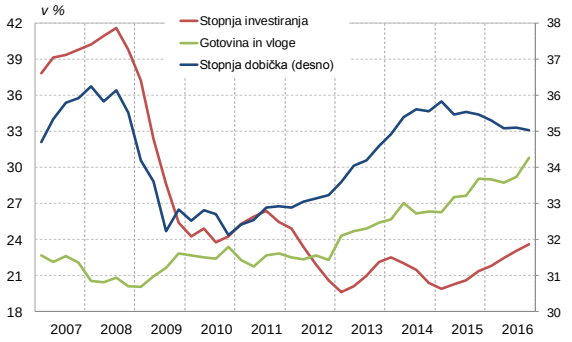

Slika 2.40: Kazalniki gospodarske klime in zaupanja

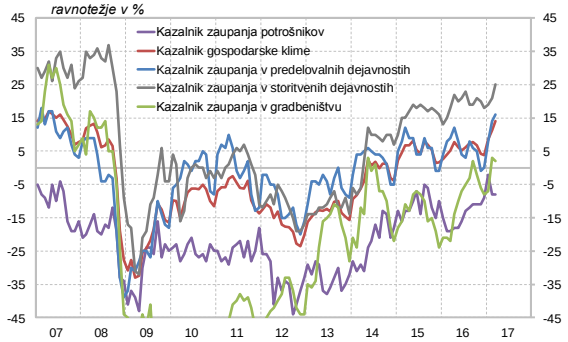

Opomba: Stopnja investiranja in stopnja dobička sta izračunani kot delež bruto investicij oziroma bruto poslovnega presežka v dodani vrednosti. Gotovina in vloge podjetij iz stanj finančnih računov so izračunane prav tako kot delež dodane vrednosti.

Vir: Banka Slovenije, SURS.

Celotni računovodski dobiček slovenskih podjetij se je v letu 2016 povečal na 3,5 mrd EUR, kar je blizu ravni iz leta 2007. Dobiček velikih podjetij se je povečal za več kot milijardo evrov, predvsem zaradi izboljšanja poslovanja dveh večjih podjetij iz elektrogospodarstva. Dobiček malih in srednjih podjetij (MSP) je pomenil 45% celotnega dobička podjetij in se je povečal za 17%. Vse glavne gospodarske dejavnosti so v letu 2016 povečale dobiček razen dejavnosti gradbeništva, ki je izkazovala izgubo. V letu 2016 je dobiček izvoznih podjetij obsegal 57% celotnega dobička slovenskih podjetij, kar je manj kot v letu 2015.[5] Dobiček podjetij, ki prodajajo pretežno na domači trg, se je v letu 2016 povečal bolj kot izvoznikom, kar je odraz okrepljenega domačega povpraševanja.

Slika 2.41: Celotni dobiček in izguba podjetij iz njihovih računovodskih bilanc

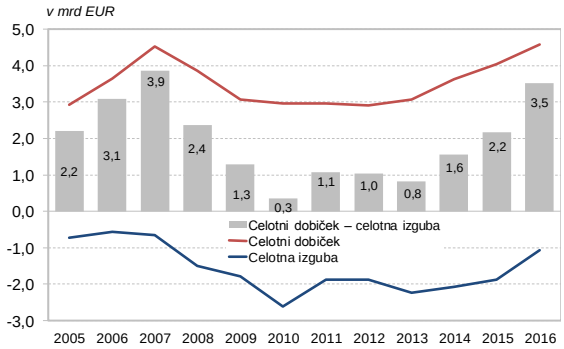

Slika 2.42: Letne transakcije iz finančnih sredstev, obveznosti in neto finančne pozicije podjetij iz finančnih računov

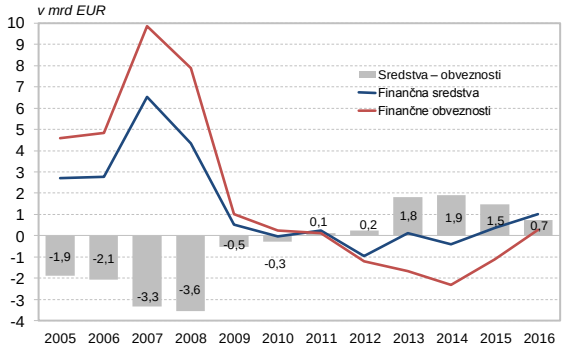

Vir: SURS, Banka Slovenije.

[4] Poslovni presežek je kategorija iz nacionalnih računov in prikazuje ustvarjen dohodek podjetij iz poslovne dejavnosti po plačilu stroškov dela. Pomeni kapital podjetij, ki je na razpolago za poplačilo kreditodajalcev, davkov in financiranje investicij. Razlikuje se od dobička podjetij, izkazanega v njihovih poslovnih izkazih.

[5] Izvozniki so opredeljeni kot podjetja, katerih prihodki od prodaje so pomenili več kot 25% njihovih celotnih prihodkov.

Finančna sredstva in obveznosti podjetij (agregatna analiza)

Od leta 2012, ko je stopnja dobička podjetij začela okrevati in so začela povečevati neto pozitivno tekočo finančno pozicijo, podjetja v strukturi naložb povečujejo likvidna sredstva. Delež gotovine in vlog se je ob koncu leta 2016 kljub skoraj ničelnim obrestnim meram povzpel na 15% njihovih finančnih sredstev. Tekoča presežna sredstva še vedno večinoma vlagajo v gotovino in vloge. V drugi polovici leta 2015 so podjetja ponovno začela manjše naložbe v lastniški kapital, kar pa v stanjih zaradi manjšega obsega in tudi prevrednotenj še ni razvidno. Tudi podjetja evroobmočja so v opazovanem obdobju povečevala naložbe v likvidna sredstva, vendar njihov delež v celotnih sredstvih še ni presegel 11%. S povečevanjem investicijske aktivnosti se bo po pričakovanjih nadaljevalo zmanjševanje neto tekoče pozitivne finančne pozicije podjetij in s tem tudi delež njihovih razpoložljivih likvidnih sredstev v strukturi naložb.

Slika 2.43: Struktura stanj finančnih sredstev slovenskih podjetij po instrumentih

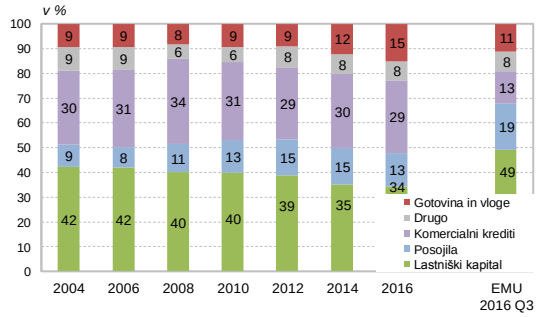

Slika 2.44: Drseči letni tokovi finančnih sredstev slovenskih podjetij po instrumentih

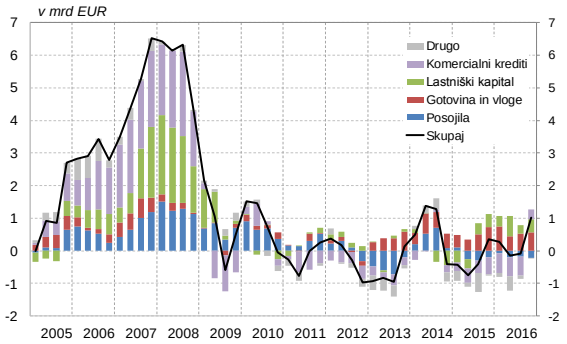

Vir: Banka Slovenije.

Podjetja so v letu 2016 nadaljevala proces razdolževanja. Finančni dolg so zmanjšala za dodatne 2,8% in hkrati povečala kapital za 1,6%. Finančni vzvod podjetij, merjen kor razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem, je s 106% dosegel mediano evroobmočja. Povprečni finančni vzvod podjetij evroobmočja je z okoli 94% na ravni, ki so jo dosegala slovenska podjetja v povprečju v obdobju med letoma 2001 in 2007. Da bi slovenska podjetja dosegla to raven finančnega vzvoda, bi morala ob danem kapitalu obseg dolga zmanjšati še za slabih 12% BDP. Slovenska podjetja bi morala zvišati vrednost kapitala za dobrih 12,5% BDP, da bi ob nespremenjenem obsegu dolga dosegla želeni finančni vzvod, kar bi bil zdrav način prilagajanja finančnega vzvoda. Pri tem je treba opozoriti, da na povečanje vrednosti kapitala ne vplivajo le dokapitalizacije, temveč tudi pozitivno prevrednotenje kapitala, na kar pa vpliva tudi gospodarska rast. Razmeroma visoka stopnja dobička kaže zdravo osnovo za nadaljnje povečanje investicij podjetij. V Sloveniji je razdolževanje podjetij spremljal tudi močan trend razvrednotenja njihovega kapitala, kar je posledično pomenilo zvišanje njihovega finančnega vzvoda. Slovenska podjetja imajo okoli 102% BDP finančnega dolga, medtem ko finančni dolg podjetij evroobmočja v povprečju dosega kar 138% BDP. Podatek kaže, da ni toliko težava raven dolga slovenskih podjetij, problematična je struktura njihovega financiranja, saj še vedno primanjkuje lastniškega kapitala. Med letoma 2008 in 2016 se je dolg slovenskih podjetij zmanjšal za 12,7 mrd EUR oziroma skoraj 32% BDP. V letu 2016 so se nadaljevale dokapitalizacije podjetij, predvsem s strani tujcev. Bilo jih je za skoraj milijardo evrov, medtem ko se je vrednost kapitala zaradi prevrednotenj znižala za 300 mio EUR. Slovenska podjetja so v letu 2016 zaradi odplačil zmanjšala najeta posojila za dobrih 700 mio EUR.

Slika 2.45: Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij

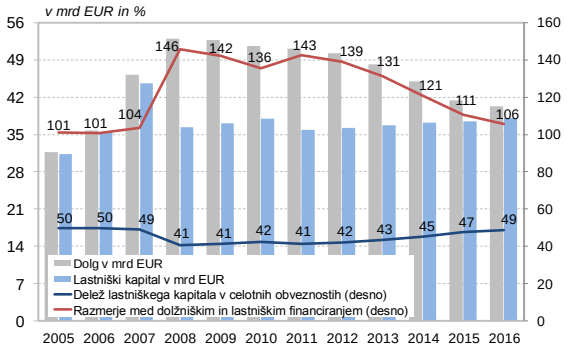

Slika 2.46: Mednarodna primerjava zadolženosti podjetij z evroobmočjem

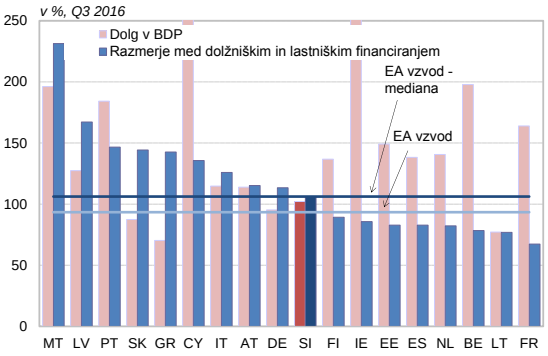

Opomba: Dolg so celotne finančne obveznosti zmanjšane za kapital.
Vir: Banka Slovenije.

V strukturi obveznosti slovenskih podjetij se povečuje delež tujih virov financiranja, ki je ob koncu leta 2016 že dosegel 27% obveznosti podjetij. V letu 2016 so se povečale predvsem kapitalske naložbe iz tujine in komercialni krediti, medtem ko so se posojila iz tujine zmanjšala. Tujina obvladuje že četrtino lastniškega kapitala slovenskih podjetij. Delež tujih posojil med celotnimi posojili slovenskim podjetjem se je povečal na skoraj 30%, kljub nižjemu stanju glede na preteklo leto. Posojila iz tujine so se v letu 2016 zmanjšala za okoli 2%, v prvem četrtletju 2017 pa še za prav toliko. Zmanjšal se je predvsem obseg posojil, pridobljen od tujih bank, v manjšem obsegu tudi tuja medpodjetniška posojila, medtem ko se je obseg posojil od mednarodnih finančnih institucij v letu 2016 povečal. Posojila, pridobljena doma, so se v letu 2016 znižala bolj kot posojila iz tujine. Struktura finančnih obveznosti slovenskih podjetij se je v deležu kapitala in posojil že zelo približala povprečni strukturi podjetij evroobmočja. Slovenska podjetja imajo že manjši delež posojil v strukturi obveznosti, kot je povprečje za podjetja evroobmočja, imajo pa večji delež komercialnih kreditov in drugega. V strukturi imajo še vedno zanemarljiv delež financiranja prek izdaj obveznic.

Slika 2.47: Struktura stanj finančnih obveznosti podjetij po instrumentih

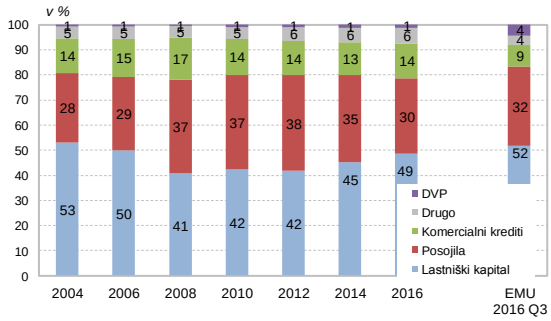

Slika 2.48: Finančne obveznosti podjetij po instrumentih

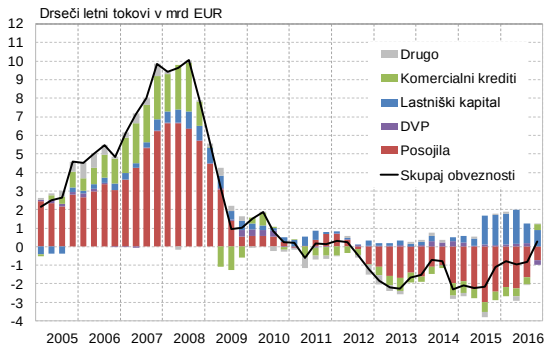

Vir: Banka Slovenije.

Povpraševanje po posojilih se krepi zaradi potreb po financiranju investicij, nizke ravni obrestnih mer in drugih potreb po financiranju. Po četrtletni anketi o povpraševanju in kreditnih standardih (BLS) banke poročajo o rahli blažitvi kreditnih standardov pri posojilih podjetjem, predvsem zaradi pritiskov konkurence in ugodnejših dojemanj tveganj. Tudi anketa, ki jo izvaja SURS o omejitvenih dejavnikih poslovanja, težave s financiranjem ne postavlja več v ospredje. Raziskava o dostopnosti finančnih virov za podjetja v Sloveniji, ki jo izvaja Banka Slovenije, kaže, da se je financiranje v letu 2016 manj izboljšalo. Glede na leto 2015 se je stanje na področju zunanjega financiranja izboljšalo za mala in srednja podjetja, medtem ko so velika podjetja poročala nekoliko manjše izboljšanje kot v letu 2015. Od konca leta 2010, ko so se domača bančna posojila podjetjem, predvsem velikim, začela hitro zniževati, so nekatera velika podjetja, predvsem tista z boljšo boniteto oceno, izpad domačih posojil vsaj delno uspela nadomeščati s posojili iz tujine. To pa ne velja za mala in srednja podjetja, ki se pri dostopanju do finančnih virov v tujini spopadajo z večjimi težavami.

Slika 2.49: Posojila domačim podjetjem iz tujine po sektorjih

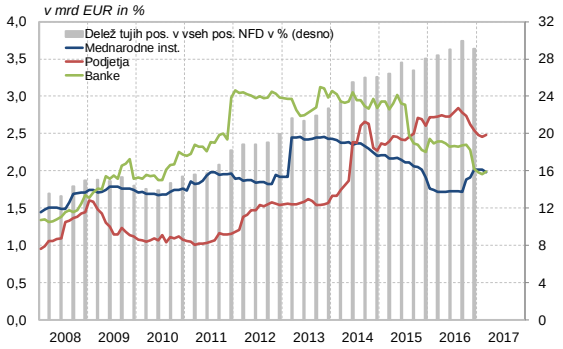

Vir: Banka Slovenije

Slika 2.50: Domača bančna posojila in vsa tuja posojila po velikosti podjetij

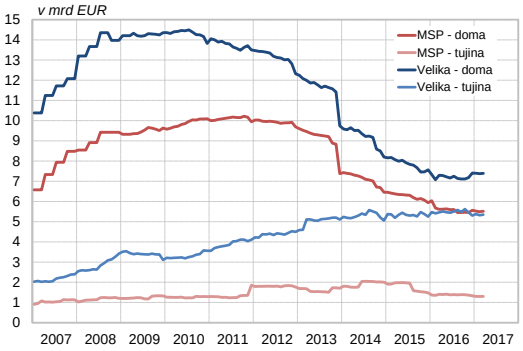

Zadolženost podjetij (mikro analiza)

V letu 2016 so slovenska podjetja glede na zaključne bilance s skoraj enako višino kapitala kot obveznosti dosegla raven finančnega vzvoda pred letom 2002. Finančni vzvod so v letu 2016 znižale vse glavne gospodarske dejavnosti in tako velika podjetja kot MSP.[6] Razlog za znižanje finančnega vzvoda je bil zvišanje kapitala in še vedno tudi znižanje obveznosti. Velika podjetja so v letu 2016 kapital povečala za dobrih 5,5%, medtem ko so obveznosti znižala za 3%. Mala in srednja podjetja so kapital povečala za 7% in obveznosti znižala za dobre 1,5%. Predelovalna dejavnost in trgovina prvič po letu 2008 nista znižali obveznosti, pri čemer pa se te niso bistveno povečale. Za okrepljeno investiranje je nujno potrebno tudi močnejše financiranje učinkovitih in konkurenčnih podjetij. Finančni vzvod je pričakovano najvišji v dejavnosti gradbeništva ter pri malih in srednjih podjetjih.

Slika 2.51: Finančni vzvod za glavne gospodarske dejavnosti

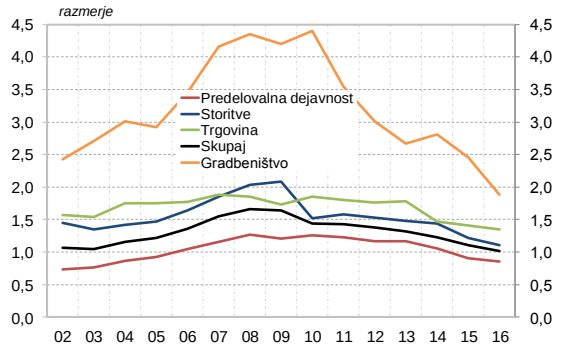

Vir: AJPES.

Slika 2.52: Finančni vzvod po velikosti podjetij, s prikazom kapitala

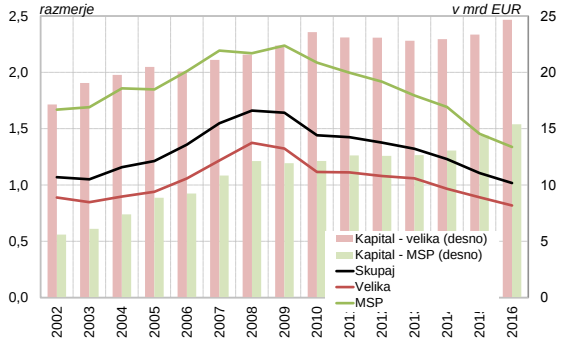

Podjetja so že sedem let s popravljanjem bilanc, z zniževanjem prezadolženosti, izboljševala tudi kazalnik sposobnosti odplačevanja dolgov.[7] V letu 2016 so podjetja ne glede na velikost in različne gospodarske dejavnosti izboljšala sposobnost odplačevanja finančnega dolga. Povprečno obdobje za odplačevanje neto finančnega dolga za vsa aktivna slovenska podjetja, ki poročajo svoje bilance AJPES, se je v letu 2016 skrajšalo na 2,5 leta (neto finančni dolg/EBITDA). Skrajšanje je tako posledica zmanjšanja neto finančnega dolga kot tudi povečanja dobička. To velja za vse glavne gospodarske panoge razen za gradbeništvo, kjer se je EBITDA znižal za skoraj 8%, pri čemer pa se je znižal neto finančni dolg za skoraj 20%. Gradbeništvo že tri leta izkazuje boljši kazalnik sposobnosti odplačevanja dolga kot storitve. Med storitvami z najslabšo vrednostjo kazalnika izstopa finančno posredništvo z vrednostjo 23 let, kar je tudi posledica njihovega načina poslovanja. Sledi poslovanje z nepremičninami s skoraj 7 leti, vendar se je glede

[6] Finančni vzvod v mikro analizi se nekoliko razlikuje od kazalnika, izračunanega iz finančnih računov (razlike so posledica različnega metodološkega zaobjema podatkov). V tem delu je finančni vzvod izračunan iz zaključnih bilanc podjetij, ki jih zbira AJPES, kot razmerje med poslovnimi in finančnimi obveznostmi ter lastniškim kapitalom.

[7] Za kazalnik, ki meri sposobnost podjetja za odplačevanje dolgov, se uporablja neto finančni dolg glede na EBITDA. Meri se kot razmerje med finančnimi obveznostmi, zmanjšanimi za denarna sredstva, in EBITDA. Kazalnik kaže sposobnost podjetja za redno odplačevanje dolga (obresti in glavnice) in pove, koliko let bo podjetje odplačevalo dolg, ob danem neto dolgu in EBITDA. Razmerje, večje od 5, kaže manjšo sposobnost podjetij za obvladovanje zadolženosti in tudi manjšo možnost za pridobitev dodatnega dolga, potrebnega za rast poslovanja.

na leto 2015 znižalo za 3 leta. Gostinstvo dosega slabe 4,5 leta in se je glede na predhodno leto izboljšalo za dobro leto. Ostale storitve dosegajo vrednost kazalnika pod 4.

Slika 2.53: Razmerje med neto finančnim dolgom in EBITDA v glavnih gospodarskih dejavnostih

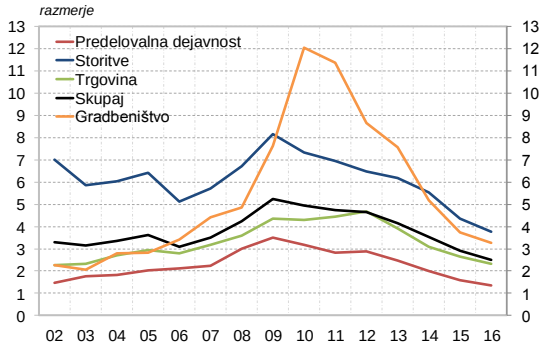

Slika 2.54: Razmerje med neto finančnim dolgom in EBITDA po velikosti podjetij, s prikazom gibanja neto finančnega dolga (NFD)

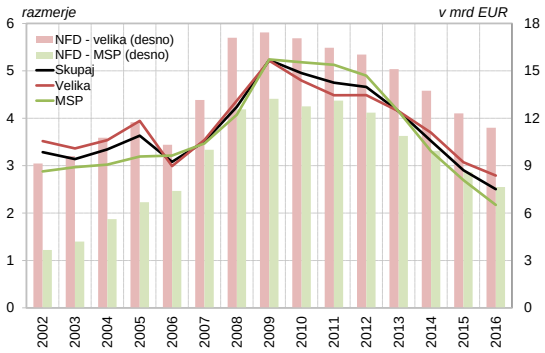

Opomba: Razmerje med neto finančnim dolgom in EBITDA kaže število let, potrebnih za odplačilo neto finančnega dolga, ob predpostavki nespremenjenega tekočega letnega dobička. Prikazane finančne obveznosti so zmanjšane za denarna sredstva, ki so pomembna predvsem v zadnjih letih.

Vir: AJPES.

Hkrati z izboljšanjem agregatnega razmerja med neto finančnim dolgom in EBITDA se je izboljšala tudi distribucija podjetij glede na ta kazalnik, predvsem pri velikih podjetjih. Delež velikih podjetij z razmerjem, večjim od 5, in tistih, ki imajo dolg in izgubo, se je zmanjšal na najnižjo raven od leta 2005 oziroma 2002. Med vsemi podjetji se je delež tistih, ki ne izkazuje neto finančnega dolga, ohranil na predkrizni ravni, nad 55%. Delež tistih, ki ohranjajo zmožnost servisiranja finančnega dolga pod 5 let, se je po večletnem ohranjanju na podobnem nivoju povečal na čez 20%. Hkrati z zvišanjem navedenih deležev, sta se zmanjšala delež podjetij, ki imajo neto finančni dolg in izkazujejo izgubo, ter delež podjetij, ki svoj neto nefinančni dolg lahko odplačajo šele v več kot 5 letih. Tudi po glavnih gospodarskih dejavnostih se je delež podjetij z razmerjem, večjim od 5, ter delež podjetij z neto finančnim dolgom in izgubo zmanjšal. Izjema je gradbeništvo, kjer sta se v letu 2016 oba deleža malenkost povečala, in nekatere dejavnosti znotraj storitvenih dejavnosti (finančno posredništvo in poslovanje z nepremičninami).

Slika 2.55: Delež podjetij v vseh podjetjih z neto finančnim dolgom/ EBITDA, večjim ali manjšim od 5, z dolgom in hkrati izgubo ter delež podjetij brez dolga

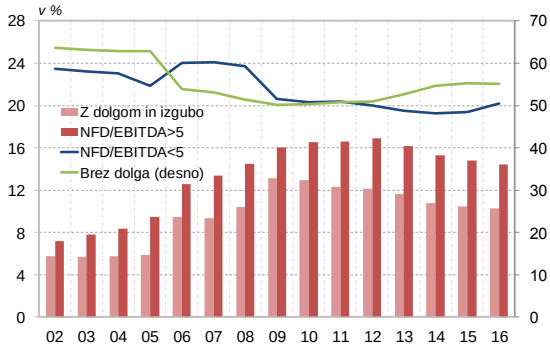

Slika 2.56: Delež podjetij z neto finančnim dolgom/EBITDA, večjim od 5, glede na velikost in glavne gospodarske dejavnosti

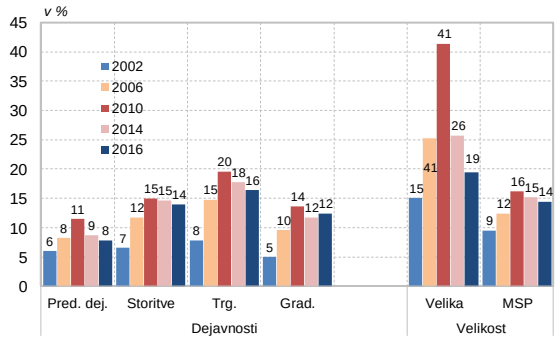

Opomba: Podjetja z neto finančnim dolgom glede na EBITDA, večjim od 10, so vključena tudi v deležu podjetij z razmerjem, večjim od 5.

Vir: AJPES.

Znižala se je tudi koncentracija presežnega dolga, saj na trgu ni več nekaterih podjetij, ki so bila močno obremenjena s presežnim dolgom.[8] Prvih 100 podjetij z najvišjo vrednostjo presežnega dolga je v letu 2016 razpolagalo s 44% presežnega dolga, prvih 10 pa z 19,5%. Delež podjetij s presežnim dolgom med

[8] Presežni dolg je izračunan kot vsota neto finančnega dolga podjetij (NFD; finančne obveznosti minus denarna sredstva), pri katerih NFD presega petkratnik EBITDA (upošteva se le presežek nad petkratnikom), in vsota dolga podjetij, ki izkazujejo izgubo oziroma ne izkazujejo dobička. Izvzeta so tri večja podjetja v državni lasti. Upoštevana so aktivna podjetja, kar pomeni, da podjetja v stečaju in prisilni poravnavi niso vključena (v večini primerov niti ne poročajo AJPES).

.

vsemi podjetji se je zmanjšal na slabo četrtino, medtem ko je v letu 2010 preseženi dolg imelo skoraj 30% podjetij. Polovica podjetij s presežnim dolgom je iz dejavnosti storitev, med katerimi izstopajo strokovne in poslovne dejavnosti, v katerih deluje tudi največje število podjetij. Distribucija podjetij glede na delež presežnega dolga v bilančni vsoti vseskozi, od leta 2002, postaja vse bolj sploščena in se premika v desno. Podjetja, ki ostajajo s presežnim dolgom, so z njim bolj obremenjena kot v preteklosti, hkrati pa se je segment podjetij, ki je obremenjen s presežnim dolgom, precej skrčil.

Slika 2.57: Delež neto finančnega dolga in presežnega dolga za prvih 10, 50 in 100 podjetij z najvišjimi vrednostmi v celotnem neto finančnem dolgu in presežnem dolgu

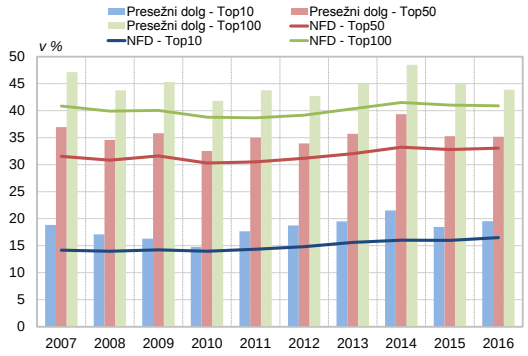

Slika 2.58: Distribucija podjetij glede na delež presežnega dolga v kapitalu

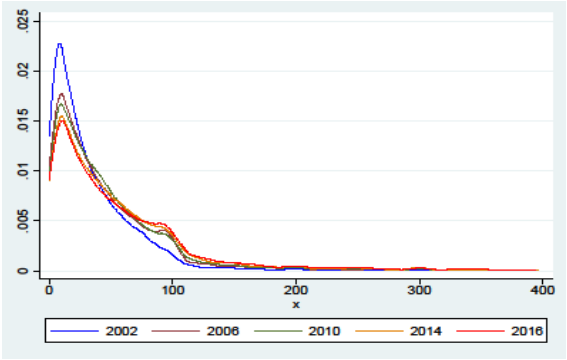

Opomba: Zaradi nazornejšega prikaza so ekstremi iz distribucije izločeni.
Vir: AJPES.

Podjetja zmanjšujejo predvsem presežni dolg, ki predstavlja še dobrih 40% celotnega neto finančnega dolga. V letu 2016 se je presežni dolg zmanjšal za več kot 11%. Neto finančni dolg podjetij z dobrimi 18 mrd EUR in presežni dolg z dobrimi 7 mrd EUR sta že na pred kriznih ravneh pred letom 2007. Presežni dolg je bil največji v letu 2009 s 15 mrd EUR in se je do leta 2016 zmanjšal že za 8 mrd EUR oziroma dobrih 20% BDP. Dolg podjetij, obremenjenih s presežnim dolgom, se je od leta 2009 zmanjšal za več kot polovico, medtem ko se je dolg podjetij, ki nimajo presežnega dolga, povečal za tretjino. Presežni dolg, ki presega 5-kratnik ustvarjene EBITDA, pomeni skoraj dve tretjini celotnega presežnega dolga in se je v letu 2016 zmanjšal za 9,5%. Presežni dolg pri podjetjih, ki so ustvarila izgubo oziroma niso dosegla pozitivne EBITDA, se je v letu 2016 zmanjšal za skoraj 14%. Med letoma 2010 in 2014 se je zmanjševal predvsem presežni dolg v prvi skupini podjetij, to je tistih, ki so presegala 5-kratnik ustvarjene EBITDA. V tem obdobju je bil še vedno velik delež podjetij, ki je izkazoval izgubo. Vzdržni dolg je z okoli 11 mrd EUR na ravni pred letom 2007 in se je v letu 2016 zmanjšal za slaba 2%.

Slika 2.59: Različne vrste dolga za vsa podjetja skupaj

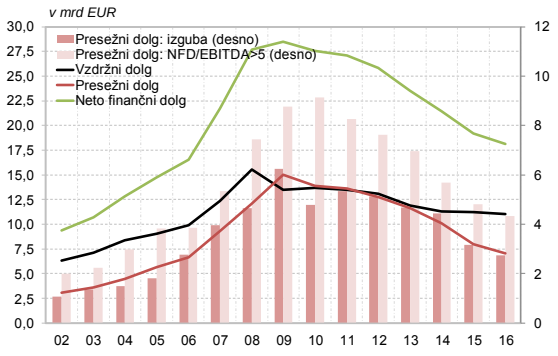

Slika 2.60: Različne vrste dolga za mala in srednja podjetja

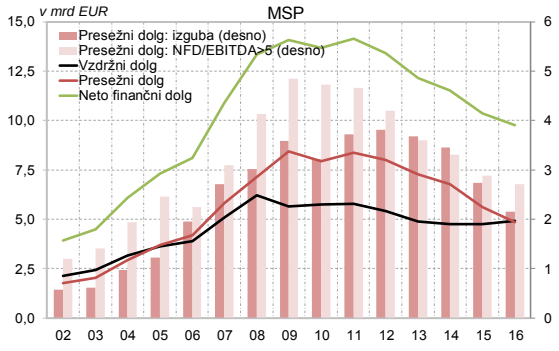

Vir: AJPES.

Presežni dolg malih in srednjih podjetij pomeni skoraj 70% celotnega presežnega dolga slovenskih podjetij. Mala in srednja podjetja so se v preteklosti razdolževala počasneje kot velika podjetja. Delež neto finančnega dolga malih in srednjih podjetij predstavlja okoli 54% celotnega neto finančnega dolga podjetij. Mala in srednja podjetja so v letu 2016 neto finančni dolg zmanjšala na 9,8 mrd EUR oziroma na dobro četrtino svojih sredstev, kar je enako razmerju iz obdobja pred letom 2004. Presežni dolg so v letu 2016 mala in srednja podjetja prvič zmanjševala hitreje kot velika podjetja, in sicer za skoraj 14%, medtem ko velika za

5,5%. Presežni dolg so zmanjšala na slabih 5 mrd EUR, kar pomeni slabo polovico celotnega neto finančnega dolga malih in srednjih podjetij. Podoben delež so dosegla v letu 2004.

Delež presežnega dolga v kapitalu vseh podjetij je s slabimi 20% zmanjšan na raven iz leta 2005. Da bi ob danem kapitalu podjetja dosegla le okoli 16-odstotni delež presežnega dolga v kapitalu, kot je povprečje iz obdobja vzdržne gospodarske rasti med letoma 2002 in 2005, bi morala presežni dolg zmanjšati še za okoli 3,5% BDP oziroma za okoli 1,5 mrd EUR. Obremenjenost kapitala s presežnim dolgom je bila v preteklosti visoka predvsem v dejavnosti gradbeništva, kjer se je razmerje izboljšalo tudi zaradi stečajev velikega števila preobremenjenih podjetij. Slaba tretjina presežnega dolga je v podjetjih, ki nimajo kapitala oziroma imajo negativen kapital. Delež se sicer od leta 2013 zmanjšuje, vendar je bil v obdobju vzdržne gospodarske rasti za skoraj polovico manjši. V letu 2016 so delež presežnega dolga v kapitalu zmanjšale vse glavne gospodarske dejavnosti razen trgovine, kjer se je presežni dolg povečal.

Slika 2.61: Delež presežnega dolga v celotnem neto finančnem dolgu

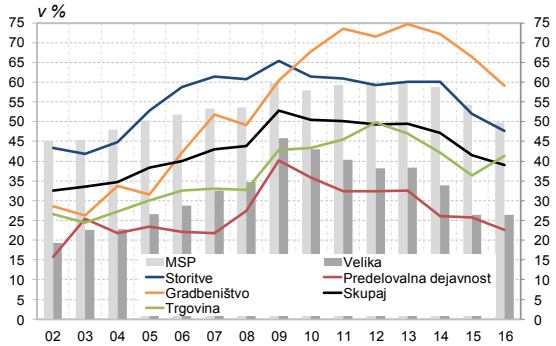

Slika 2.62: Delež presežnega dolga v kapitalu vseh podjetij po dejavnostih in velikosti

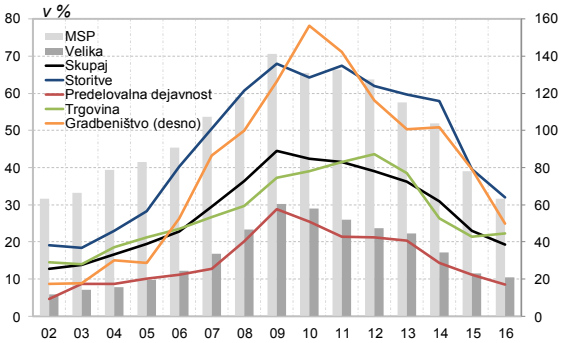

Vir: AJPES.

3 TVEGANJA V BANČNEM SEKTORJU

Najpomembnejša tveganja v bančnem sistemu se ohranjajo na enakih ravneh kot v prejšnji polovici leta. Tendence pri kreditnem tveganju so ugodne s pričakovanim nadaljnjim zniževanjem, tako zaradi nadaljnjih aktivnosti bank kot zaradi avtonomnega izboljševanja kakovosti portfelja. Tveganje financiranja bank in dohodkovno tveganje se ohranjata na razmeroma nizki ravni. Rast kreditiranja gospodinjstev in pričakovano večje kreditiranje podjetij, že začeto na prehodu v leto 2017, ugodno vplivata na dohodek bank in zmanjšanje dohodkovnega tveganja. Naraščajoč delež vpoglednih vlog še naprej pomeni tveganje v primeru nepredvidljivih zunanjih šokov ali morebitnega prelivanja vlog med bankami. Likvidnost bank je ugodna in pomembna z vidika zagotavljanja potrebnih sredstev v primeru nepričakovanih odlivov iz bilanc bank.

Obrestno tveganje ostaja pomembno tveganje, ki ga banke obvladujejo z ustreznim zavarovanjem. V primeru dodatnega omejevanja ročnosti posojil s fiksno obrestno mero, ki se že nakazuje, se bo pomen tega tveganja dodatno zmanjšal. Rezultati stresnih testov BS IRRBB so pokazali, da so banke v Sloveniji relativno konservativne pri upravljanju svojih obrestno občutljivih pozicij in obrestno tveganje obvladujejo.

Sistemsko tveganje	Ocena tveganja v Q4 2016	v Q1 2017	v Q2 2017	Tendenca sprem. tveganja	Komentar
Makroekonomsko tveganje				⇨	Nadaljujejo se ugodne gospodarske razmere z razmeroma visoko gospodarsko rastjo in izboljšanjem razmer na trgu dela. Makroekonomska tveganja so nizka in uravnotežena. Največje tvegaje za nadaljnjo rast izhaja iz zunanjega okolja.
Kreditno tveganje				⇩	Trend zniževanja nedonosnih terjatev se nadaljuje. Pokritost z oslabitvami in zavarovanji ostaja visoka. Še naprej izstopajo nedonosne terjatve pri MSP in tujcih, a se tudi njihov obseg znižuje.
Nepremičninski trg				⇧	Nepremičninski trg zaznamuje razmeroma visoka rast cen in transakcij s stanovanjskimi nepremičninami. Dolgoročneje obstaja možnost naraščanja tveganj na nepremičninskem trgu, v primeru pretirane rasti cen ob vse večjemu neskladju med povpraševanjem in ponudbo.
Tveganje financiranja				⇨	Zniževanje odvisnosti bank od financiranja na grosističnih trgih in naraščanje vlog v strukturi vseh virov. Tveganja izhajajo iz naraščajočega deleža vpoglednih vlog. Visoka likvidnost bank in dostop do sredstev pri Evrosistemu v primeru povečanih likvidnostnih potreb ta tveganja znižuje.
Obrestno tveganje				⇨	Obrestno tveganje brez upoštevanja instrumentov zavarovanja ostaja med pomembnimi tveganji. Postopno dvigovanje fiksnih aktivnih obrestnih mer in omejevanje odobravanja posojil daljših ročnosti s fiksno obrestno mero prispevata k zniževanju tveganja. Strestni testi kažejo, da banke to tveganje obvladujejo.
Tveganje okužbe in velika izpostavljenost				⇨	Tveganje okužbe se ohranja na nizki ravni zaradi vedno manjše medsebojne izpostavljenosti bank. Zmanjšuje se tudi obseg kapitala, potrebnega za doseganje prvotne ravni KU po morebitni okužbi. Tveganje koncentracije z vidika deleža državnih vrednostnih papirjev v bilančni vsoti je še prisotno.
Solventnostno tveganje				⇧	Kapitalska ustreznost ostaja ugodna in nad povprečjem evroobmočja. Med skupinami bank ostajajo kapitalsko najbolj ranljive majhne domače banke. Sposobnost ustvarjanja notranjega kapitala in nadaljnje čiščenje bančnih bilanc bosta pomembno prispevala k stabilnosti kapitalske ustreznosti v prihodnje.
Dohodkovno tveganje				⇨	Banke poslujejo z dobičkom, primerljiv je z lani vprvem četrtletju. Ob še vedno negativni rasti neto obrestnih prihodkov ostaja dohodkovno tveganje bank kratkoročno enako. S povečanim kreditiranjem lahko banke pozitivno vplivajo na zmanjšanje dohodkovnega tveganja.
Lizing družbe				⇩	Rast novih poslov se nadaljuje predvsem na podlagi poslov s premičninami, ki se sklepajo s sektorjem gospodinjstev. Gospodarska rast se kaže tudi v rasti premičninskih poslov z nefinančimi družbami in nadaljnjem upadanju nedonosnih terjatev.

Barvna lestvica:

Vir: Banka Slovenije.

3.1 Bilanca in naložbe bank

Povzetek

Struktura naložb slovenskih bank je razmeroma stabilna. V letu 2016 se je ustavilo zmanjševanje deleža posojil v bančnih aktivah, ki je primerljiv s tistim ob vstopu v EU pred več kot desetletjem. Banke velik del svojih naložb ohranjajo v likvidnih in varnih, vendar vse manj donosnih oblikah premoženja. V terjatvah do centralne banke in v obliki vpoglednih vlog pri drugih bankah imajo več kot deset odstotkov naložb, v vrednostnih papirjih eno četrtino.

Krčenje posojil nebančnemu sektorju se je lani upočasnjevalo in prešlo v pozitivno rast, k čemur je prispevalo predvsem kreditiranje gospodinjstev, za katerega sta značilna postopno zviševanje rasti stanovanjskih in od druge polovice 2016 potrošniških posojil. Kreditiranje podjetij se je izdatneje okrepilo ob koncu lanskega leta, od februarja je medletna rast teh posojil pozitivna. Čeprav je obrat v kreditiranju podjetij še negotov, lahko na podlagi več kazalnikov v prihodnje pričakujemo večje kreditiranje. Ob temu je treba upoštevati, da financiranje podjetij v zadnjem obdobju temelji bolj na notranjih virih in virih v tujini. Podjetja imajo pri bankah tudi razmeroma velik obseg vpoglednih vlog. Obseg posojil podjetjem je že manjši

od obsega posojil gospodinjstvom in prva lahko ob ustrezni presoji kreditnega tveganja predstavljajo (dohodkovni) izziv za banke.

Spreminjanje obsega in strukture naložb

Po intenzivnem spreminjanju strukture bilanc v preteklih letih se je ta začasno stabilizirala, vendar lahko pričakujemo še dodatne spremembe. Banke v aktivah ohranjajo v vrednostnih papirjih četrtino svojih aktiv[9], njihov delež se ohranja nad dolgoletnim povprečjem[10]. Nadpovprečno velik ostaja tudi delež najbolj likvidnih oblik terjatev[11] v bančnih bilancah, ki presega desetino njihovih aktiv. Banke lahko vsaj del tega zelo likvidnega premoženja hitro preusmerijo v posojila, katerih delež v bančnih bilancah po večletnem krčenju zaostaja za dolgoletnim povprečjem. Delež posojil nebančnemu sektorju v bilančni vsoti se je ob njihovi pozitivni rasti lani in v prvih mesecih letos v bilančni vsoti za malenkost povečal, marca na 55%. Je na primerljivi ravni kot ob vstopu Slovenije v EU. Posojila gospodinjstvom v bančnih aktivah že od oktobra 2015 presegajo obseg posojil nefinančnim družbam. Medtem ko je še v letu vstopa Slovenije v EU to razmerje dosegalo 2,5-kratnik, ostaja konec prvega četrtletja letos manj kot 1. Struktura virov bank vse bolj odraža preusmerjanje financiranja bank z vlogami nebančnega sektorja, kar sovpada s kontinuiranim, vendar upočasnjenim razdolževanjem bank na grosističnih trgih.

Slika 3.1: Struktura naložb bank

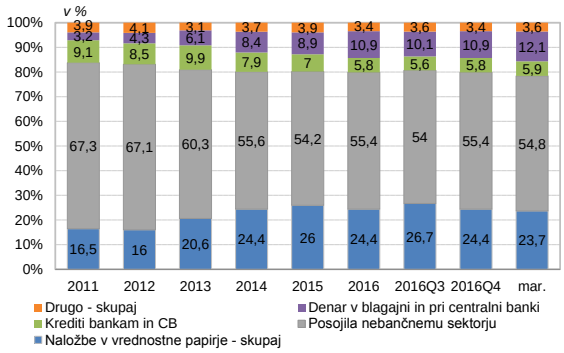

Slika 3.2: Struktura virov bank

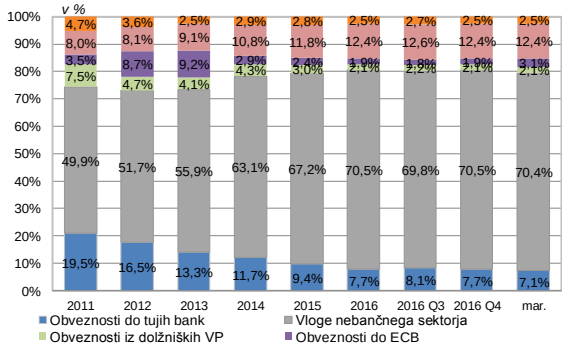

Vir: Banka Slovenije.

Delež vlog nebančnega sektorja v strukturi financiranja je marca znašal 70% in predstavlja najpomembnejši bančni vir, po deležu primerljiv s tistim pred vstopom v EU. Delež vlog v bančnih virih je nad dolgoletnim povprečjem. Med viri je nad dolgoletnim povprečjem tudi delež kapitala v bančnih virih, kar je posledica dokapitalizacije bank, zmanjševanja bilančne vsote in tudi povečevanja kapitala zaradi zadržanih dobičkov v bančnem sistemu. Na aktivni strani lahko pričakujemo postopno povečevanje deleža posojil in zmanjševanja najbolj likvidnih oblik terjatev, na strani virov financiranja pa nadaljnje povečanje vlog nebančnega sektorja.

Naložbe bank v vrednostne papirje so v letu 2016 ohranjale okrog četrtinski delež v bančni vsoti, struktura teh naložb pa se nekoliko spreminja. Povečan delež naložb v vrednostne papirje od konca leta 2013 je posledica več dejavnikov: sanacije in s tem dokapitalizacije nekaterih bank z vrednostnimi papirji, zvišanja cen vrednostnih papirjev RS in evropskih držav v zadnjih letih ter krčenja bilančne vsote bank. Med naložbami bank v vrednostne papirje večino predstavljajo dolžniški vrednostni papirji, od tega največ vrednostni papirji RS, vendar pa se njihov delež zmanjšuje. Banke so prej višje donosne državne vrednostne papirje ob zapadlosti deloma zamenjevale z donosnejšimi bančnimi in podjetniškimi obveznicami. Delež vrednostnih papirjev RS v vseh dolžniških vrednostnih papirjih se je od decembra 2015 do marca 2016 zmanjšal s 66% na 53% vseh dolžniških vrednostnih papirjev, ki jih imajo banke v svojih aktivah. V zadnjih letih se je povečal delež dolžniških bančnih vrednostnih papirjev na 17%, medtem ko se delež dolžniških vrednostnih papirjev nefinančnih družb in drugih finančnih organizacij ne spreminja bistveno ter presega 5% vseh dolžniških vrednostnih papirjev, ki jih imajo banke v svojih aktivah.

[9] Med posameznimi skupinami bank so precejšnje razlike v strukturi njihovih aktiv; domače banke imajo večji delež vrednostnih papirjev (velike domače 30%, majhne domače 31%, od tega hranilnice celo 40%), medtem ko ta pri bankah v večinski tuji lasti dosega le 20% bilančne vsote. Po drugi strani pri posojilih izstopajo banke v večinski tuji lasti z 61%, medtem ko imajo velike domače banke manj kot polovico svojih naložb, to je 49% aktive v posojilih nebančnega sektorja.

[10] Povprečje januar 2001–marec 2017.

[11] Terjatve bank do centralne banke, predvsem v obliki presežnih rezerv, in terjatve, ki jih imajo banke v obliki vpoglednih vlog pri drugih bankah.

Slika 3.3: Rast glavnih oblik naložb in virov bank

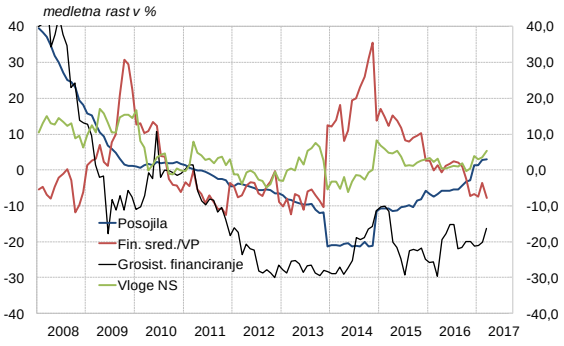

Slika 3.4: Rast posojil nebančnemu sektorju skupaj ter podjetjem in gospodinjstvom

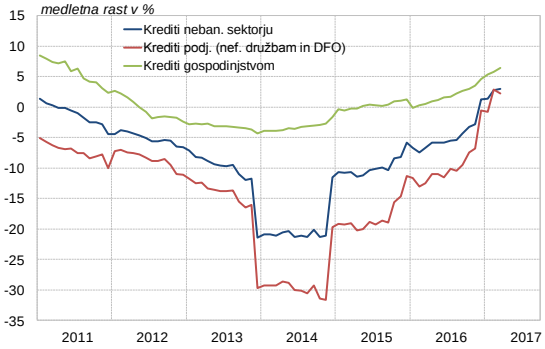

Opomba: Pod kategorijo najbolj »likvidnih« sredstev so zajeta sredstva bank, ki predstavljajo stanje na računih pri CB, blagajno in vpogledne vloge pri drugih bankah.
Vir: Banka Slovenije.

Krčenje kreditiranja nebančnega sektorja se je v letu 2016 upočasnjevalo, rast posojil je od decembra lani pozitivna. Upadanje posojil nebančnemu sektorju je še septembra lani znašalo več kot 4% medletno. Na preobrat v posojilni aktivnosti je ob postopnem zmanjševanju negativne rasti posojil podjetjem in stalnem zviševanju dinamike rasti posojil gospodinjstvom vplivalo zlasti povečanje posojil podjetjem in državi ob koncu lanskega leta.

Kreditiranje nefinančnih družb, ki se je lani večino leta še krčilo, je ob koncu leta prešlo v neto povečevanje. Medletno krčenje teh posojil je še ob koncu tretjega četrtletja 2016 znašalo blizu ene desetine. Kreditiranje podjetij je po večletni negativni medletni dinamiki rasti februarja 2017 prešlo v pozitivno, marca je znašalo 2,3% medletno. Medtem ko so še ob koncu lanskega leta k izrazitejšem prirastu posojil podjetjem prispevala večja posamezna posojila, je njihov, sicer majhen, prirast v prvem četrtletju leta najverjetneje izraz večjega povpraševanja podjetij, ki ga zaznavajo tudi ankete bank in podjetij. Pri malih in srednjih podjetjih poročajo o povečanih potrebah po financiranju in večjem povpraševanju po posojilih ter tudi o večjem dostopu do bančnih posojil kot v preteklosti. Trenutni dejavniki, ki lahko vplivajo na nadaljnjo krepitev posojilne aktivnosti, so nizke ravni obrestnih mer, izboljševanje gospodarskih razmer, sproščanje kreditnih standardov, velik obseg likvidnih imetij, ki jih imajo banke v svojih aktivah.

Slika 3.5: Rast posojil nefinančnim družbam glede na ročnost

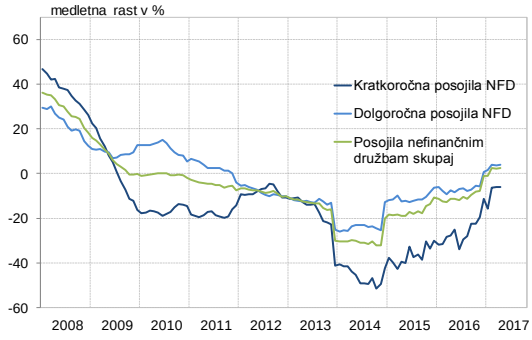

Slika 3.6: Kreditni standardi za posojila nefinančnim družbam po ročnosti posojil

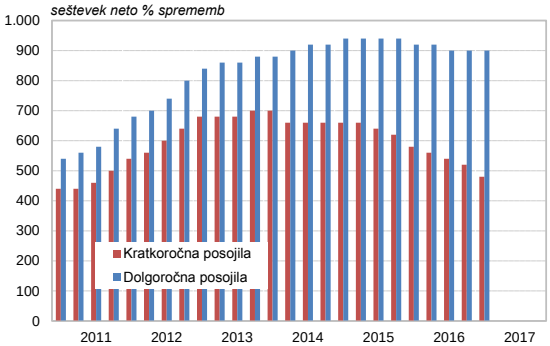

Vir: Banka Slovenije.

Pri posojilih gospodinjstvom se pozitivna dinamika krepi, njihova medletna rast je marca 2017 dosegla 6,8%. Nekatere banke se v svojih naložbenih politikah vse bolj osredotočajo na kreditiranje gospodinjstev. Rast stanovanjskih posojil, ki je bila pozitivna v celotnem obdobju od nastanka krize, se je do konca marca 2017 zvišala na 5,2%. Na postopno zviševanje te rasti vplivajo dostopnost do posojil zaradi nizkih obrestnih mer, nizka zadolženost gospodinjstev in rast cen na nepremičninskem trgu. Po večletnem zmanjševanju potrošniškega kreditiranja je od aprila 2016 pozitivna tudi rast potrošniškega kreditiranja, ki se povečuje hitreje kot skupno kreditiranje gospodinjstev, z rastjo 10,6% v marcu 2017. Hitro naraščajoča dinamika rasti teh posojil je posledica bolj pozitivnega gospodarskega okolja, ugodnejših pogojev na trgu dela in povečanega optimizma potrošnikov. Ti dejavniki sovpadajo z aktivno politiko nekaterih bank, ki z enostavnimi in hitrimi postopki odobritve kreditov spodbujajo gospodinjstva k najemanju potrošniških posojil.

Slika 3.7: Rast posojil gospodinjstvom po vrstah posojil

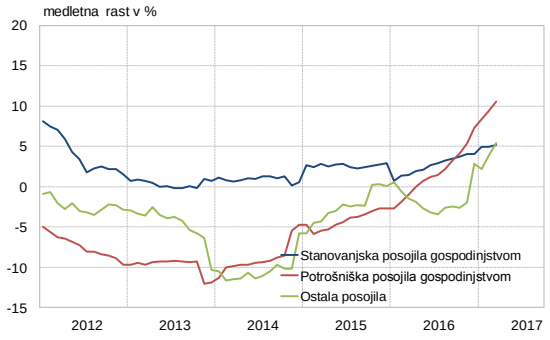

Slika 3.8: Kreditni standardi za stanovanjska in potrošniška posojila gospodinjstvom

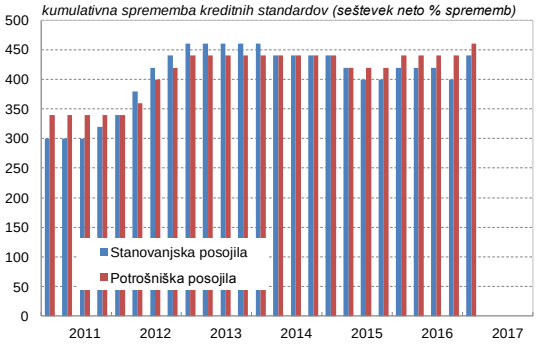

Vir: Banka Slovenije.

Povprečna struktura ročnosti posojil nebančnemu sektorju in podjetjem, ki se je v zadnjih letih precej podaljšala, se od poletja lani ohranja. Medtem ko je rast dolgoročnih posojil pozitivna od konca leta 2016, se krčenje kratkoročnih posojil umirja. Delež dolgoročnih posojil se je v strukturi stanja posojil podjetjem močno povečal na 86%, pri celotnem nebančnem sektorju pa na 90%. Anketa BLS kaže trend zniževanja kreditnih standardov pri kratkoročnih posojilih od leta 2015, kar nakazuje, da so razlogi za krčenje tega segmenta posojil bolj na strani povpraševanja kot ponudbe. Majhen obseg kratkoročnih posojil pri podjetjih je tudi posledica dejstva, da imajo podjetja visok znesek vpoglednih dobroimetij pri bankah in s tem manj potreb po kratkoročnem financiranju pri bankah. Večja gospodarska aktivnost in investicije ob ugodnejši ponudbi bank lahko prispevajo k spremembam v tem delu portfelja.

Povpraševanje podjetij in gospodinjstev po posojilih in trenutna politika bank

Povpraševanje podjetij in prebivalstva po posojilih se je nekoliko okrepilo. Hkrati so večje banke v prvem četrtletju 2017 nekoliko zaostrile kreditne standarde pri prebivalstvu. Po anketnih podatkih bank so se kreditni standardi v prvem četrtletju leta 2017 pri gospodinjstvih nekoliko zaostrili, tako na stanovanjskem kot na potrošniškem segmentu. Povpraševanje po teh posojilih je ostalo glede na predhodno četrtletje razmeroma nespremenjeno.

Kažejo se razmeroma velike razlike po posameznih skupinah bank v dinamiki rasti posojil. Pričakujemo, da bodo v prihodnje banke dale več poudarka kreditiranju malih in srednjih podjetij oziroma nefinančnih družb ter pridobivanju novih strank[12]. Banke izpostavljajo razmeroma uravnotežene načrtovane aktivnosti pri obstoječih in tudi pri novih strankah. Osredotočenost bank na večje kreditiranje manjših podjetij lahko z vidika njihove donosnosti bank in možnosti financiranja podjetij ocenimo kot (zelo) pozitivno. Nekatere banke v večinski tuji lasti dajejo izrazit poudarek odobravanju potrošniških posojil, za katera je treba upoštevati, da so se predhodno več let zmanjševala. Te banke se tudi izraziteje osredotočajo na pridobivanje novih komitentov.

Slika 3.9: Povpraševanje po stanovanjskih in potrošniških posojilih

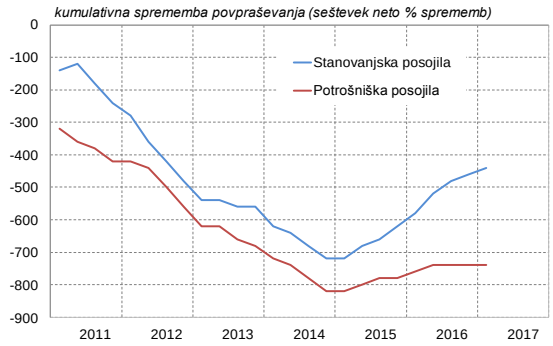

Slika 3.10: Povpraševanje po posojilih pri podjetjih

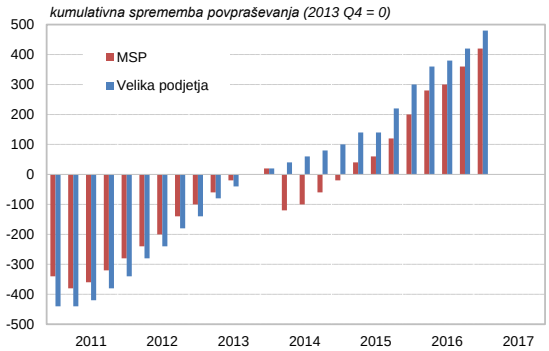

Vir: Banka Slovenije.

[12] Pomladanska anketa bank za leto 2016 in prvo četrtletje 2017. Komentar na tem mestu se nanaša na poslovno politiko, usmeritve bank glede kreditiranja določenih sektorjev in osredotočenost bank glede na obstoječe oziroma nove stranke.

Okvir 1: Napovedi poslovanja bank v letih 2017–2019

V bančnem sistemu se ponovno vzpostavlja delujoč proces finančnega posredništva. Višja gospodarska aktivnost in boljše razmere na trgu dela ob še vedno nizkih obrestnih merah bodo krepili kreditno povpraševanje. Kreditiranje okreva, še zlasti na segmentu gospodinjstev. Osredotočenost na segment gospodinjstev bodo banke ohranile skozi celotno obdobje napovedi. Predvsem večja podjetja pa so med krizo in po njej diverzificirala svoje vire financiranja in zmanjšala odvisnost od domačih bank. Kljub temu je tudi krčenje posojil gospodarstvu (podjetja in druge finančne organizacije) doseglo točko preobrata. Tako bo rast pozitivna skozi celotno obdobje napovedi, vendar bo še vedno zaostajala za rastjo posojil gospodinjstvom. Posojila gospodinjstvom bodo v letu 2017 že dosegala večji delež bilančne vsote bank kot posojila gospodarstvu in razlika med deležema se bo v prihodnjih letih še povečala. Tudi celoten delež posojil nebančnemu sektorju se bo povečal na račun zmanjševanja deleža naložb v vrednostne papirje. Ob tem prihaja do substitucije vrednostnih papirjev RS z obveznicami drugih držav in dolžniškimi vrednostnimi papirji drugih izdajateljev. Razmerje med posojili in vlogami bo ostalo stabilno skozi celotno obdobje napovedi pri 78%.

Slika 1.1: Napoved medletnih rasti glavnih kategorij bilance stanja

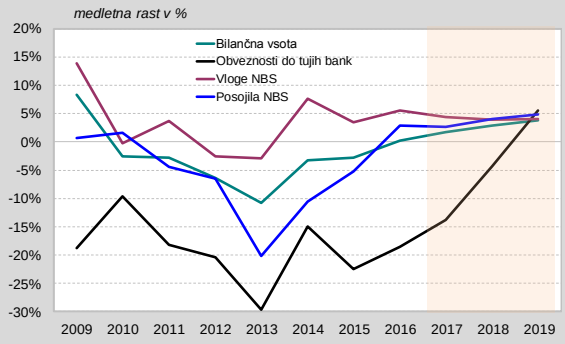

Slika 1.2: Sektorska napoved rasti posojil

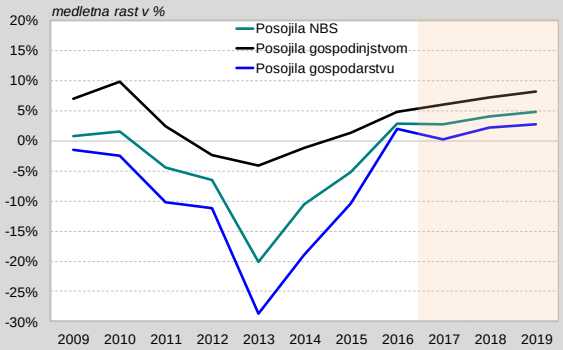

Vir: Banka Slovenije.

Stabilna rast vlog ob povečevanju deleža vpoglednih vlog. Ugodne gospodarske razmere bodo ohranjale stabilno rast vlog nebančnega sektorja, vendar bo v okolju nizkih obrestnih mer, večina prirasta izhajala iz vpoglednih vlog. Ob večanju povpraševanja po dolgoročnih posojilih in pomikanju naložb bank v vrednostne papirje daljših ročnosti, kjer donosnosti ostajajo pozitivne, se povečuje tveganje ročne neusklajenosti aktive in pasive. V strukturi obveznosti se bo povečala koncentracija virov financiranja. Visok delež vpoglednih vlog lahko z nedorečeno ročnostjo, ob morebitnih zunanjih šokih, vnaša več nepredvidljivosti v strukturo financiranja in od bank zahteva ustrezno raven likvidnih naložb, kar lahko postane omejitveni dejavnik njihove naložbene politike v obdobju napovedi.

Slika 1.3: Napoved rasti vlog po sektorjih

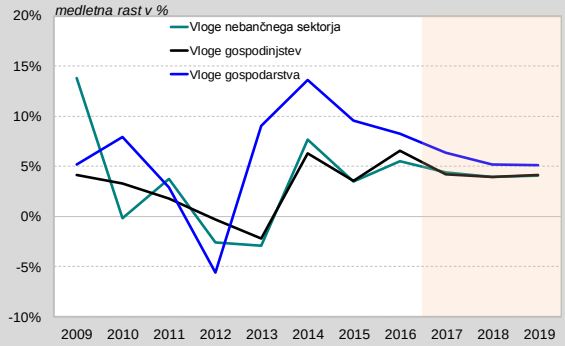

Slika 1.4: Razmerja med posojili in vlogami

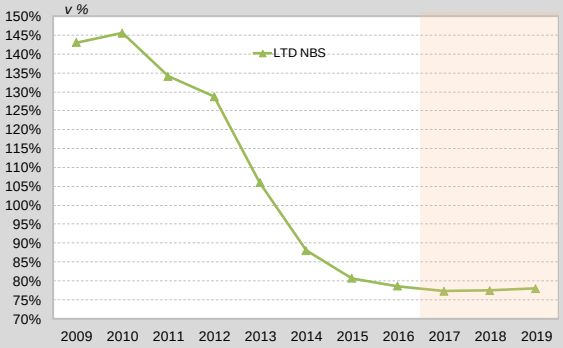

Vir: Banka Slovenije.

Banke bodo v prihodnjih treh letih dosegale dobre poslovne rezultate. Skozi celotno obdobje napovedi bodo banke poslovale z dobičkom, primerljivim z letom 2016. Banke poslovne modele prilagajajo v smeri povečevanja deleža neto neobrestnih prihodkov. Z rastjo obsega poslovanja se bodo povečevali tudi neto obrestni prihodki. Poleg sposobnosti generiranja prihodkov v okolju nizkih obrestnih mer in omejevanja operativnih stroškov ob uvajanju novih tehnologij, bo dobiček bank odvisen tudi od ustrezne skrbnosti pri prevzemanju in spremljanju kreditnega tveganja. Z namenom, da bodo stroški oslabitev ostali pod kontrolo tudi, ko bodo obrestne mere začele naraščati.

Delež nedonosnih terjatev se bo še dodatno zmanjšal. Verjetnost neplačila bo nižja od stopnje rasti obsega poslovanja, kar se bo odražalo v avtonomnem zmanjševanju deleža nedonosnih terjatev. Z mitigacijskimi ukrepi, kot so razreševanje nedonosnih terjatev in prehod neplačnikov nazaj med plačnike oziroma prodaje ali odpisi nedonosnih terjatev, lahko

banke delež še dodatno zmanjšajo. Znižanje verjetnosti neplačila bo ugodno vplivalo na stroške oslabitev, vendar se bodo z rastjo obsega poslovanja pokazale potrebe po dodatnih oslabitvah. Hitrejša normalizacija denarne politike, to je dvigovanje obrestnih mer pred koncem obdobja napovedi, to je pred letom 2019, bi podobno kot zaostrovanje gospodarskih razmer, dvignila stopnje neplačila, kar bi se odražalo tudi v višjih stroških oslabitev.

Dohodkovno tveganje ostaja pomembno tveganje v bančnem sistemu. Dobiček bank bo v prihodnjih letih odvisen predvsem od obsega poslovanja, gibanja obrestnih mer in parametrov kreditnega tveganja. Neto obrestni prihodki bodo predstavljali dobrih 60% bruto dohodka bank. Ko bodo obrestne mere začele hitreje naraščati, se bo povečala donosnost naložb, hkrati bodo banke imele več prostora za učinkovito vodenje obrestne politike tudi na strani obveznosti, s čimer se odpira potencial za izboljšanje obrestne marže. Vendar bi hitrejši prenos dviga obrestnih mer v stroške financiranja bank na finančnih trgih kot na strani naložb, banke potiskal tudi v dvig obrestnih mer za vezane vloge. Kar lahko spodbudi prenos vpoglednih vlog v vezane, tudi med bankami. Neto obrestni prihodki bank bodo tako ne le pod vplivom sprememb centralno bančnih in tržnih obrestnih mer, temveč tudi pod vplivom sprememb v strukturi bilanc bank.

Bančni sistem kot celota je kapitalsko močan. Banke bodo v obdobju napovedi poslovale z dobičkom, ki jim bo omogočal, da ohranjajo zatečeno raven kapitalske ustreznosti ob napovedani rasti obsega poslovanja brez dodatnih dokapitalizacij. Vendar bodo predvsem manjše banke ostale kapitalsko šibke skozi celotno obdobje napovedi. Te banke bodo za izpolnjevanje kapitalskih zahtev, ki poleg minimalnih zahtev in zahtev drugega stebra, vključujejo še zahteve kapitalskih blažilnikov, v času napovedi potrebovale dodatne dokapitalizacije. Zato je za vsako posamezno banko pomembno zadrževanje dobičkov v kapitalu, če ni zagotovljeno izpolnjevanje bonitetnih zahtev v prihodnjem srednjeročnem obdobju, ob upoštevanju tudi prihajajočih regulatornih zahtev.

3.2 Kreditno tveganje

Povzetek

Aktivnosti bank za zniževanje nedonosnih terjatev so se odrazile v izboljšani kakovosti kreditnega portfelja. Banke so k reševanju nedonosnih terjatev pristopale z večjim obsegom prodaje slabega portfelja investitorjem, predvsem portfelja nefinančnih družb in prebivalstva, večjim obsegom odpisov, restrukturiranjem terjatev in unovčevanjem zavarovanj. Kot posledica nadaljevanja aktivnejšega pristopa se je delež terjatev v zamudi nad 90 dni v letu 2016 in prvem četrtletju 2017 bistveno zmanjšal in je marca predstavljal 5,2% razvrščenih terjatev. Kljub večjemu obsegu opazovanih izpostavljenih terjatev in upoštevanju mehkega dejavnika majhne verjetnosti poplačil se je enak trend zmanjševanja izrazil tudi pri nedonosnih izpostavljenostih (NPE). Delež NPE je marca 2017 predstavljal 8,1% izpostavljenosti bank. Banke od začetka finančne krize povečujejo pokritost z oslabitvami in rezervacijami za terjatve v zamudi nad 90 dni, marca 2017 je bila 66%. Čeprav je prodaja terjatev vključevala pretežno terjatve do nefinančnih podjetij, ta skupina marca 2017 še vedno obsega največji delež terjatev v zamudi nad 90 dni oziroma. NPE. Pri MSP je močno koncentriran NPE pri dejavnosti poslovanje z nepremičninami. Nedonosne terjatve do nerezidentov so se od začetka sanacije bančnega sistema zniževale, medtem ko se je delež v celotnih zamudah ohranjal oziroma v letu 2016 povečeval. Pri geografskem poreklu komitentov preostalega sveta je mogoče opaziti visoko koncentracijo terjatev v zamudi nad 90 dni do komitentov v štirih državah: Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije in Črne gore.

Kakovost kreditnih portfeljev bank in hranilnic

Izboljševanje kakovosti kreditnega portfelja je bilo prisotno skozi celotno leto 2016 in se je nadaljevalo tudi v prvem četrtletju 2017. V slovenskem bančnem portfelju so se pokazala skupna prizadevanja bank in Banke Slovenije z aktivnejšim pristopom reševanja slabih terjatev in izboljšanje gospodarskih razmer.

Pregled kakovosti kreditnega portfelja bančnega sistema vsebuje terjatve v zamudi nad 90 dni in tudi nedonosne izpostavljenosti (NPE), usklajene z regulativo EBA[13]. Te poleg finančnih sredstev, merjenih po odplačni vrednosti, in tveganih zunajbilančnih obveznosti vsebujejo tudi finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo, finančna sredstva, merjena po pošteni vrednosti, in odobrene nečrpane kredite. Hkrati NPE poleg terjatev z zamudo nad 90 dni upoštevajo tudi izpostavljenosti po kriteriju majhne verjetnosti neplačila, ki vključujejo restrukturirane terjatve. Razlika med navedenima pristopoma je v obsegu izpostavljenosti, katerega kakovost portfelja se analizira. Tako se za marec 2017 upošteva 35 mrd EUR razvrščenih terjatev ali 42 mrd EUR izpostavljenosti oziroma 1,8 mrd EUR zamud nad 90 dni ali 3,4 mrd EUR NPE. Marca 2017 so 67% izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema pomenila posojila. Glede na poslovne modele bank, kjer

[13] V poročilu, kjer ni izrecno napisano drugače, se definicija EBA prikazuje na posamični podlagi in ne na konsolidirani.

ni toliko investicijskega poslovanja, imajo ta tudi največji delež nedonosnih terjatev. Marca je obseg nedonosnih posojil (angl. non-performing loans – NPL) predstavljal 3,2 mrd EUR oziroma 11,4% posojil.

Slika 3.11: Terjatve v zamudi nad 90 dni in NPE, NPL po definiciji EBA

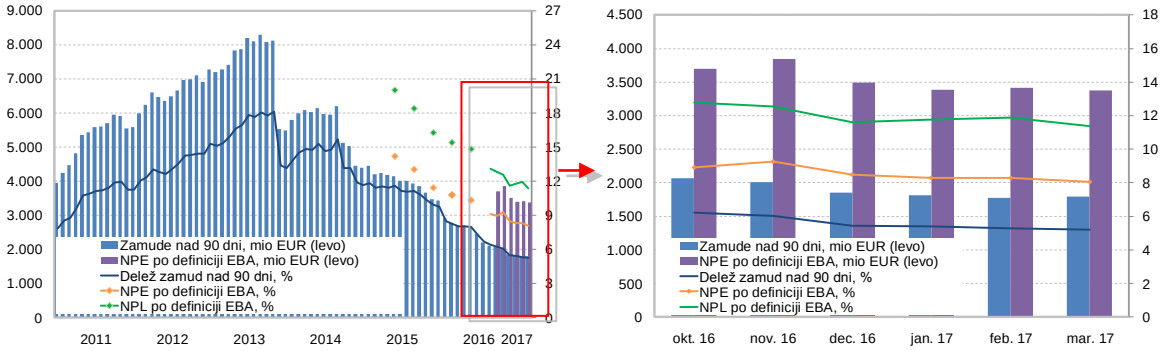

Vir: Banka Slovenije.

Kot posledica nadaljevanja aktivnejšega pristopa bank se je delež terjatev v zamudi nad 90 dni v letu 2016 bistveno zmanjšal in je decembra predstavljal 5,5% razvrščenih terjatev. V prvem četrtletju 2017 so se terjatve v zamudi nad 90 dni glede na konec leta dodatno znižale na 5,2%, s čimer se je njihov obseg približal tistemu pred začetkom krize oziroma natančneje ob koncu leta 2008. Enak trend zniževanja se je odrazil tudi pri NPE kljub večjemu obsegu opazovanih izpostavljenih terjatev in upoštevanju mehkega dejavnika majhne verjetnosti poplačil. Delež NPE je marca 2017 predstavljal 8,1% izpostavljenosti, kar je znižanje za 5,5 odstotne točke od začetka poročanja po predpisih ITS iz junija 2015.

Kakovost portfelja slovenskega bančnega sistema se, merjena z deležem terjatev v zamudi nad 90 dni, po podatkih MDS[14] nahaja na mediani držav evroobmočja. Pri reševanju NPL je Slovenija med uspešnejšimi državami evroobmočja, v katerih se je finančna kriza odrazila tudi v visokem deležu NPL.

Slika 3.12: Delež NPL v skladu z definicijo MDS po državah

Slika 3.13: Konsolidiran NPE[15]

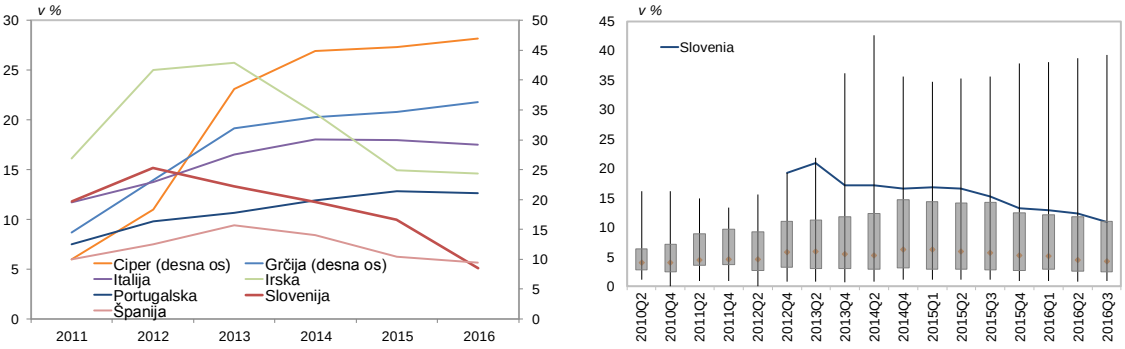

Vir: Mednarodni denarni sklad[16], Evropska centralna banka[17], Banka Slovenije.

Podatki po metodologiji EBA, ki upoštevajo konsolidirano poročanje bank v slovenskem bančnem sistemu, kažejo slabši položaj Slovenije v primerjavi z državami EMU[18], kjer ima slaba tretjina držav višji NPE. Na konsolidirani osnovi so pri Sloveniji upoštevane tudi hčerinske družbe v državah nekdanje Jugoslavije, kjer je okrevanje gospodarstva počasnejše kot v Sloveniji. V tretjem četrtletju 2016 so se v bančnem sistemu evroobmočja že poznali premiki tudi na konsolidirani ravni. Razpršenost deleža NPE po državah se je zniževala od leta 2015 in se precej bolj skoncentrirala okoli povprečja 10%, hkrati pa se je tudi razpon med manj in bolj problematičnimi državami zmanjšal. V evroobmočju izstopata dve državi, Ciper in Grčija, ki ohranjata maksimalno vrednost deleža pri 39%, brez njiju bi bila ta 16%. V spomladanski anketi

[14] Podatke so posredovali nacionalni nadzorniki. Kot NPL se poroča posojila ali širše definirane terjatve, ki so v zamudi nad 90 dni. Poleg teh se zajemajo tudi terjatve, pri katerih se plačila obresti v časovnici 90 dni pripojijo glavnici, refinancirajo ali se jim podaljša rok odplačila. Dodatno se poročajo kot NPL terjatve, ki ne zamujajo nad 90 dni, kažejo pa mehke znake nedonosnih terjatev po definiciji nacionalnega nadzornika, kot je na primer začetek stečaja. Za vsa obdobja prikaza so vzete članice evroobmočja glede na članstvo v letu 2015, kar predstavlja 19 držav. Od tega štiri države niso poročale o stanju NPL.

[15] Prikazani so kvartili.

[16] Zadnji razpoložljivi podatki maja 2017.

[17] Za tretje četrtletje 2016 so zadnji razpoložljivi podatki za EMU.

[18] EBA in drugi organi ECB v mednarodnih primerjavah pogosto prikazujejo Slovenijo le s SSM bankami (le 3 največje banke), kar jo uvrsti opazno višje na lestvici držav EMU.

2017 banke ocenjujejo, da se bo v letu 2017 določen manjši del slabih terjatev v sklopu bančnih skupin prenesel v slovenski bančni sistem.

Pokritost nedonosnih terjatev z oslabitvami in rezervacijami ter kapitalom

Banke od začetka finančne krize povečujejo pokritosti z oslabitvami in rezervacijami za terjatve v zamudi nad 90 dni, ki se od konca leta 2015 ohranja na stabilni ravni. Pokritost je znašala decembra 65,2% in se marca 2017 zvišala na 66,1% terjatev v zamudi nad 90 dni. Pri tem se je obseg oslabitev in rezervacij marca 2017 prepolovil glede na konec leta 2015, vendar je bilo znižanje manjše, kakor je bilo znižanje razvrščenih terjatev. Te so se znižale za 36%. Manjšanje obsega slabitev je posledica izločitve slabega portfelja iz bilanc bank, odprodaje slabega portfelja investitorjem ali posledica odpisov. Pokritost z oslabitvami in rezervacijami za nedonosne izpostavljenosti po definiciji EBA se je prav tako povečala. Decembra 2016 je pokritost NPE znašala 56%, kar je za 2 odstotne točke več kot ob koncu leta 2015.

Slika 3.14: Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami ter kapitalom v slovenskem bančnem sistemu

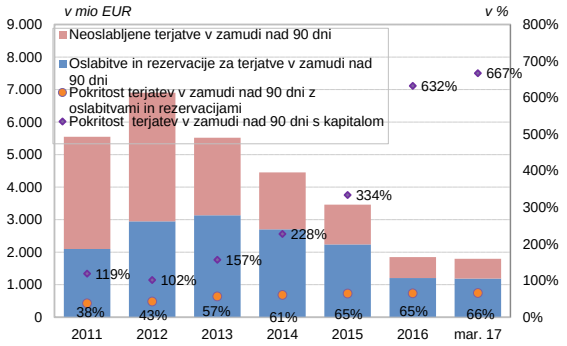

Slika 3.15: Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami po skupinah komitentov

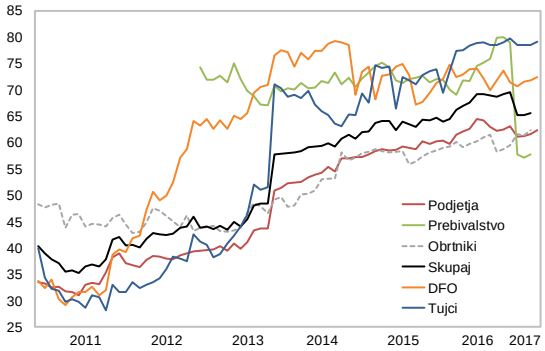

Vir: Banka Slovenije.

Polovico oslabitev in rezervacij za terjatve v zamudi nad 90 dni predstavljajo oslabitve in rezervacije za terjatve do podjetij. Kljub temu je pokritost tega dela portfelja z oslabitvami pod povprečjem celotnega portfelja, decembra 2016 je tako znašala 61,1% oziroma 62,4% marca 2017. Pokritost prebivalstva, ki je bila med skupinami komitentov najvišja, je bila marca 2017 na najnižji ravni, vendar je ta sprememba posledica spremembe metodologije poročanja podatkov od septembra 2016. Obseg rezervacij za terjatve v zamudi nad 90 dni prebivalstva se je marca 2017 glede na december 2015 zmanjšal za 29% oziroma 73 mio EUR, a se je obseg razvrščenih terjatev v tem obdobju povečal za 11% oziroma 987 mio EUR. Skupina tujci je v celotnem obdobju opazovanja postopoma dvigovala pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami. Marca 2017 je imela ta skupina najvišjo raven pokritosti, saj je pokritost predstavljala 79% terjatev v zamudi nad 90 dni.

V letu 2016 je vidno bistveno povečanje pokritosti neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni z regulatornim kapitalom. Na to sta vplivala po eni strani izboljševanje kakovosti portfelja in porast pokritosti z oslabitvami, po drugi pa naraščanje kapitala oziroma porast kapitalske ustreznosti bank. V letu 2016 se je pokritost neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni s kapitalom povečala z 334% na 632%.

Slika 3.16: Pokritost z oslabitvami in zavarovanji[19] terjatev v zamudi nad 90 dni

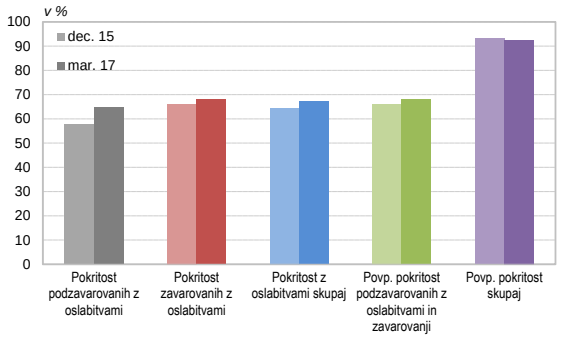

Slika 3.17: Vrednost zavarovanj pri terjatvah v zamudi nad 90 dni[20]

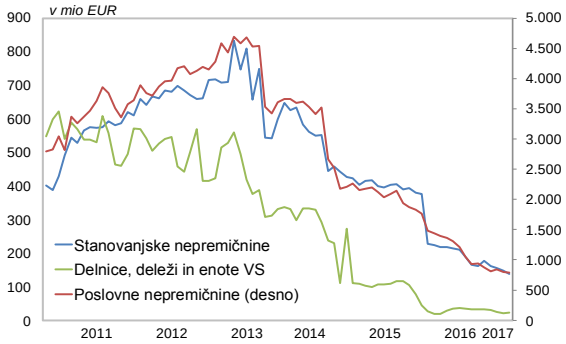

Vir: Banka Slovenije.

Banke so v letu 2016 povečale pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami ter zavarovanji. Delež nezavarovanih terjatev z zamudo nad 90 dni se je v letu 2016 zmanjšal na 39,7%. Pokritost z oslabitvami je podobna pri zavarovanih in podzavarovanih terjatvah v zamudi nad 90 dni[21]. Nekoliko večja je pri zavarovanih terjatvah, s čimer si banke delajo varnostno zalogo ob prevrednotenju ali unovčitvi zavarovanj, ki ne bi pokrila celotne terjatve. Pokritost zavarovanih terjatev z oslabitvami je marca 2017 obsegala 67,9%. Pokritost z oslabitvami skupine terjatev, ki ne dosegajo popolne pokritosti z oslabitvami in zavarovanji, je marca 2017 znašala 65%, pokritost z oslabitvami in zavarovanji skupaj pa 68%. Nepremičnine, predvsem poslovne nepremičnine, ostajajo vrednostno najbolj zastavljena oblika premoženja, a se tudi tej vrsti zavarovanj vrednost od prvega prenosa slabih terjatev na DUTB znižuje. Ta vrsta zavarovanj je bila v letu 2016 glede na anketo tudi najpogosteje unovčena.

Aktivno zmanjševanje deleža nedonosnih terjatev z različnimi pristopi

Banka Slovenije je v okviru tehnične pomoči Evropske komisije in v sodelovanju s Svetovno banko izdala Priročnik za učinkovito upravljanje in reševanje nedonosnih terjatev do mikro, malih in srednjih podjetij (MSME)[22]. Ta se osredotoča na pomembna področja reševanja nedonosnih terjatev MSP znotraj bank in bo vključen v sklop podzakonske regulative za področje kreditnega tveganja. Banke v Sloveniji se srečujejo s ključno težavo pri reševanju slabega dela portfelja, ki je sicer skupna celotnemu evroobmočju, in sicer pomanjkanju organiziranega trga zanje. Banke in Banka Slovenije so v letu 2016 nadaljevale aktivnosti za zmanjšanje obsega slabih terjatev. Na individualnih nadzorniških razgovorih so se preverjale implementacije strategij za upravljanje nedonosnih terjatev in doseganje ciljev reševanja.

V letu 2016 se je obseg terjatev v zamudi nad 90 dni skoraj razpolovil. Zmanjšal se je za 1,6 mrd EUR na 1,8 mrd EUR, kar je največje zmanjšanje od začetka sanacije bančnega sistema. Aktivnosti bank za zniževanje nedonosnih terjatev so se izrazile v izboljšavi kreditnega portfelja z večjim obsegom prodaje slabega portfelja investitorjem, predvsem portfelja nefinančnih družb in prebivalstva, večjim obsegom odpisov, restrukturiranjem terjatev in unovčevanjem zavarovanj. Zmanjšanje v letu 2016 je bilo rekordno kljub nasprotno najmanjšemu obsegu odpisanih terjatev. Teh je bilo v letu 2016 za 751 mio EUR oziroma 15% manj kot v letu 2015. V prvem četrtletju 2017 se je trend zmanjševanja upočasnil, saj so se zamude nad 90 dni znižale za 52 mio EUR.

Banke so ob koncu leta 2016 poročale 80 sklenjenih sporazumih MRA oziroma 171 podjetij. Največ jih je bilo sklenjenih v letu 2014. Skupna izpostavljenost bank do dolžnikov, s katerimi so podpisani sporazumi MRA, je ob koncu leta 2016 znašala 1,7 mrd EUR. Ta se je znižala v primerjavi s koncem leta 2015, ko je znašala 2,1 mrd EUR. Znižanje je bilo na račun odprodaje družbe, dezinvestiranja, poplačila iz naslova ustvarjenega denarnega toka, prodaje terjatev, prenos terjatev z DUTB na SDH. Na podlagi poročil bank o

19 Zajete so terjatve brez zastavljenega premoženja oziroma so zavarovane tako, da jih banka ne upošteva pri izračunu oslabitev oziroma rezervacij (npr. zavarovanja z menicami). Zavarovanja so vrednotena po pošteni vrednosti. Pri zavarovanju z nepremičninami lahko več bank vpiše hipoteko nad eno nepremičnino, pri čemer je vrednost hipoteke pri vsaki naslednji banki nižja za vrednost terjatev bank, ki so prej na vrsti pri morebitnem unovčevanju. Posledično je vrednost teh zavarovanj multiplicirana, pri teh vrstah zavarovanj in tudi v agregatu.

20 Upošteva se celotna vrednost zavarovanj v portfelju na agregatni ravni ne glede na to, katero terjatev zavaruje.

21 Kot zavarovane terjatve so definirane tiste terjatve, pri katerih je skupna vrednost zavarovanj enaka ali višja višini zavarovane terjatve po oslabitvah (neto terjatev). Medtem ko so podzavarovane vse terjatve, pri katerih celotni seštevek zavarovanj ne doseže ravni izpostavljenosti neto terjatve. Pri vrednosti zavarovanj se upošteva poročana poštena vrednost brez zniževanj zaradi prevrednotenja. V kreditni portfelj v celoti niso zajete terjatve prebivalstva in nekatere druge terjatve.

22 Priročnik je na povezavi: https://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=2186.

razvoju MRA je bilo ugotovljeno na podlagi 30 MRA, ki pa predstavljajo 85% izpostavljenosti, da je bilo ob koncu leta 2016 uspešnih 42%, 33% delno uspešnih in 24% MRA neuspešnih.

Komitentom, ki se soočajo s finančnimi težavami, banke omogočajo tudi neodvisno od sporazumov MRA restrukturiranje terjatev, najpogosteje s podaljšanjem ročnosti pogodbe ali odlogom odplačil. Vseh restrukturiranih terjatev je bilo marca 2017 za 2,1 mrd EUR. V letu 2016 se je obseg restrukturiranih terjatev zmanjševal, medtem ko se v 2017 ponovno povečuje. Povečal se je tudi delež restrukturiranih terjatev, ki ponovno zamujajo 90 dni. Marca 2017 je bilo takih terjatev 27%. 75% obsega restrukturiranih terjatev je bilo pri podjetjih in 21% pri tujcih.

Slika 3.18: Prikaz strukture terjatev po trajanju v zamudi nad 90 dni glede na obseg in število komitentov

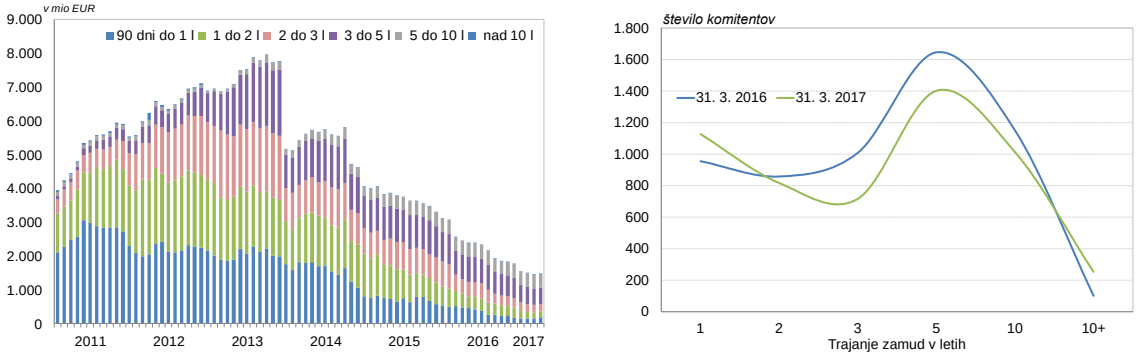

Vir: Banka Slovenije

Z aktivnim pristopom bank k razreševanju slabega portfelja se je spremenila tudi struktura trajanja terjatev v zamudi nad 90 dni. Banke so zmanjševale število komitentov, ki imajo terjatve v zamudi med 1 letom in 10 leti, predvsem komitentov, ki so v zamudi 2 do 3 leta. Medtem ko so se nove zamude do enega leta in zamude nad 10 let povečale. Povečanje je mogoče zaslediti v obsegu terjatev in tudi v številu dolžnikov, vendar sta obseg in število komitentov v zadnjem razredu zanemarljiva v primerjavi s celotnim portfeljem zamud. Struktura se lahko v prihodnje kljub reševanju že obstoječih zamud spremeni, saj v njem ni mogoče zajeti posojil z enkratnim izplačilom glavnice ob dospetju, t. i. bullet posojil. V primeru finančnih težav komitenta se te odrazijo šele ob zapadlosti posojila. Glede na spomladansko anketo bank je takih posojil v celotnih razvrščenih terjatvah bank za 0,5 mrd EUR, skoncentrirana pa so predvsem v nefinančnih družbah in pri tujcih.

Slika 3.19: Delež zamud nad 90 dni v RT po skupinah komitentov

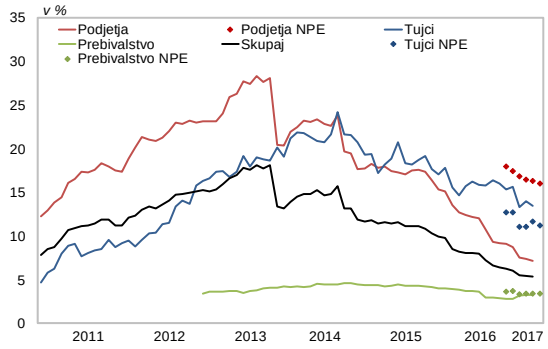

Slika 3.20: Struktura NPE po skupinah komitentov

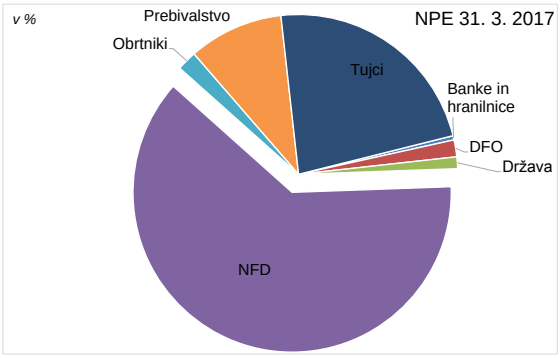

Vir: Banka Slovenije.

Prodaja terjatev je zajemala pretežno nefinančna podjetja, vendar ta skupina marca 2017 še vedno predstavlja največji delež v celotnih terjatvah v zamudi nad 90 dni in v NPE. Vendar se je obseg in tudi delež terjatev v zamudi nad 90 dni znotraj sektorja zmanjšal na raven ob koncu leta 2009. Hkrati so aktivna podjetja v zadnjih letih znižala zadolženost na raven pred krizo in ne prehajajo v bolj tvegane razrede. Marca 2017 je znašal delež zamud nad 90 dni v terjatvah do podjetij 7,3%, delež NPE pa 16%.

Z odprodajo dela portfelja v letu 2016 se je obseg terjatev v zamudi nad 90 dni v sektorju gospodinjstva zmanjšal na 3,2% oziroma so NPE predstavljali 3,4%. Delež zamud nad 90 dni je dosegel raven, ki je bila ob začetku poročanja v letu 2013. S tem je obremenjenost sektorja gospodinjstva z nedonosnimi terjatvami, ki je že sicer v celotnem obdobju finančne krize predstavljal najmanj problematičen sektor kreditnega portfelja bank, postala še nižja.

Terjatve v zamudi do nerezidentov so se od začetka sanacije bančnega sistema nižale, medtem ko se je njihov delež v celotnih zamudah ohranjal oziroma v letu 2016 povečeval. Razlog za to ni poslabševanje portfelja nerezidentov, kar je razvidno iz grafa po strukturi držav sedežev komitentov, ampak reševanje nedonosnih terjatev pretežno do komitentov s sedežem v Sloveniji. Terjatve do nerezidentov niso bile del prenosa na DUTB in so s tem, ko so ostajale v bilancah bank, močno povečale delež v strukturi terjatev bank v zamudi nad 90 dni. Ob tem je obseg terjatev v zamudi nad 90 dni v skupini nerezidentov od prvega prenosa na DUTB v letu 2013 še naprej strmo upadal, le da počasneje kot v drugih skupinah komitentov. Delež terjatev v zamudi do nerezidentov je marca predstavljal 12,8%, kar je na ravni leta 2010, NPE pa je bil nekoliko nižji, in sicer 11,2%.

Slika 3.21: Struktura RT v zamudi nad 90 dni po državah sedežev komitentov

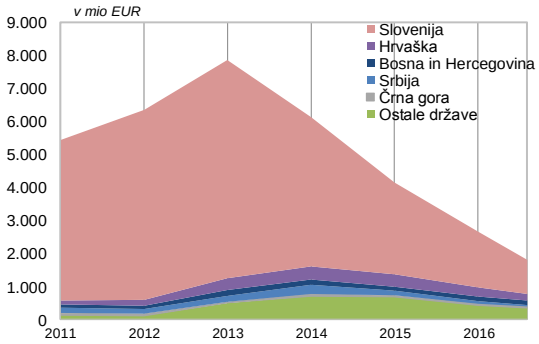

Vir: Banka Slovenije.

Zmanjšanje celotnega deleža zamud nad 90 dni je treba pripisati hitrejšemu reševanju nedonosnih terjatev do komitentov na slovenskem trgu in v manjši meri terjatev do drugih držav. Če bančni kreditni portfelj razdelimo na dva trga, domači trg in tujino, so terjatve v zamudi nad 90 dni komitentov iz Slovenije marca 2017 predstavljale 57% nedonosnih terjatev, medtem ko so novembra 2013, ko je bil obseg nedonosnih terjatev največji, predstavljale 83%. Pri geografskem poreklu komitentov preostalega sveta je mogoče opaziti visoko koncentracijo terjatev v zamudi nad 90 dni pri komitentih 4 držav: Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije in Črne gore. Te so marca 2017 predstavljale 55% terjatev v zamudi nad 90 dni do tujine, kar je tudi pokazatelj delovanja bančnih skupin materinskih bank s sedežem v Sloveniji. Pri vseh 4 državah je okrevanje gospodarstva oziroma rast BDP počasnejše kot v Sloveniji, kar napoveduje dolgotrajnejše okrevanje tega dela portfelja.

Slika 3.22: Število začetih stečajnih postopkov

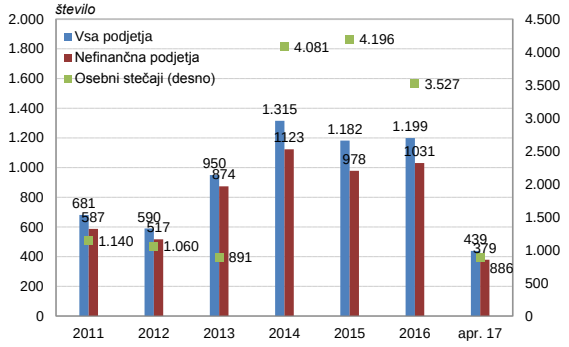

Vir: Banka Slovenije, Vrhovno sodišče, AJPES.

Slika 3.23: Delež in obseg RT NFD v stečajnih postopkih v zamudah nad 90 dni pri NFD

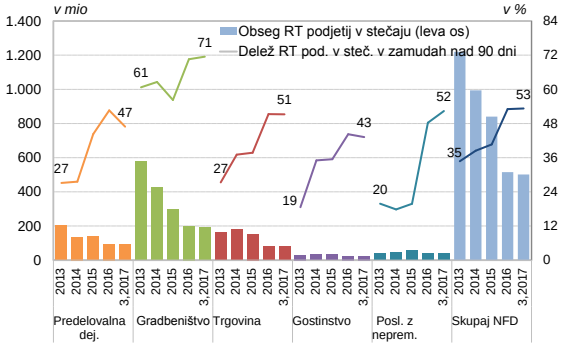

Kreditni portfelj bančnega sistema je še vedno obremenjen s komitenti v stečajnem postopku. Število začetih stečajev podjetij se je v letu 2016 še naprej povečevalo, medtem ko je bilo pri osebnih stečajih v letu 2016 že 16% manjše kot v predhodnem letu. Banke imajo po deležu razvrščenih terjatev komitentov v stečaju najbolj obremenjeno skupino DFO. Razvrščene terjatve DFO v stečaju so se sicer v letu 2016 in četrtletju 2017 znižale na tretjino tistih ob koncu leta 2015, marca 2017 jih je bilo 33 mio EUR. Vendar pa se je delež razvrščenih terjatev DFO v stečaju na račun zniževanja zamud nad 90 dni pri DFO do marca 2017 povečal na 78% razvrščenih terjatvah v zamudah nad 90 dni. Največji obseg razvrščenih terjatev v stečaju je v terjatvah do podjetij, marca 2017 jih je bilo 502 mio EUR in so predstavljale 53% terjatev do podjetij v zamudi nad 90 dni. V letih 2016 in prvem četrtletju 2017 se je delež terjatev do podjetij v stečaju povečal pri dejavnosti gradbeništvo, trgovina, gostinstvo in poslovanje z nepremičninami. Kljub povečanemu številu

komitentov v stečaju se je obseg terjatev do teh podjetij glede na konec leta 2015 zmanjšal. Banke so v tem obdobju precej bolj zniževale terjatve v zamudi nad 90 dni do podjetij, ki niso bila v stečaju, kar je posledično skozi leto 2016 kontinuirano večalo delež podjetij v stečaju.

Nedonosne terjatve do malih in srednjih podjetij (MSP)

Mala in srednja podjetja še vedno predstavljajo največji delež terjatev v zamudi nad 90 dni in delež NPE, vendar pa sta se oba deleža v letu 2016 zmanjševala. Marca 2017 je delež zamud nad 90 dni predstavljal 12,7% razvrščenih terjatev v sektorju MSP in 39% v celotnih terjatvah bančnega sistema v zamudi nad 90 dni. O izboljševanju portfelja MSP sicer nakazujejo tudi stopnje neplačila, ki so se v zadnjih dveh letih bistveno izboljšale, kar je vplivalo tudi na nižji pritok novih nedonosnih terjatev. Izboljšanje kreditnega portfelja MSP je prišlo tudi iz zmanjšanja obsega razvrščenih terjatev malih in srednjih podjetij v stečaju. Marca 2017 je bilo takih terjatev 328 mio EUR oziroma 65% vseh razvrščenih terjatev nefinančnih podjetij v stečaju.

Slika 3.24: Delež zamud nad 90 dni in NPE

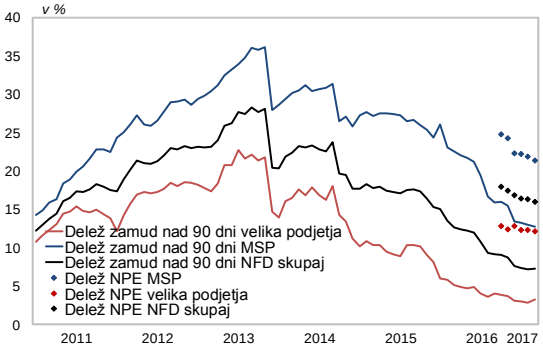

Slika 3.25: Struktura NPE po velikosti podjetij

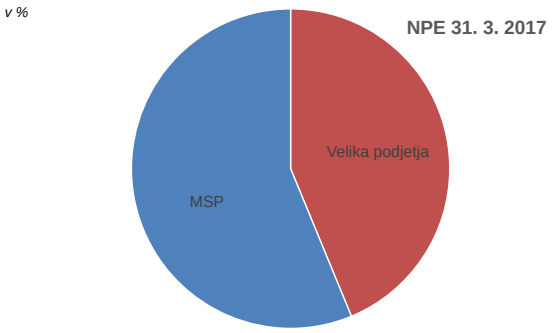

Vir: Banka Slovenije.

Tudi v sektorju MSP so po obsegu NPE najbolj izstopajoče dejavnosti predelovalne dejavnosti, gradbeništvo, trgovina in poslovanje z nepremičninami. Med dejavnostni izstopa skoncentriranost izpostavljenosti v poslovanju z nepremičninami, saj 83% izpostavljenosti te dejavnosti v nefinančnih podjetjih predstavlja izpostavljenost do MSP. Delež NPE v tej dejavnosti je bil marca 2017 48,7%. Medtem ko na ravni NFD izstopa dejavnost trgovina, ki je imela delež NPE marca 2017 v višini 22,5% izpostavljenosti dejavnosti.

Slika 3.26: Obseg NPE za MSP in NFD po dejavnosti

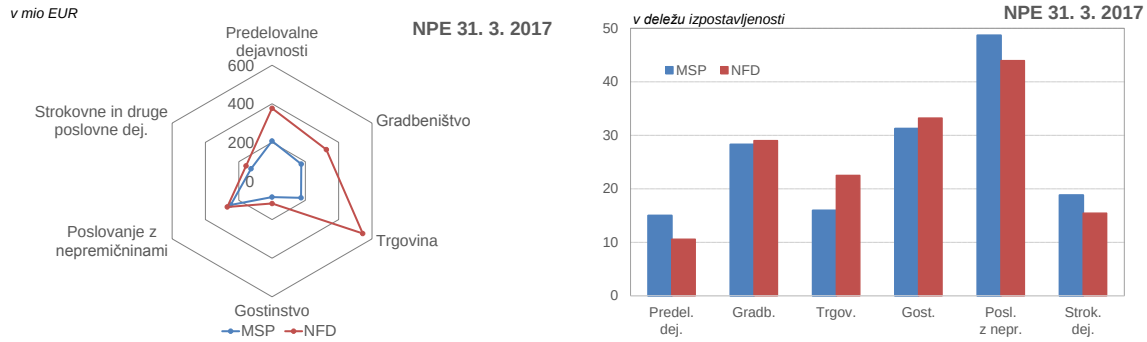

Vir: Banka Slovenije.

Prehodne matrike strukture kakovosti kreditnega portfelja kažejo izboljšanje kakovosti portfelja MSP in velikih podjetij. Dinamika prehodov med bonitetnimi razredi je analizirana s prehodnimi matrikami, izračunanimi na podlagi števila prehodov podjetij, ločeno za MSP in velika podjetja. Med seboj se primerja dinamika prehodov v enoletnem obdobju, med decembroma leta 2015 in 2016. Prerazvrščanje podjetij v bolj tvegane bonitetne razrede se umirja pri MSP, pri obeh skupinah podjetij pa se večajo prehodi v manj tvegane bonitetne razrede. Večje prehode v boljše razrede je predvsem mogoče zaslediti pri MSP bonitetnega razreda C in D, kjer je v letošnji matriki v višje bonitetne razrede prešlo 28% komitentov C oziroma 9,6% komitentov D, v primerjavi s predhodnim letom, ko je bilo takih prehodov 19,9% oziroma 4,2%. Pri velikih podjetjih je prav tako mogoče opaziti izboljšanje matrike, kjer je zaznanih največ prehodov v višji bonitetni razred pri komitentih, ki so imeli ob koncu leta 2015 bonitetno oceno C.

Tabela 3.1: Delež prehodov MSP in velikih podjetij med bonitetnimi razredi ob upoštevanju števila komitentov v odstotkih

Mikro, majhna in srednje velika podjetja (MSP)

		Dec. 2015				
		A	B	C	D	E
Dec. 2014	A	80,3	15,0	2,5	1,2	0,4
	B	14,2	69,8	12,0	3,4	0,7
	C	3,5	16,4	58,5	17,5	4,1
	D	0,3	1,9	2,0	65,2	30,5
	E	0,0	0,1	0,1	1,6	98,2

		Dec. 2016				
		A	B	C	D	E
Dec. 2015	A	81,8	14,7	2,3	1,0	0,2
	B	22,8	64,9	10,0	2,0	0,3
	C	5,6	22,4	63,6	6,6	1,7
	D	1,3	2,5	5,8	58,6	31,8
	E	0,2	0,1	0,5	2,7	96,5

Velika podjetja

		Dec. 2015				
		A	B	C	D	E
Dec. 2014	A	91,6	6,2	1,4	0,6	0,3
	B	17,8	73,7	6,8	1,8	0,0
	C	2,4	14,6	68,9	13,4	0,6
	D	0,4	3,4	8,9	78,1	9,3
	E	0,0	0,0	0,7	6,6	92,7

		Dec. 2016				
		A	B	C	D	E
Dec. 2015	A	90,8	8,0	0,7	0,3	0,1
	B	14,4	76,6	8,6	0,0	0,4
	C	1,5	27,4	66,7	4,4	0,0
	D	3,0	4,2	7,2	76,7	9,0
	E	0,9	0,0	0,9	2,8	95,3

Vir: Banka Slovenije.

3.3 Dohodkovno tveganje in obrestna občutljivost bank

Povzetek

Dobičkonosnost slovenskega bančnega sistema se je v letu 2016 izboljšala. Lani so banke poslovale z dobičkom po obdavčitvi v višini 332 mio EUR, ta pa je močno presegel predlanskega. Ob skoraj nespremenjenem bruto dohodku so k višjemu dobičku prispevali manjši stroški oslabitev in rezervacij. Ti izražajo izboljševanje bančnega portfelja in boljše gospodarske razmere. Ti stroški so lani predstavljali najmanjši delež bruto dohodka bank v zadnjih 16 letih, le 8,5%. S solidnimi neobrestnimi prihodki so banke kljub temu realizirale podoben bruto dohodek kot pred enim letom, vendar so prvi predvsem posledica enkratnih dejavnikov.

Neto obrestni prihodki, ki so ključni prihodek bank, so se lani drugo leto zaporedoma zmanjšali za 10%. V prvem četrtletju letošnjega leta je zmanjševanje le nekoliko upočasnjeno. Zniževanje aktivnih obrestnih mer se je upočasnilo. Banke z dodatnim podaljševanjem ročnosti posojil blažijo zmanjševanje neto obrestnih prihodkov. Posojila nebančnemu sektorju so se v letu 2016 do decembra še zmanjševala, v prvem četrtletju letos pa že dosegajo pozitivne rasti. Pri zmanjševanju obrestnih odhodkov so banke zaradi že zelo skrajšane strukture ročnosti virov in nizkih obrestnih mer vse bolj omejene. Čeprav to ugodno vpliva na obrestne odhodke bank, pa bo v prihodnjem obdobju vse bolj pomembno obvladovanje dohodkovnih pritiskov, ki izvirajo iz prihodkovne strani bančnih bilanc. Potrebno bo več naložbene aktivnosti v posojila, sicer se bodo pritiski iz prihodkovne strani nadaljevali. Banke lahko le v omejenem obsegu kratkoročno povečajo neobrestne prihodke. Hkrati je malo verjetno, da bi banke tudi še srednjeročno »vzdrževale« tako majhen obseg stroškov oslabitev in rezervacij. Prav tako ne morejo naenkrat in hitro dodatno izboljšati stroškovne učinkovitosti. Banke bodo tako izpostavljene še razmeroma visokemu dohodkovnemu tveganju.

Letos potekajo na ravni Evrosistema stresni testi za bančni sistem, vezani na obrestno tveganje. Razlog je v boljšem razumevanju obrestne občutljivosti aktive in pasive v bančnih knjigah in neto obrestnih prihodkov. Stresni testi se izvajajo v skladu z metodologijo ECB, ki temelji na baselskih smernicah in se nanaša na obrestno tveganje v bančnih bilancah.[23] Rezultati stresnih testov BS IRRBB so pokazali, da so banke v Sloveniji relativno konservativne pri upravljanju svojih obrestno občutljivih pozicij in obrestno tveganje obvladujejo.[24]

Okolje nizkih obrestnih mer vpliva na povečevanje deleža finančnih virov na vpogled in hkrati na povečevanje deleža posojil, vezanih na fiksno obrestno mero daljših ročnosti. Neskladje med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer, brez upoštevanja amortizacijskih načrtov, zavarovanj in stabilnosti vlog, se je v letu 2016 povečalo za 4,4 meseca na dobrih 14 mesecev. Večji delež

[23] Basel Committee on Banking Supervision, Interest rate risk in the banking book (Baselski odbor: Obrestno tveganje v bančnih knjigah), izdano aprila 2016 (link: http://www.bis.org/bcbs/publ/d368.htm).
[24] Nadzorniški strestni testi obrestnega tveganja v bančnih knjigah Banke Slovenije (IRRBB – interest rate risk in the banking book).

vpoglednih vlog kratkoročno vpliva na nižje obrestne odhodke, v strukturo bančnih virov pa z ročnostno neusklajenostjo aktive in pasive vnaša določeno nestabilnost ob realizaciji ekstremnih dogodkov. Povečanje deleža posojil, obrestovanih s fiksnimi obrestnimi merami, se bo v času dviga obrestnih mer odrazilo v nespremenjenih obrestnih prihodkih bank. Največji vpliv na povečanje obrestnega tveganja prihaja s strani večanja deleža posojil s fiksno obrestno mero in podaljševanja ročnosti teh posojil. Vendar pa delež posojil s fiksno obrestno mero med vsemi posojili nebančnemu sektorju ostaja s 16% zmeren.

POSLOVNI IZID IN DOHODKOVNO TVEGANJE

Banke so v letu 2016 drugo leto zaporedoma realizirale dobiček. Ta je lani po obdavčitvi znašal 332 mio EUR. Z dobičkom so poslovale tudi v prvem četrtletju letošnjega leta. Vendar se je nadaljevalo zmanjševanje neto obrestnih prihodkov, lani drugo leto zaporedoma za okrog 10%. Trend zmanjševanja neto obrestnih prihodkov se nadaljuje tudi v letu 2017, čeprav nekoliko počasneje. Obrestni prihodki so se v letu 2016 zmanjšali za petino, obrestni odhodki pa skoraj za polovico, zmanjševanje obojih pa se je v prvih treh mesecih letošnjega leta upočasnilo. Z višjimi neobrestnimi prihodki so banke skoraj uspele ohraniti obseg bruto dohodka na primerljivi ravni kot v predhodnem letu, vendar so k temu prispevali predvsem enkratni dejavniki, najbolj na primer realizirani kapitalski dobički. Izboljševanje kakovosti kreditnega portfelja, aktivnejša politika bank pri razreševanju slabih posojil in dejstvo, da so banke pred leti oblikovale visoke oslabitve, imajo za posledico majhen obseg stroškov oslabitev in rezervacij. V letu 2016 se je nadaljevalo tudi večletno zmanjševanje operativnih stroškov, vendar pa so se tovrstni stroški v zadnjih letih zmanjšali manj kot obseg poslovanja.

Tabela 3.2: Izkaz poslovnega izida bančnega sektorja

	Obseg (v mio EUR)			Stopnje rasti (v %)			Delež v bruto dohodku (v %)		
	2015	2016	mar.17	2015	2016	mar.17	2015	2016	mar.17
Neto obresti	746	670	161	-10,4	-10,1	-6,8	64,4	59,4	57,0
Neobrestni prihodki	412	457	122	3,3	11,0	3,8	35,6	40,6	43,0
od tega neto opravnine	336	307	79	-3,0	-8,4	0,9	29,0	27,3	27,8
FS in obvez. nam. trg.	-12	11	3	…	…	…	-1,0	1,0	1,2
Bruto dohodek	1158	1127	283	-6,0	-2,6	-2,5	100	100	100
Operativni stroški	686	667	158	-0,1	-2,7	-0,3	59,3	59,2	55,7
stroški dela	368	371	91	0,5	0,7	1,2	31,8	32,9	32,0
Neto dohodek	472	460	125	-13,3	-2,5	-5,2	40,7	40,8	44,3
neto oslabitve in rezervacije	313	96	-16	-51,8	-69,2	14,0	27,1	8,5	-5,5
od tega osl. in rez. po odpl. vre	222	8	-16	-57,7	-96,5	9,0	19,2	0,7	-5,5
Poslovni izid pred obdavčitvijo	158	364	141	249,2	129,7	-3,4	13,7	32,3	49,9
davki iz dobička	-43	-31	-13	439,8	-27,4	-21,2	-3,7	-2,8	-4,6
Poslovni izid po obdavčitvi	115	332	128	201,1	188,3	-1,2	10,0	29,5	45,3

Vir: Banka Slovenije.

Neto obrestna in neobrestna marža v bančnem sistemu

V letu 2016 in prvem četrtletju 2017 se je nadaljeval trend postopnega, vendar vztrajnega zniževanja neto obrestne marže. Neobrestna marža se je v tem obdobju povišala zaradi enkratnih dejavnikov. Neto obrestna marža na obrestovano aktivo se je v letu 2016 znižala na 1,9%, do konca marca se je njena vrednost znižala pod 1,9%. Med posameznimi skupinami bank ni večjih razlik v višini obrestne marže. Neto neobrestna marža je dosegala razmeroma solidne vrednosti, ob koncu lanskega leta 1,24%, pri čemer so velike domače banke poslovale z višjo maržo, z 1,34%, kot drugi dve skupini bank. Zvišanje neobrestne marže je predvsem posledica enkratnih dejavnikov, na primer kapitalskih dobičkov, pozitivnega rezultata bank iz naslova trgovanja, različnih izplačil dividend, in tudi krčenja bilančne vsote bank.

Slika 3.27: Neto obrestna marža po skupinah bank

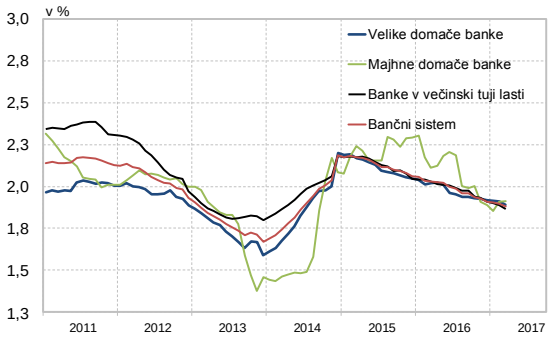

Slika 3.28: »Opravninska« marža na bilančno vsoto

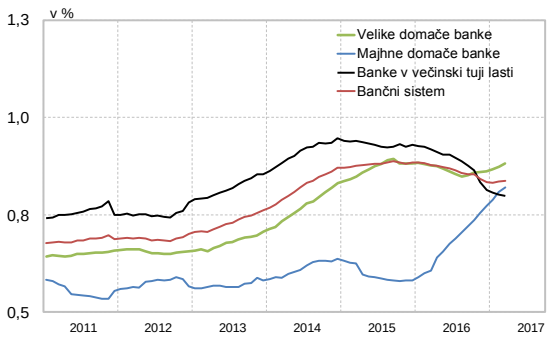

Opomba: Zaradi razmeroma velikega nihanja neobrestnih prihodkov zaradi nekaterih enkratnih dogodkov v preteklih letih prikazujemo le »opravninsko« maržo; opravnine (provizije) so v letih 2014 in 2015 predstavljale nad 80% vseh neobrestnih prihodkov, v letu 2016 pa 65%.
Vir: Banka Slovenije.

Neto opravnine, ki predstavljajo največji del neobrestnih prihodkov bank, so se v letu 2016 še zmanjšale, v prvem četrtletju letos pa je njihova medletna rast pozitivna. Na zmanjšanje obsega neto opravnin je vplivalo predvsem zmanjšanje prihodkov iz opravljanja različnih plačilnih storitev zaradi uveljavitve direktive EU na področju kartičnega poslovanja, ki bankam omejuje višino zaračunanih storitev. Zmanjšale so se tudi opravnine, vezane na obseg poslovanja, tj. kreditne posle in jamstva. Pomemben del dohodka in poslov bank iz opravnin je vezan tudi na osnovno, posojilno aktivnost. V prvem četrtletju letos so ob pozitivni rasti posojil začele naraščati tudi neto opravnine in dosegle medletno rast blizu enega odstotka. Predvidena krepitev rasti obsega poslovanja bank bo povečala tudi tovrstne neobrestne prihodke.

Dekompozicija neto obrestnih prihodkov (NOP) in neto obrestne marže (NOM)[25]

Že več let – vse od nastopa krize– cenovni dejavniki prevladujejo nad količinskimi pri zmanjšanju neto obrestnih prihodkov. Po obsegu je v letih 2015 in 2016 zmanjšanje obrestnih prihodkov večje od zmanjšanja obrestnih odhodkov[26]**.** Za vsako od komponent, obrestnih prihodkov in odhodkov, se lahko ovrednoti pomen sprememb v količini in ceni (efektivni obrestni meri) na NOP. Tako se lahko ugotovi, ali so na zmanjšanje/povečanje NOP bolj vplivale spremembe obrestnih mer oziroma cen ali spremembe v obsegu bančnih bilanc. Tako slika 3.29 kaže cenovne in količinske učinke na spremembo NOP, slika 3.30 pa prispevke obrestonosne aktive in obrestonosne pasive k spremembi NOM[27]. Ob analiziranju vpliva sprememb v obsegu neto obrestnih prihodkov v slovenskem bančnem sistemu vse od vstopa Slovenije v EU ugotovimo, da se je do krize obseg NOP kljub padajoči neto obrestni marži (NOM) povečeval zaradi rasti obsega poslovanja oziroma kreditiranja. Količinski učinki so prevladovali nad cenovnimi. Od nastopa finančne krize je obratno; cenovni učinki prevladujejo nad količinskimi. V prvem četrtletju 2017 so po dolgotrajnem obdobju tudi količinski dejavniki prispevali k povečanju neto obrestnih prihodkov, čeprav so še zmeraj zaostajali za cenovnimi. Čeprav minimalni količinski učinki so rezultat nekajmesečnega povečevanja posojil. Banke lahko ob znižani ravni obrestnih mer in znižani neto obrestni marži, le s povečevanjem naložb, ki ustvarjajo obrestne prihodke, povečajo obseg neto obresti. Zniževanje efektivnih posojilnih obrestnih mer in donosnosti na vrednostne papirje se upočasnjuje, vendar pa oboje še vedno prispeva k zmanjševanju neto obrestne marže.

[25] Z dekompozicijo neto obrestnih prihodkov bank merimo relativen pomen sprememb posameznih komponent obrestnih prihodkov in odhodkov bank na spremembo obsega neto obresti. V nadaljevanju prikazujemo spremembe obsega neto obrestnih prihodkov glede na njihov nominalni obseg v milijonih evrov in relativno, torej glede na obseg obrestovane aktive (neto obrestna marža).

[26] Obrestni odhodki v slovenskem bančnem sistemu so se zaradi povečanja vpoglednih vlog in znižanja ravni obrestnih mer močno zmanjšali, v letu 2016 so znašali le še 158 mio EUR. Razmerje med obrestnimi prihodki, ti so v istem letu znašali 828 mio EUR, in obrestnimi odhodki je tako znašalo že 5, medtem ko je v preteklosti to razmerje znašalo okrog 2, na primer v letih 2004 in 2010. Močno znižana raven neto obrestnih odhodkov kaže na to, da je vse manj možnih dodatnih dohodkovnih učinkov pri obrestnih odhodkih zaradi znižane ravni obrestnih mer in velikega deleža vpoglednih vlog.

[27] Za več o tem glej tudi Poročilo o finančni stabilnosti, december 2016. Natančnejšo razčlenitev in analizo NOM za obdobje 2004–2016 v Sloveniji najdemo tudi v Bančnem vestniku (BV 11 2016) v članku z naslovom »Net interest margin in a low interest rate environment:Evidence for Slovenia«.

Slika 3.29: Prispevek kvantitativnih in cenovnih učinkov na spremembo obsega neto obrestnih prihodkov in gibanje neto obrestne marže

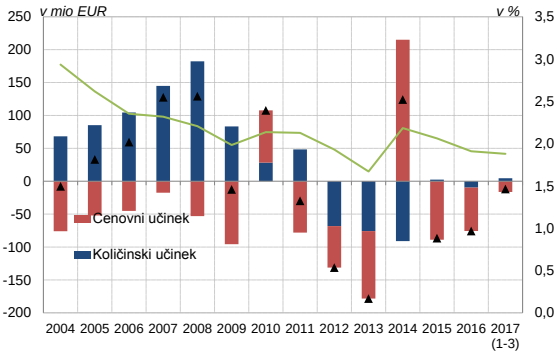

Slika 3.30: Skupni prispevki obrestonosne aktive in obrestonosne pasive k spremembam neto obrestne marže v slovenskem bančnem sistemu

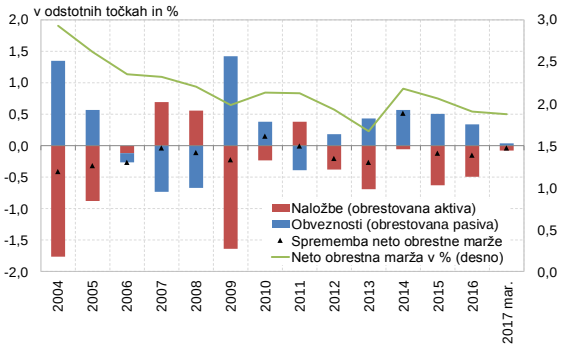

Opomba 1: V izračunu na sliki levo so vsakokrat upoštevane 12-mesečne drseče vsote obrestnih prihodkov/odhodkov.
Opomba 2: Na sliki desno spremembe aktivnih postavk predstavljajo seštevek prispevka posojil, vrednostnih papirjev in ostale obrestonosne aktive, spremembe pasivnih postavk pa seštevek sprememb vlog nebančnega sektorja, grosističnega financiranja in ostale obrestno plačljive pasive. Sprememba učinka pasivnih postavk je pomnožena z vrednostjo -1, saj povečanje npr. pasivnih obrestnih mer vpliva na zmanjšanje neto obrestne marže, njihovo zmanjšanje pa na povečanje neto obrestne marže.
Vir: Banka Slovenije

Učinki na spremembo neto obrestne marže na strani aktivnih efektivnih obrestnih mer v letih 2015, 2016 in prvem četrtletju 2017 prevladujejo nad učinki na pasivni strani. Iz analize prispevkov k spremembam NOM, ki izhajajo iz aktivne in pasivne strani, izhaja, da je sicer zniževanje NOM v navedenem obdobju posledica obsežnejšega znižanja efektivnih aktivnih obrestnih mer v primerjavi z efektivnimi pasivnimi obrestnimi merami. Po nastopu krize so spremembe na strani aktive vplivale na znižanje neto obrestne marže, spremembe na pasivni strani pa večinoma na njeno zviševanje. Od konca leta 2013 so se efektivne pasivne obrestne mere močno znižale. Vendar pa banke s tovrstnim zmanjševanjem lahko vse manj nadomeščajo zniževanje aktivnih obrestnih mer.

Slika 3.31: Prispevki posameznih instrumentov na aktivi in pasivi k spremembi neto obrestne marže

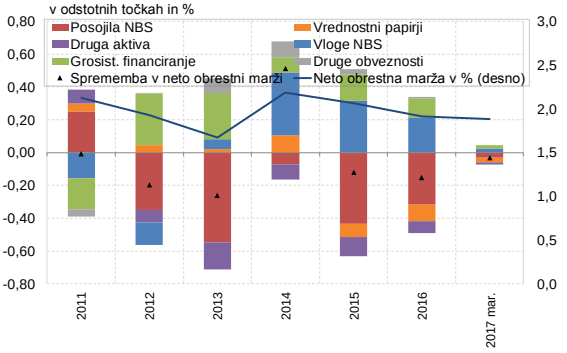

Slika 3.32: Efektivne obrestne mere po glavnih instrumentih obrestonosne aktive in pasive

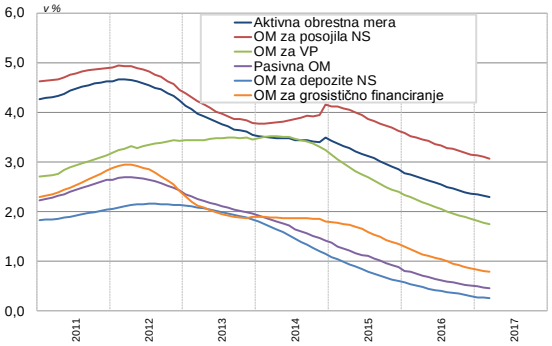

Opomba 1 Kategorije so vsakokrat izračunane za zadnje 12-mesečno obdobje.
Slika 3.31 prikazuje natančnejšo razčlenitev slike 3.30 po glavnih instrumentih.
Vir: Banka Slovenije.

Zaradi močno znižanih obrestnih mer in znižane neto obrestne marže bo le prenehanje krčenja bančnih bilanc oziroma ponovna krepitev posojilne aktivnosti (količinski učinek) prispevalo k povečanju neto obrestnih prihodkov bank.

Operativni stroški in stroški oslabitev in rezervacij

Operativni stroški v slovenskem bančnem sistemu so se zmanjševali tudi v letu 2016. Kljub večletnemu kontinuiranem zmanjševanju operativnih stroškov so se ti v zadnjih letih zmanjšali manj kot bilančna vsota bank. Trend zmanjševanja operativnih stroškov pri bankah je prisoten že sedmo leto zaporedoma, tudi v

prvem četrtletju 2017. Kljub temu dinamika zniževanja ni bila tako hitra kot krčenje bilančne vsote[28]. Razmerje med operativnimi stroški in bruto dohodkom je v letu 2016 ostalo primerljivo z letom prej, znašalo je 59%. Ohranjanje vrednosti tega kazalnika (CIR) je predvsem posledica razmeroma solidnih neobrestnih prihodkov zaradi navedenih enkratnih dejavnikov. Delež operativnih stroškov v bilančni vsoti je v letih 2016 in 2017 razmeroma stabilen.

Slika 3.33: Operativni stroški na povprečno bilančno vsoto

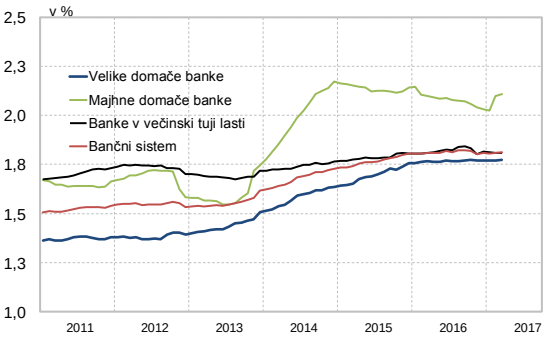

Slika 3.34: Stroški oslabitev in rezervacij na povprečno bilančno vsoto

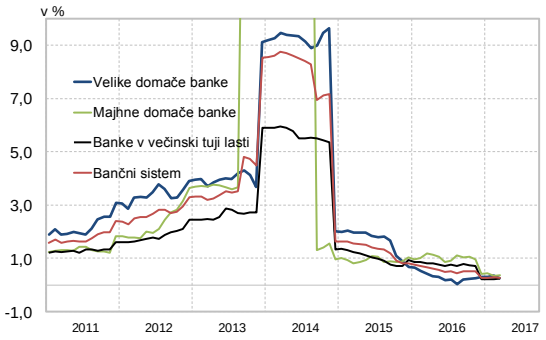

Opomba: Kategorije so vsakokrat izračunane za zadnje 12-mesečno obdobje. Če vrednost kategorije presega 10% bilančne vsote, ta ni prikazana na sliki.
Vir: Banka Slovenije.

Dobičkonosnost slovenskega bančnega sistema

Slika 3.35: Donosnost na aktivo (ROA) po skupinah bank

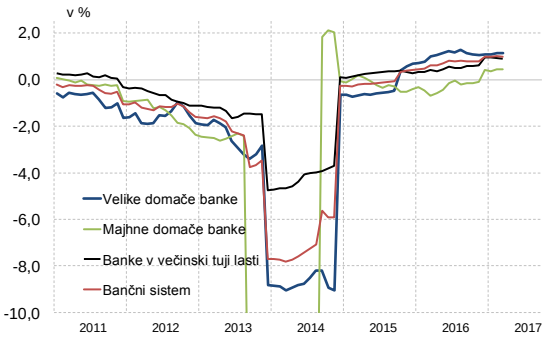

Slika 3.36: Donosnost na kapital (ROE), neto obrestna marža na obrestonosno aktivo ter stroški oslabitev in rezervacij v deležu bilančne vsote

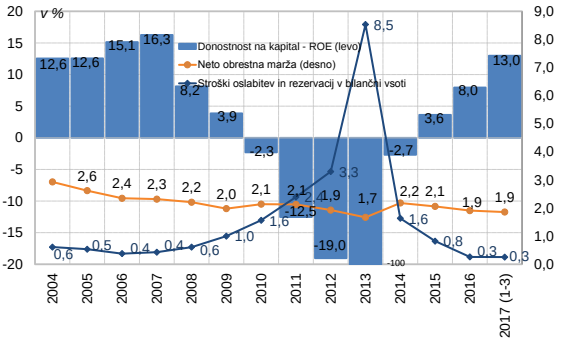

Opomba: Neto obrestna marža marca 2017 je izračunana na obrestonosno aktivo za obdobje zadnjih 12 mesecev, enako stroški oslabitev in rezervacij v bilančni vsoti. ROE marca 2017 je izračunan za obdobje prvih treh mesecev leta (slika 3.36). Če je vrednost kategorije ROA nižja od –10%, ta ni prikazana na sliki.
Vir: Banka Slovenije.

Dobičkonosnost slovenskega bančnega sistema se je v zadnjih letih izboljšala. Kljub temu ostaja dohodkovno tveganje zaradi zmanjševanja neto obresti razmeroma visoko. Dobičkonosnost bančnega sistema bo odvisna od posojilne aktivnosti bank in drugih kombiniranih ukrepov bank. Banke se v okolju nizkih obrestnih mer še vedno soočajo z zmanjševanjem neto obrestnih prihodkov. To se je v prvem četrtletju letos nekoliko upočasnilo, vendar ne bistveno, saj je medletna negativna rast teh prihodkov, ob upoštevanju zadnjega enoletnega obdobja, marca 2017 še vedno znašala visokih –9,4 %. Banke bodo morale več poudarka dajati dodatnim virom neobrestnih prihodkov, čeprav je njihova višina odvisna tudi od samega obsega poslovanja bank. Ob upoštevanju dejstva, da imajo banke trenutno nizke stroške oslabitev in rezervacij in da so omejene tudi pri zmanjševanju operativnih stroškov, bo predvsem večja in zdrava posojilna aktivnost bank povečala prihodke bank. Z dodatnim uvajanjem modernih tehnologij in digitalizacijo lahko pričakujemo tudi dodatno zmanjševanje operativnih stroškov, vendar pa so banke vseskozi razmeroma močno obremenjene tudi s številnimi regulatornimi zahtevami, ki neugodno delujejo na višino operativnih stroškov v bilancah bank.

[28] Tako podatki kažejo, da se je bilančna vsota bank ob koncu leta 2016 v primerjavi s sredino leta 2010, ko je dosegala najvišje vrednosti, zmanjšala za 29% (primerjava povprečnih vrednosti obeh let), po drugi strani so bili operativni stroški v bančnem sistemu v letu 2016 le za 14% nižji od tistih v letu 2010.

Dekompozicija dobičkonosnosti

Analiza gibanja dobička bank na kapital z razčlenitvijo kazalnika donosnosti, prikazanega na spodnji sliki, na štiri komponente oziroma količnike: profitno maržo, tveganju prilagojeni dohodek, prevzeto tveganje in finančni vzvod, pokaže, da sta v letu 2016, podobno kot v predhodnem letu, k povečanju dobičkonosnosti prispevala profitna marža in tveganju prilagojen dohodek. Drugi dve komponenti, raven tveganosti in finančni vzvod, sta vplivali na njeno zmanjšanje.

Slika 3.37: Vpliv štirih dejavnikov na smer spreminjanja donosnosti bank; dekompozicija ROE v obdobju 2008–2016

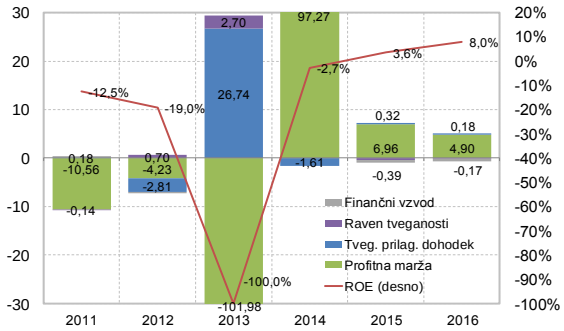

Opomba: Dekompozicija ROE je izračunana in prikazana do konca tretjega četrtletja 2016.
Vir: Banka Slovenije.

K povečanju dobičkonosnosti sta v letu 2016 prispevali profitna marža in tveganju prilagojeni dohodek. Profitna marža oziroma razmerje med dobičkom in bruto dohodkom je bila tudi v letu 2016 zaradi dobička v bančnem sistemu pozitivna. Ta komponenta od leta 2014 močno prispeva k izboljševanju donosnosti v bančnem sistemu. Tveganju prilagojeni dohodek, ki kaže razmerje med bruto dohodkom bank in tveganju prilagojeno aktivo, se že več let povečuje; lani se je v povprečju tveganju prilagojena aktiva znižala bolj kot bruto dohodek bank. Kljub temu je tveganju prilagojeni dohodek le minimalno prispeval k povečanju dobičkonosnosti (glej sliko zgoraj). Raven tveganosti, ki pomeni razmerje med tvegano aktivo in bilančno vsoto, se znižuje že več let, saj se je obseg tveganju prilagojene aktive zaradi krčenja kreditne aktivnosti zmanjševal hitreje kot bilančna vsota bank; lani se je zmanjšala, ker so se posojila v povprečju zmanjšala bolj kot bilančna vsota. Zniževal se je tudi finančni vzvod; obseg kapitala v bančnem sistemu se je zaradi dobička namreč povečal, bilančna vsota se je manjšala.

Tabela 3.3: Vrednosti posameznih komponent za izračun ROE po letih

Leto	Profitna marža: dobiček pred. obd. / bruto dohodek	*	Tveg. prilag. dohodek: bruto dohodek / tveg. prilag. akt.	*	Raven tveganosti: tveg. prilag. akt. / bilančna vsota	*	Finančni vzvod: bilančna vsota / kapital	=	Donosnost (ROE): dobiček / kapital
2008	0,22		0,039		0,76		12,08		8,1%
2009	0,11		0,037		0,78		11,93		3,9%
2010	-0,07		0,037		0,78		12,05		-2,3%
2011	-0,37		0,036		0,79		11,79		-12,5%
2012	-0,50		0,043		0,76		11,89		-19,0%
2013	-3,15		0,033		0,74		12,98		-100,0%
2014	-0,09		0,053		0,58		10,06		-2,7%
2015	0,14		0,057		0,53		8,63		3,6%
2016	0,32		0,058		0,52		8,07		8,0%

Opomba: V glavi tabele napisana formula pokaže izračun vsakokratne vrednosti ROE.
Vir: Banka Slovenije.

Kazalniki donosnosti bank so se izboljšali, stroškovni kazalniki so ostali primerljivi s predhodnim letom, neto obrestna marža pa se je znižala. Zaradi povečanega dobička v bančnem sistemu sta se izboljšala ROE in ROA. Delež operativnih stroškov v bruto dohodku je bil v obeh letih nekoliko pod 60%. Marža finančnega posredništva se je povišala zaradi višjih neobrestnih prihodkov, medtem ko se je neto obrestna marža dodatno nekoliko znižala.

Tabela 3.4: Izbrani kazalniki poslovanja bank

(v %)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	mar. 2016	mar. 2017
Donos na aktivo	-1,06	-1,60	-7,70	-0,27	0,42	0,99	1,58	1,55
Donos na kapital	-12,54	-19,04	-97,30	-2,69	3,63	7,96	13,76	12,99
Stroški v bruto dohodku	53,68	47,43	66,04	55,80	59,26	59,19	54,41	55,67
Obrestna marža na obrest. aktivo	2,13	1,93	1,68	2,18	2,06	1,91	1,97	1,86
Obrestna marža na bilančno vsoto	2,02	1,83	1,59	2,09	1,96	1,82	1,87	1,77
Neobrestna marža	0,85	1,40	0,85	1,01	1,09	1,23	1,28	1,36
Bruto dohodek na povprečno aktivo	2,87	3,23	2,44	3,10	3,05	3,05	3,15	3,13

Opomba: Kazalniki v tabeli za marec v obeh letih so vsakokrat izračunani kumulativno, tj. za obdobje treh mesecev.
Vir: Banka Slovenije.

OBRESTNA OBČUTLJIVOST BANK

V skladu z rezultati stresnih testov BS IRRBB so banke v Sloveniji relativno konservativne pri upravljanju svojih obrestno občutljivih pozicij in obrestno tveganje obvladujejo.[29] Če se metodologija IRRBB ne upošteva, predvsem glede amortizacijskih načrtov, zavarovanj in stabilnosti vlog, se je razlika v povprečnem obdobju spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer v letu 2016 povečala za 4,4 meseca in v prvem četrtletju 2017 še za 1,6 meseca. Na strani naložb je obdobje ponovne določitve obrestne mere marca 2017 doseglo 20,6 meseca. V letu 2016 se je zvišalo za 4,4 meseca in v prvem četrtletju 2017 še za 1,3 meseca. Pri obveznostih ostaja to obdobje skoraj nespremenjeno. Marca 2017 je doseglo okoli 4,8 meseca.

Slika 3.38: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za sredstva in obveznosti slovenskega bančnega sistema

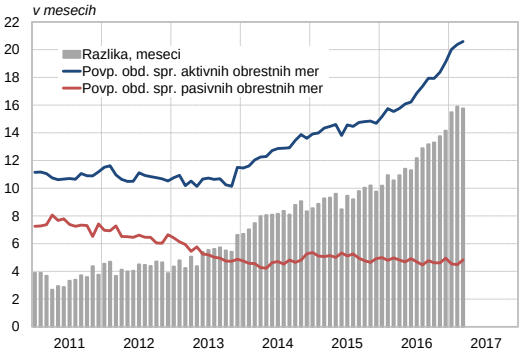

Slika 3.39: Struktura depozitov nebančnega sektorja po posameznih razredih glede na obdobje ponovne določitve obrestne mere

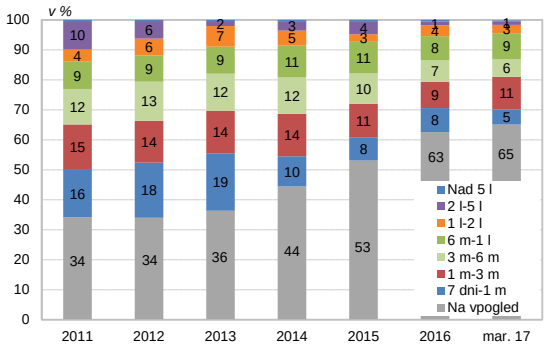

Opomba: Izračunano povprečno obdobje spremembe obrestnih mer ne upošteva zavarovanj z izvedenimi finančnimi instrumenti, amortizacije in pa stabilnega dela vpoglednih vlog.

Vir: Banka Slovenije.

Obdobje ponovne določitve obrestne mere na pasivi je, čeprav vloge nebančnega sektorja pomenijo že okoli 71% pasive, pomembno odvisno tudi od grosističnih virov. Delež vpoglednih vlog je s skoraj dvema tretjinama v strukturi depozitov že zelo velik. V letu 2016 se je obdobje ponovne določitve obrestne mere za depozite skrajšalo za 0,6 in v prvem četrtletju 2017 ostalo z okoli 2,7 meseca skoraj na isti ravni. Gibanje obdobja ponovne določitve obrestne mere za obveznosti do bank in vrednostne papirje je precej volatilno ter se skladno s skrajševanjem ročnosti zapadanja grosističnih virov na začetku leta 2017 skrajšuje.

[29] Na aktivi se upoštevajo obrestno občutljivi krediti in dolžniški vrednostni papirji, niso pa upoštevane lastniške naložbe. Na pasivi so upoštevane obrestno občutljive obveznosti do bank in nebančnega sektorja ter dolžniški vrednostni papirji, niso pa upoštevane podrejene finančne obveznosti in kapitala.

Slika 3.40: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer v mesecih za stanja po instrumentih

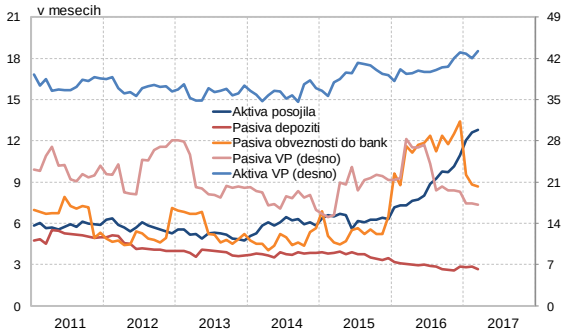

Vir: Banka Slovenije.

Slika 3.41: Obrestne mere za stanja po instrumentih

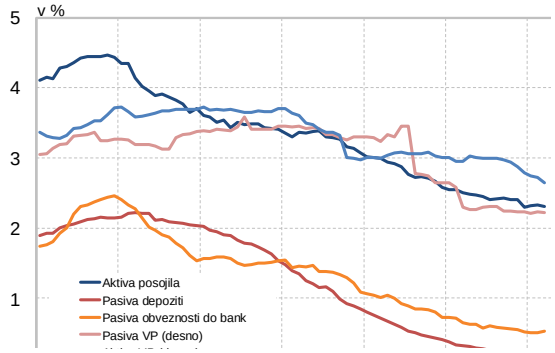

Posojila, vezana na fiksno obrestno mero, pomenijo za banke določeno dohodkovno tveganje v času dviga obrestnih mer, predvsem pri daljših ročnostih.[30] Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer se je v letu 2016 za posojila podaljšalo za 4,6 meseca na 11 mesecev in v prvem četrtletju 2017 še za 1,8 meseca. Najbolj se je podaljšalo pri stanovanjskih posojilih za skoraj eno leto in v prvem četrtletju še za 5,3 meseca na skoraj 2,2 leta. Podaljševanje obdobja spremembe obrestnih mer je predvsem posledica povečevanja deleža posojil, sklenjenih s fiksno obrestno mero, in podaljševanja njihove ročnosti. Medtem ko se preostala zapadlost pri variabilnih posojilih v zadnjih letih le postopno zvišuje, se je ta pri posojilih, vezanih na fiksno obrestno mero, predvsem od sredine leta 2015 očitno podaljšala. Izstopajo predvsem stanovanjska in potrošniška posojila, medtem ko je bil ta trend, sicer v manjšem obsegu, pri podjetniških posojilih opazen že prej.

Slika 3.42: Povprečna preostala zapadlost za posamezne vrste posojil

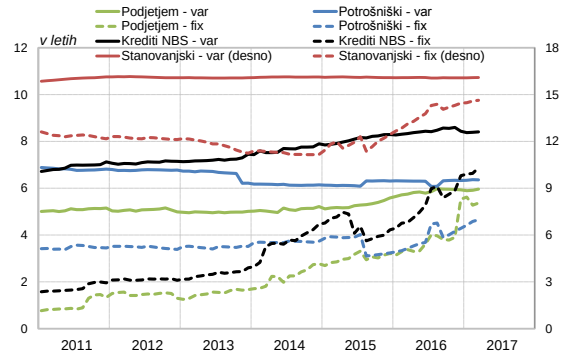

Vir: Banka Slovenije.

Slika 3.43: Delež posojil obrestovanih s fiksno obrestno mero v stanjih posojil

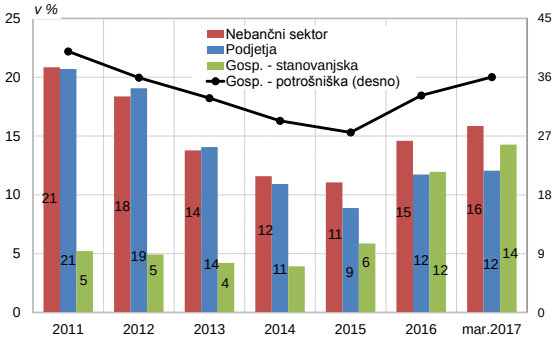

Pri posojilih z nespremenljivo obrestno mero je zelo pomembna pazljivost bank z omejevanjem ročnosti kreditiranja zaradi izpostavljenosti višjemu obrestnemu tveganju. Delež posojil, obrestovanih po fiksni obrestni meri, se je pri posojilih celotnemu nebančnemu sektorju marca 2017 povečal na skoraj 16%. Največji delež posojil, vezanih na fiksno obrestno mero, imajo posojila gospodinjstvom s slabo petino. Med njimi dosegajo najvišjo rast stanovanjska posojila, ki imajo v strukturi stanj že dobrih 14% posojil, vezanih na fiksno obrestno mero. V povprečju so stanovanjska posojila, vezana na fiksno obrestno mero, le za 0,7 odstotne točke dražja od posojil, vezanih na variabilno obrestno mero, in so zato med gospodinjstvi zelo priljubljena, saj se gospodinjstva z njimi ne izpostavljajo obrestnemu tveganju. Za banke pa predstavljajo naložbe s tako dolgo fiksacijo obrestne mere povečano tveganje izgube obrestnega dohodka, če niso tudi na pasivi ustrezno pokrite oziroma zavarovane.

[30] Posojila, obrestovana po fiksni obrestni meri, so tista, ki imajo začetno obdobje fiksiranja obrestne mere daljše od enega leta.

Slika 3.44: Delež novoodobrenih posojil, obrestovanih s fiksno obrestno mero, za posamezne vrste novoodobrenih posojil

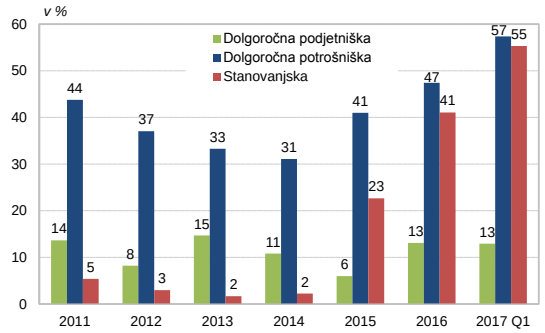

Slika 3.45: Povprečne obrestne mere za posamezne vrste novoodobrenih posojil

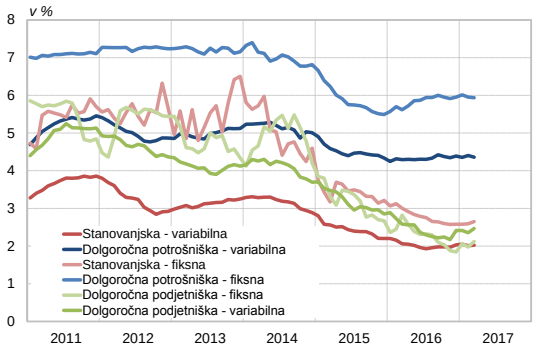

Opomba: Obrestna mera za posojila podjetjem je zaradi visoke variabilnosti izračunana kot šestmesečno povprečje.
Vir: Banka Slovenije.

Banke se pred obrestnim tveganjem varujejo na različne načine. Pogosto uravnavajo obrestno tveganje na ravni obrestno občutljivih postavk bilance. Pomeni, da ob povečanju deleža virov s fiksno obrestno mero povečajo naložbe s fiksno obrestno mero, pri čemer pa morajo biti pozorne na strukturo ročnosti. Nekatere banke so tudi zato omejile odobravanje posojil daljših ročnostih, vezanih na fiksno obrestno mero. Posamezne banke uporabljajo tudi izvedene finančne instrumente.

3.4 Tveganje financiranja in likvidnost bank

Povzetek

Tveganje financiranja ostaja zmerno, vendar se skrajševanje ročnosti virov financiranja nadaljuje. Na ugodno likvidnostno pozicijo bank kažejo visoka raven količnika likvidnosti prvega razreda, solidna raven sekundarne likvidnosti in velik delež prostega sklada finančnega premoženja, ki bankam omogoča dostop do dodatnih sredstev v primeru večjih likvidnostnih potreb. Spreminjanje strukture financiranja bank se kljub izredno nizkim obrestnim meram nadaljuje v smeri krepitve pomena vlog nebančnega sektorja, medtem ko se je financiranje bank z grosističnimi viri znižalo pod desetino vseh virov. Upravljanje presežne likvidnosti na denarnem trgu evroobmočja ostaja za slovenske banke razmeroma oteženo.

Nadaljuje se naraščanje vpoglednih vlog nebančnega sektorja, kar skrajšuje njihovo strukturo ročnosti. To potencialno zmanjšuje stabilnost tega vira ob ekstremnih šokih, ki so ob ugodnih gospodarskih razmerah malo verjetni. Banke imajo za pokrivanje večjih in nenadnih likvidnostnih potreb večji obseg visoko likvidnih oblik premoženja, soliden obseg sekundarne likvidnosti in možnosti dostopa do dodatnih sredstev pri ECB, zato likvidnostno tveganje bank ostaja nizko. Na upočasnitev rasti vpoglednih vlog bo pomembno vplivala morebitna rast depozitnih obrestnih mer, ki je odvisna od nadaljnje denarne politike ECB, dogajanja na mednarodnih denarnih trgih in porabe presežne likvidnosti bank, kar bi ustvarilo potrebe po novih virih.

Viri financiranja bank

Spreminjanje strukture virov financiranja slovenskih bank, ki je bilo prisotno v zadnjih letih, se je v prvem četrtletju 2017 nekoliko umirilo. Vlogo najpomembnejšega vira ohranjajo vloge nebančnega sektorja. Njihov delež v strukturi virov financiranja se je v letu 2016 ponovno okrepil na dobrih 70%, to je delež, ki so ga banke že dosegale okoli leta 2000. Obseg grosističnega financiranja se pričakovano zmanjšuje, vendar bolj umirjeno kot v preteklih letih, saj je velik del dolga do tujine že odplačan. Delež grosističnega financiranja se je v letu 2016 zmanjšal pod 10% vseh virov, s čimer se je močno zmanjšala odvisnost slovenskih bank od variabilnosti na mednarodnih finančnih trgih. Po zmanjševanju dolga do Evrosistema v zadnjih letih sta se v prvem četrtletju 2017 obseg in s tem delež teh obveznosti v strukturi financiranja povečala na 3,1% zaradi sredstev, pridobljenih na zadnji ciljno usmerjeni avkciji dolgoročnega refinanciranja (TLTRO II).

Slika 3.46: Struktura virov financiranja bank

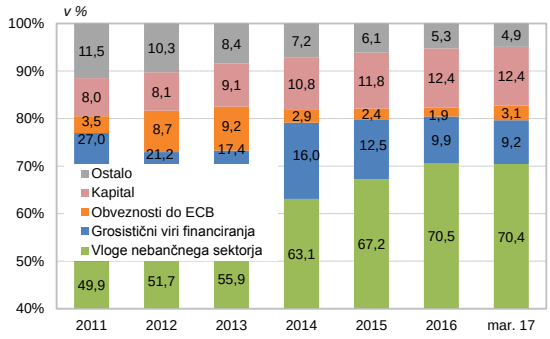

Slika 3.47: Spremembe v obsegu obveznosti do Evrosistema in grosističnega financiranja

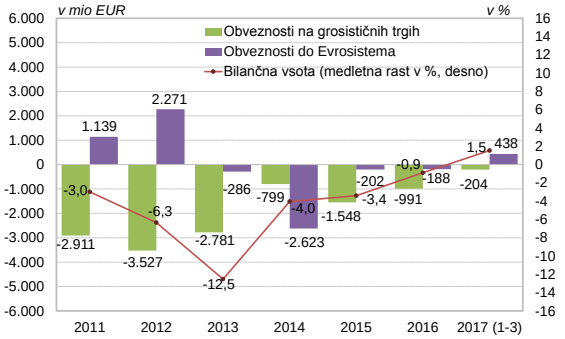

Opomba: Grosistično financiranje zajema obveznosti do bank v tujini in izdane dolžniške vrednostne papirje.
Vir: Banka Slovenije.

Vloge nebančnega sektorja se krepijo zaradi rasti vlog gospodinjstev in nefinančnih družb. Dinamika rasti vlog nebančnega sektorja je bila med letom 2016 precej volatilna, okrepila se je proti koncu leta in z rastočim trendom vztrajala tudi v prvem četrtletju 2017. Obseg teh vlog je bil marca letos medletno večji za 5,4%. Upadanje razmerja med posojili in vlogami nebančnemu sektorju se na začetku leta 2017 še ni ustavilo, saj je bil prirast vlog bistveno višji od povečanja posojil nebančnemu sektorju. Navedeno razmerje je marca 2017 doseglo 77,8%.

Slika 3.48: Razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja po skupinah bank

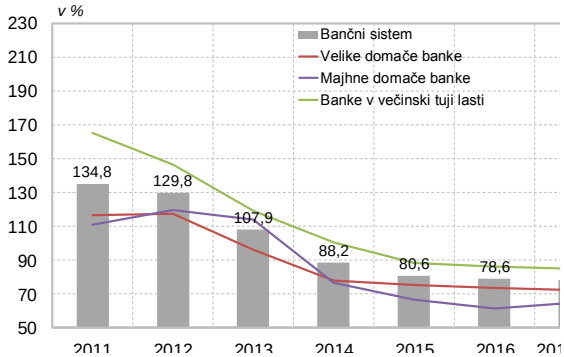

Vir: Banka Slovenije.

Pomen vlog gospodinjstev se je v letu 2016 v virih financiranja bank še povečal. Kljub izredno nizkim depozitnim obrestnim meram se je obseg vlog gospodinjstev lani povečal za 6,7% oziroma 1.036 mio EUR na 16,6 mrd EUR, s čimer se je povečal njihov delež v bilančni vsoti na slabih 45%. Trend rasti vlog gospodinjstev se je v prvem četrtletju 2017 nekoliko umiril, a ostal na solidni ravni. Ugodni učinki gospodarske rasti se kažejo v manjši brezposelnosti in višjem razpoložljivem dohodku gospodinjstev, kar prispeva k potencialno večjemu varčevanju. Ob skromnem delovanju slovenskega kapitalskega trga, pomanjkanju primernih alternativnih naložb in glede na tradicionalno vedenje slovenskih varčevalcev lahko pričakujemo, da se bo stabilen trend rasti vlog gospodinjstev nadaljeval tudi v prihodnje.

Rast vlog nefinančnih družb se od začetka leta 2016 umirja, a je marca 2017 medletno še vedno dosegala solidnih 10,5%. V tem obdobju se je obseg vlog nefinančnih družb povečal za dobre 0,5 mrd EUR na 5,8 mrd in s 16% bilančne vsote predstavlja drugi najpomembnejši vir v strukturi financiranja slovenskih bank. V prihodnje lahko pričakujemo nadaljnje umirjanje dinamike rasti vlog nefinančnih družb, saj ugoden gospodarski razvoj povečuje možnosti novih investicij za podjetja in s tem porabo privarčevanih sredstev.

Slika 3.49: Rast vlog po sektorjih

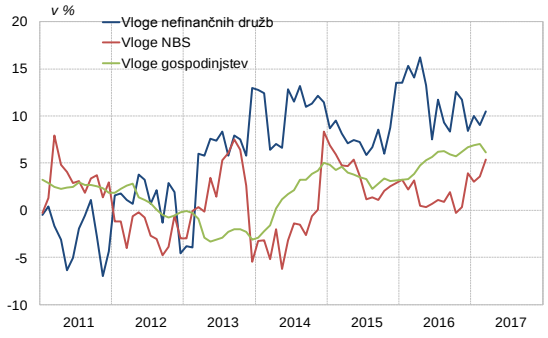

Slika 3.50: Prirasti vlog po sektorjih

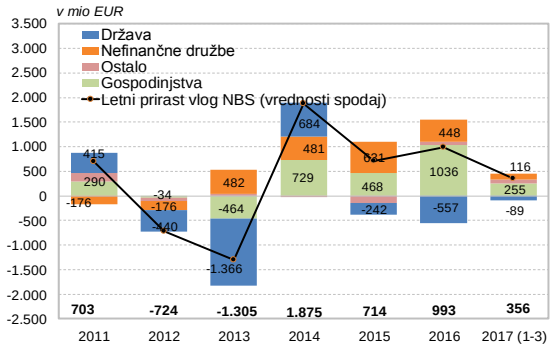

Vir: Banka Slovenije.

Ročnost vlog nebančnega sektorja

Rast vpoglednih vlog nebančnega sektorja se še krepi, kar nadalje skrajšuje ročnostno strukturo virov financiranja. Delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja je marca 2017 obsegal 65% vseh vlog, kar je 10 odstotnih točk več od konca leta 2015. Zaradi dohodkovnega pritiska ter velikega obsega presežne likvidnosti in s tem močno zmanjšane potrebe po dodatnih virih so vse skupine bank obdržale depozitne obrestne mere na minimalnih ravneh. Povprečna obrestna mera za nove depozite do enega leta je v letu 2016 ostala nespremenjena pri 0,2% in s tem pod evropskim povprečjem. V letu 2016 se je z nadaljnjim zniževanjem pod evropsko povprečje spustila tudi povprečna obrestna mera za vezan depozit nad enim letom in marca letos dosegla raven 0,4%.

Slika 3.51: Primerjava slovenskih obrestnih mer z obrestnimi merami evroobmočja za nove vloge gospodinjstev

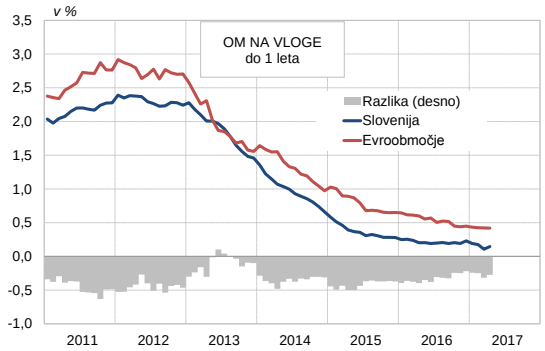

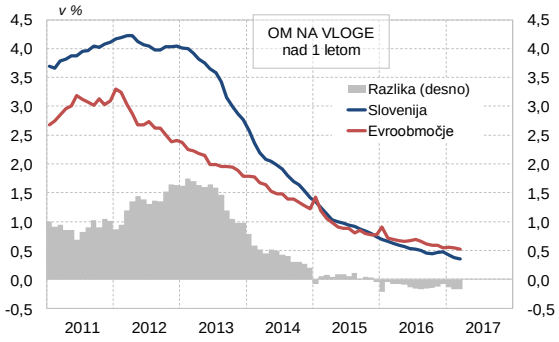

Vir: Banka Slovenije, ECB.

Neto prirast vlog gospodinjstev je bil v letu 2016 in v prvem četrtletju 2017 izključno vpoglednega značaja. Obseg vpoglednih vlog gospodinjstev se je v tem obdobju povečal za 2,5 mrd EUR na 11,3 mrd EUR. Neto prirast je posledica dejanskega povečanja vlog gospodinjstev, ostalo pa posledica zmanjšanja kratko- in dolgoročnih vezanih vlog, katerih sredstva varčevalci po izteku vezave pustijo na bančnih računih. V ročnostni strukturi vlog gospodinjstev se je delež vpoglednih vlog glede na stanje konec 2015 tako povečal za 11 odstotnih točk na 67%. Dinamika rasti vpoglednih vlog je bila sicer lani razmeroma stabilna, a na visoki ravni, gibala se je okoli 21% medletno. Podoben trend se je nadaljeval tudi v prvem četrtletju 2017.

Delež vpoglednih vlog v strukturi vlog nefinančnih družb je velik, vendar narašča počasneje kot pri gospodinjstvih. Obseg vpoglednih vlog nefinančnih družb se je v letu 2016 in v prvem četrtletju 2017 povečal za 574 mio EUR na 4,2 mrd EUR, kar je 72% vseh vlog nefinančnih družb. Učinek uvedbe ležarin za vpogledne vloge pravnih oseb pri nekaterih bankah, s katerimi so želele destimulirati zadrževanje sredstev na računih, ni imel večjega učinka.

Slika 3.52: Rast vlog gospodinjstev po ročnosti

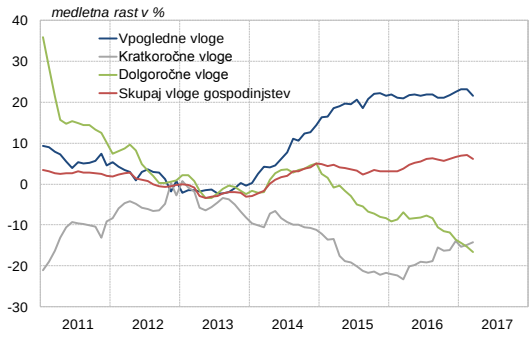

Slika 3.53: Spremembe stanj vlog gospodinjstev po ročnostih

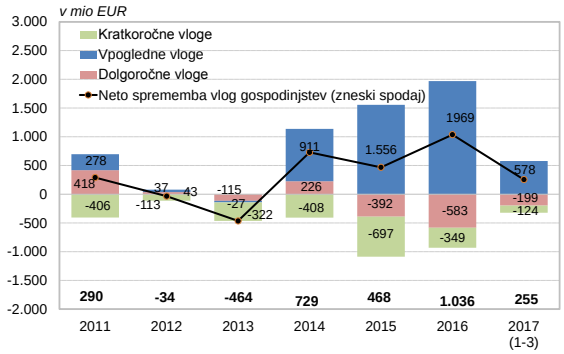

Vir: Banka Slovenije.

Rast vpoglednih vlog potencialno zmanjšuje stabilnost virov financiranja zaradi možnosti ekstremnih šokov, vendar pa so ti ob nadaljnjem ugodnem razvoju gospodarskega okolja malo verjetni. Banke imajo za namen spremljanja stabilnosti vlog in posledično zagotavljanja ustrezne likvidnosti razvite interne metodologije ter ustrezne načrte za ukrepanje v primeru nenadnega odliva vlog. Kljub večanju števila vlog nebančnega sektorja banke[31] ne zaznavajo poslabšanja njihove stabilnosti. Pri tem ostaja stabilnost vpoglednih vlog gospodinjstev večja v primerjavi s stabilnostjo vpoglednih vlog nefinančnih družb, ki so bolj koncentrirane in s tem tudi bolj volatilne. Banke sicer za primer večjih likvidnostnih potreb razpolagajo s 4,5 mrd EUR v obliki denarnih sredstev na računih pri centralni banki in vpoglednih vlog pri bankah, ki predstavljajo najbolj likvidne oblike naložb. Hkrati imajo v svojih bilancah soliden obseg sekundarne likvidnosti v višini dobrih 7 mrd EUR in velik delež prostega sklada finančnega premoženja za zavarovanje pri Evrosistemu, ki bi jim omogočil izposojo dodatnih sredstev pri ECB. Banke v večinski tuji lasti imajo ob morebitni izrabi navedenih likvidnih sredstev na voljo še posebne linije sredstev pri matičnih bankah.

Na spreminjanje ročnostne strukture vlog nebančnega sektorja bodo v prihodnje med drugim vplivale: odločitve ECB glede spremembe ekspanzivne denarne politike, s katero vzdržuje visoko likvidnost na trgu, dogajanja na medbančnem trgu in zmanjšanje presežne likvidnosti bank, zaradi česar bi bile banke pripravljene ponuditi višje obrestne mere za nove vire. Predpogoj za umiritev rasti vpoglednih vlog nebančnega sektorja je zvišanje depozitnih obrestnih mer, ki bi stimulirale varčevalce k vezavi sredstev. Zaradi podaljševanja ročnosti virov nekatere banke komitentom že zdaj ponujajo stimulativnejše obrestne mere za dolgoročne vezave, uvajajo akcijske ponudbe dolgoročnega varčevanja ali ponujajo kombinirane produkte, povezane z varčevanjem v alternativne naložbe (npr. v vzajemne sklade). Naraščanje vpoglednih vlog je le eden od dejavnikov za povečevanje ročne neusklajenosti med naložbami in obveznostmi bančnega sistema, o čemer pa podrobneje v tematskem delu tega poročila.

Likvidnostno tveganje

Likvidnostno tveganje slovenskega bančnega sistema ostaja nizko in stabilno. Dober likvidnostni položaj slovenskih bank se kaže v naslednjih indikatorjih: visoka in relativno stabilna raven količnika likvidnosti prvega razreda, zadovoljiva raven deleža sekundarne likvidnosti v bilančni vsoti, visok delež prostega sklada primernega finančnega premoženja za zavarovanje pri Evrosistemu in visoka presežna likvidnost.

Količnik likvidnosti prvega razreda se je v drugi polovici leta 2016 stabiliziral. V povprečju je znašal 1,45, kar je podobno ravni ob koncu leta 2015. V letu 2016 se je umirila rast količnika likvidnosti drugega razreda, v povprečju leta je znašal 1,23. Stabilno gibanje teh indikatorjev kratkoročne likvidnosti se je ohranilo tudi v prvem četrtletju 2017.

Tržna sekundarna likvidnost se je v letu 2016 in v prvem četrtletju 2017 okrepila zaradi povečanih naložb v tuje tržne vrednostne papirje, kar je zmanjšalo tveganje koncentracije. Obseg sekundarne likvidnosti se je v tem obdobju v povprečju povečal za 406 mio EUR na 7,1 mrd, kar je 19% bilančne vsote. Zadosten obseg sekundarne likvidnosti bo imel pomembno vlogo pri večjih likvidnostnih potrebah. V strukturi sekundarne likvidnosti se je zmanjšala koncentracija naložb ob zmanjšanju obsega in s tem deleža državnih vrednostnih papirjev RS. Banke so zaradi razpršitve naložb in iskanja boljših donosov sredstva investirala predvsem v tuje tržne vrednostne papirje z najmanj boniteto BBB, kar je, skupaj z zapadanjem obveznic RS, povečalo njihov delež v sekundarni likvidnosti za skoraj 6 odstotnih točk na 41%. Tveganju

[31] Mnenja bank na podlagi Pomladanske ankete bank 2017.

koncentracije ostajajo najbolj izpostavljene majhne domače banke, ki nimajo naložb v tuje tržne vrednostne papirje z najmanj boniteto BBB. Vendar rast slovenskega gospodarstva ugodno vpliva na spremembo bonitetnih ocen RS, kar zmanjšuje verjetnost za uresničitev tveganja koncentracije v sekundarni likvidnosti v prihodnje.

Slika 3.54: Dnevni količniki likvidnosti prvega in drugega razreda likvidnostne lestvice

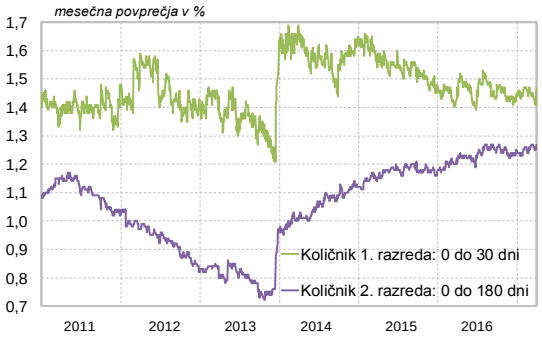

Slika 3.55: Obseg tržne sekundarne likvidnosti

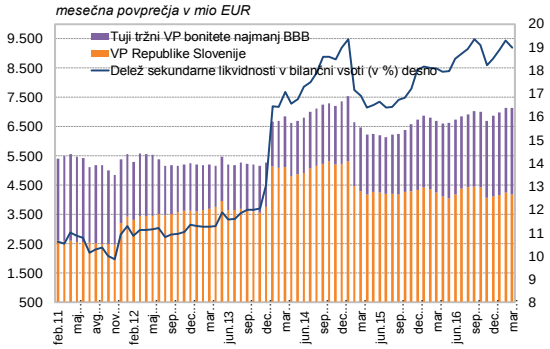

Opomba: Tržna sekundarna likvidnost je izračunana iz podatkov likvidnostne lestvice kot seštevek mesečnega povprečja vrednostnih papirjev Republike Slovenije in tujih tržnih vrednostnih papirjev z boniteto najmanj BBB.
Vir: Banka Slovenije.

Ugoden likvidnostni položaj slovenskih bank potrjuje velik delež prostega sklada finančnega premoženja za zavarovanje pri Evrosistemu. Ta se je v letu 2016 gibal okoli 82%, konec prvega četrtletja 2017 pa zmanjšal na 72% zaradi sodelovanja slovenskih bank na zadnji avkciji ciljno usmerjene operacije dolgoročnega refinanciranja (angl. TLTRO II). Prav zaradi pridobljenih sredstev se je obseg obveznosti do Evrosistema v prvem četrtletju 2017 povečal za 438 mio EUR na 1,1 mrd EUR, kar je povečalo delež tega vira na 3,1% bilančne vsote bančnega sistema. Tako kot večina drugih držav Evrosistema se tudi slovenske banke še naprej soočajo z visoko presežno likvidnostjo, ki se je v letu 2016 in prvem četrtletju 2017 okrepila za 150 mio EUR na 2,9 mrd EUR.

Slika 3.56: Terjatve in obveznosti bank do Evrosistema in delež prostega sklada primernega finančnega premoženja

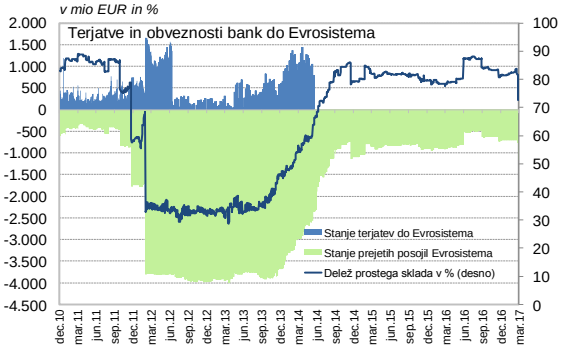

Slika 3.57: Stanje danih in prejetih nezavarovanih posojil bank na nezavarovanem denarnem trgu evroobmočja

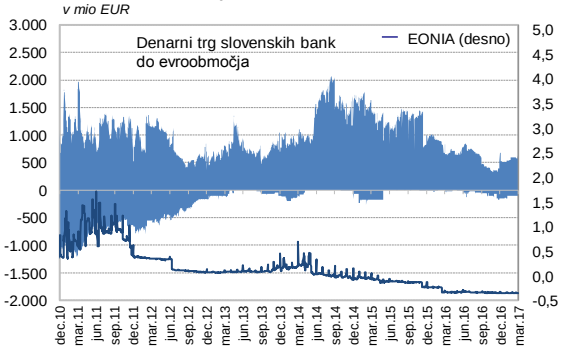

Vir: Banka Slovenije.

Učinkovito upravljanje presežne likvidnosti na denarnem trgu evroobmočja ostaja za slovenske banke oteženo. Na denarnem trgu evroobmočja ostajajo slovenske banke neto upnice. Obseg neto terjatev se je po konstantnem zmanjševanju v letu 2016 v prvem četrtletju 2017 povečal za 154 mio EUR na 531 mio EUR, ko so banke v tujino plasirale del sredstev, pridobljenih na avkciji TLTRO II. Če bodo ravni obrestnih mer ostale na rekordno nizkih ravneh in se bodo banke evroobmočja soočale z visoko presežno likvidnostjo, ne pričakujemo, da se bodo razmere za upravljanje presežne likvidnosti na denarnem trgu evroobmočja za slovenske banke izboljšale.

3.5 Solventnost bank

Povzetek

Tveganje solventnosti slovenskega bančnega sistema je ostalo nizko, vendar se ohranjajo še vedno precejšnje razlike med bankami. Kapitalska ustreznost se je v letu 2016 gibala na zadovoljivi ravni in na konsolidirani osnovi presegala primerljivo povprečje evroobmočja. Visoka kakovost strukture kapitala se je z zmanjšanjem podrejenega dolga še dodatno izboljšala. Kapitalsko najranljivejše kljub rahlemu izboljšanju kapitalske ustreznosti ostajajo majhne domače banke.

Vzdrževanje stabilne kapitalske ustreznosti slovenskega bančnega sistema bo v prihodnje večinoma odvisno od zmožnosti ustvarjanja notranjega kapitala, še zlasti ob morebitni krepitvi kreditne aktivnosti. K uspešnemu poslovanju bank bo pripomogla njihova sposobnost prilagajanja poslovnih modelov s ciljem iskanja boljših donosov ob upoštevanju optimalnega prevzemanja tveganj. Od tega bo odvisno tudi nadaljnje spreminjanje strukture naložb in s tem gibanje obsega kapitalskih zahtev. K zmanjševanju kapitalskih zahtev bosta pripomogla nadaljnje izboljševanje kakovosti kreditnega portfelja in optimizacija poslovnih procesov.

Kapitalska ustreznost

Kapitalska ustreznost slovenskega bančnega sistema ostaja dobra. Po postopni umirjeni rasti v preteklih dveh letih se je kapitalska ustreznost v zadnjem četrtletju 2016 zmanjšala za 0,6 odstotne točke na 20,8%, kar je enako ravni ob koncu leta 2015. Hkrati sta se v enaki meri v zadnjem četrtletju minulega leta zmanjšala tudi količnika kapitalske ustreznosti temeljnega kapitala in navadnega lastniškega temeljnega kapitala in oba dosegla 20,2%. Slovenske banke izpolnjujejo kapitalsko ustreznost z najkakovostnejšimi oblikami kapitala, kar se kaže v minimalni razliki med vrednostmi navedenih količnikov. Te razlike so se v letu 2016 še zmanjšale zaradi zmanjšanja obsega podrejenega instrumentov pri nekaterih bankah[32].

Slika 3.58: Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema na posamični osnovi

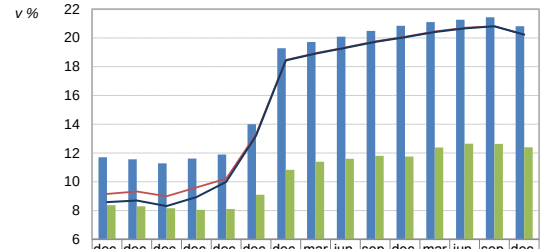

	dec. 08	dec. 09	dec. 10	dec. 11	dec. 12	dec. 13	dec. 14	mar .15	jun. 15	sep. 15	dec. 15	mar .16	jun. 16	sep. 16	dec. 16
KU	11,7	11,6	11,3	11,6	11,9	14,0	19,2	19,7	20,1	20,5	20,8	21,1	21,3	21,4	20,8
Kapital/BV	8,4	8,3	8,2	8,0	8,1	9,1	10,8	11,4	11,6	11,8	11,8	12,4	12,6	12,6	12,4
KU T1	9,2	9,3	9,0	9,6	10,2	13,3	18,4	18,9	19,3	19,8	20,1	20,4	20,7	20,8	20,2
KU CET1	8,6	8,7	8,3	8,9	10,0	13,2	18,4	18,9	19,3	19,7	20,0	20,4	20,7	20,8	20,2

Vir: Banka Slovenije.

Izboljšanje kapitalske ustreznosti v letu 2016 pri domačih bankah in poslabšanje pri bankah v večinski tuji lasti. Kapitalska ustreznost se pri velikih domačih bankah tudi po zaključenem sanacijskem procesu zmerno krepi. V letu 2016 se je kljub rahlemu padcu v zadnji četrtini leta izboljšala za 1,6 odstotne točke na 24,7%. Krepitev kapitalske ustreznosti je bila v večji meri posledica rasti najkakovostnejših oblik kapitala in v manjši meri nižjih kapitalskih zahtev. Kapital se je povečal za 80 mio EUR zaradi višjih zadržanih dobičkov, ostalih rezerv in dokapitalizacije ene od bank v tej skupini.

Pri bankah v večinski tuji lasti se je kapitalska ustreznost po konstantni rasti v preteklih letih v letu 2016 zmanjšala za 1,5 odstotne točke na 18%. Nasprotno od domačih bank se je kapital pri bankah v večinski tuji lasti v letu 2016 zmanjšal za 5,7%, predvsem zaradi zmanjšanja podrejenega dolga pri nekaterih bankah in prenehanja samostojnega delovanja ene od bank v tej skupini. Hkrati so se povečale kapitalske zahteve za 2,3%, kar je pri tej skupini bank negativno vplivalo na gibanje kapitalske ustreznosti. Rast kapitalskih zahtev je bila intenzivnejša v zadnji četrtini lanskega leta zaradi večje kreditne aktivnosti bank v tem obdobju.

Majhne domače banke ostajajo kljub izboljšanju kapitalske ustreznosti kapitalsko najšibkejše. Njihova kapitalska ustreznost se je v letu 2016 izboljšala za 1,3 odstotne točke na 14,1%, kar jih še vedno uvršča precej pod povprečje slovenskega bančnega sistema. Kapital za izračun kapitalske ustreznosti se je lani povečal predvsem zaradi dokapitalizacije ene od bank v tej skupini, hkrati pa so se zmanjšale kapitalske

[32] Podrejene instrumente so predčasno poplačale nekatere banke v večinski tuji lasti.

zahteve. Kljub temu ostaja delež bilančnega kapitala v bilančni vsoti na zelo nizki ravni in je konec decembra 2016 dosegel 5,7%.

Slika 3.59: Kapitalska ustreznost temeljnega kapitala po skupinah bank na posamični osnovi

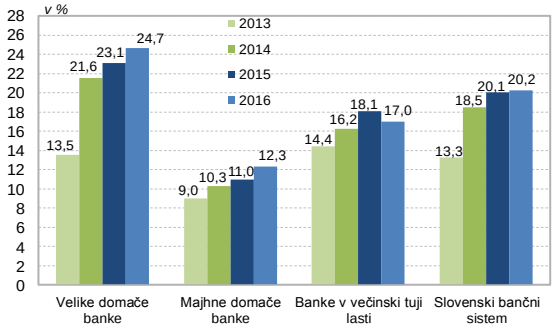

Slika 3.60: Razmerje med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto po skupinah bank na posamični osnovi

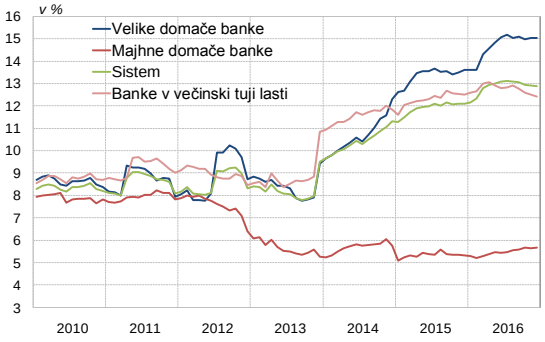

Vir: Banka Slovenije.

Kapital in kapitalske zahteve

Ob minimalnem zmanjšanju kapitala so se v letu 2016 skoraj enako zmanjšale tudi kapitalske zahteve, kar je ohranilo kapitalsko ustreznost medletno nespremenjeno. Prevladujoč vpliv na spreminjanje kapitalske ustreznosti med letom 2016 so imele spremembe obsega kapitalskih zahtev. V prvih treh četrtletjih so namreč bolj kot kapital prispevale k umirjeni rasti kapitalske ustreznosti, v zadnjem četrtletju pa so se zaradi večje kreditne aktivnosti povečale in s tem povzročile zmanjšanje kapitalske ustreznosti slovenskega bančnega sistema na raven ob koncu leta 2015.

Slika 3.61: Prispevek spremembe kapitala in kapitalskih zahtev k spremembi količnika kapitalske ustreznosti na posamični osnovi

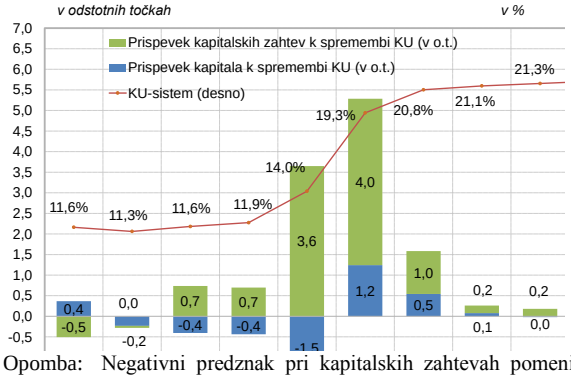

Opomba: Negativni predznak pri kapitalskih zahtevah pomeni, da so se te povečale in s tem negativno vplivale na kapitalsko ustreznost.
Vir: Banka Slovenije.

Kapital za izračun kapitalske ustreznosti slovenskega bančnega sistema se je v letu 2016 zmanjšal za 18 mio EUR oziroma 0,4% na 4.061 mio EUR. Pozitivni vpliv na kapital so imele dokapitalizacije treh bank in povečanje obsega ostalih rezerv. Vendar pa to ni bilo dovolj za pokrivanje negativnega učinka na obseg kapitala, ki sta ga imela krčenje podrejenega dolga nekaterih bank in prenehanje samostojnega delovanja ene banke. Z zmanjšanjem podrejenih instrumentov za 36 mio EUR se je dodatno okrepila kakovost strukture kapitala slovenskih bank. Delež temeljnega kapitala se je v strukturi celotnega kapitala povečal za skoraj odstotno točko na visokih 97,2%.

Krčenje kapitalskih zahtev se je v zadnjem četrtletju leta 2016 ustavilo zaradi porasta kreditne aktivnosti. V celotnem letu 2016 so se kapitalske zahteve znižale za 0,3% na 1561 mio EUR. Minimalno letno znižanje je posledica porasta kapitalskih zahtev za kreditno tveganje za 46 mio EUR oziroma 3,4% v zadnji četrtini lanskega leta, ko so banke zaznale občuten porast posojil podjetjem in gospodinjstvom. Posledično sta se povečala deleža teh dveh sektorjev v strukturi kapitalskih zahtev za kreditno tveganje in ob koncu leta 2016 skupaj predstavljala več kot dve tretjini tovrstnih kapitalskih zahtev. Z oživljanjem kreditne aktivnosti lahko tudi v prihodnje pričakujemo krepitev kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. Z

izboljševanjem kakovosti kreditnega portfelja se je nadaljevalo zmanjševanje obsega kapitalskih zahtev za neplačane izpostavljenosti in izpostavljenosti z zelo visokim tveganjem v letu 2016 za 33% na 122 mio EUR.

Z izvajanjem aktivnosti za optimizacijo poslovnih procesov so banke v letu 2016 zmanjšale kapitalske zahteve za operativno tveganje, in sicer za 8% na 149 mio EUR, kar je slabih 10% celotnih kapitalskih zahtev slovenskega bančnega sistema.

Slika 3.62: Struktura kapitalskih zahtev za kreditno tveganje

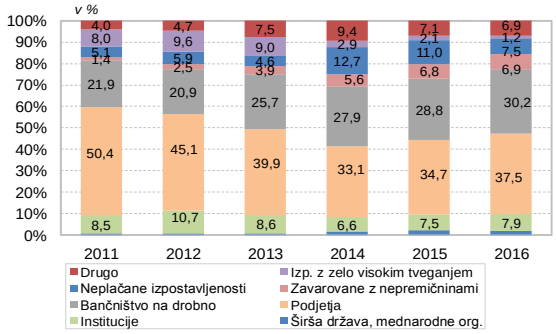

Slika 3.63: Struktura navadnega lastniškega temeljnega kapitala

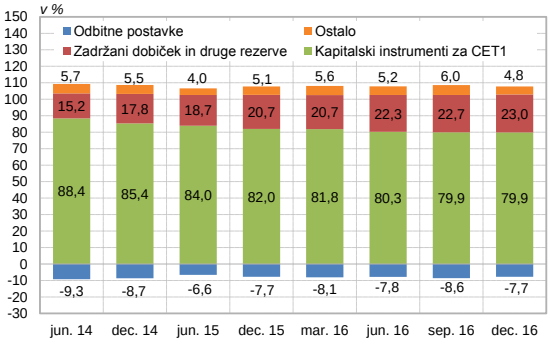

Vir: Banka Slovenije.

Zmožnost ustvarjanja notranjega kapitala bo v prihodnje pomembno prispevala k dolgoročni stabilnosti kapitalske ustreznosti. Nadaljnje izboljševanje gospodarskega okolja in ohranjanje nizkih obrestnih mer ugodno prispevata k postopnemu oživljanju kreditne aktivnosti in s tem rasti kapitalskih zahtev. Če se je torej kapitalska ustreznost bank do zdaj večinoma izboljševala na račun krčenja kapitalskih zahtev, bo v prihodnje njena stabilnost v veliki meri odvisna tudi od sposobnosti ustvarjanja dodatnega kapitala. Vendar ustvarjanje notranjega kapitala prek pozitivnega poslovnega rezultata ostaja zaradi nizkih obrestnih mer relativno omejeno. Uspešnost bank bo zato odvisna od njihove sposobnosti prilagajanja poslovnih modelov novim ekonomskim okoliščinam z iskanjem novih tržnih priložnosti, vendar z upoštevanjem optimalnega prevzemanja novih tveganj. Ugoden vpliv na kapitalsko ustreznost imajo lahko tudi nadaljnja optimizacija poslovnih procesov in porabe že obstoječega kapitala.

Primerjava kapitalske ustreznosti z evroobmočjem – konsolidirani podatki

Kapitalska ustreznost na konsolidirani osnovi se je v letu 2016 izboljšala za 0,5 odstotne točke na 19,1%, zaradi česar se razlikuje od nespremenjene ravni kapitalske ustreznosti na solo osnovi. Za enak prirast sta se povečala tudi količnika temeljnega kapitala in navadnega lastniškega temeljnega kapitala in oba dosegla raven 18,5%. K rasti količnikov je poleg minimalnega zmanjšanja kapitalskih zahtev prispevalo predvsem povečanje obsega kapitala. Ta je bil za razliko od kapitala na solo osnovi višji zaradi večjega obsega zadržanega dobička bank, hkrati pa nanj ni negativno vplivalo prenehanje samostojnega delovanja ene od bank.[33]

Slika 3.64: Količnik kapitalske ustreznosti (KU) za sistem v primerjavi z evroobmočjem na konsolidirani osnovi

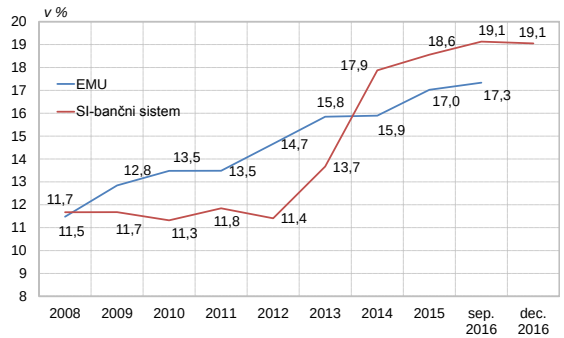

Slika 3.65: Količnik kapitalske ustreznosti lastniškega temeljnega kapitala (CET1) po skupinah bank v primerjavi z evroobmočjem na konsolidirani osnovi

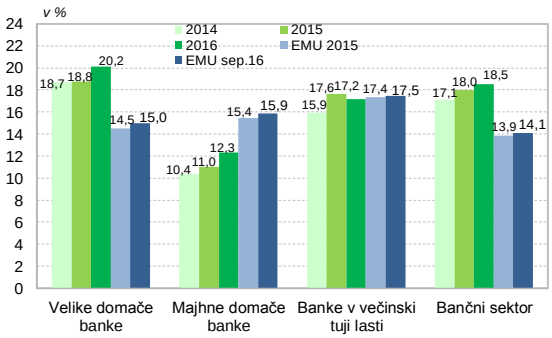

Opomba: Zaradi primerljivosti so se pri velikih domačih bankah upoštevali podatki za srednje velike banke evroobmočja.

[33] Poštna banka Slovenije, ki se je 1. 9. 2016 pripojila svoji matični banki NKBM d.d., je bila že pred tem na konsolidirani osnovi poročana v okviru svoje matične banke.

Vir: Banka Slovenije, ECB (SDW).

Kapitalska ustreznost slovenskega bančnega sistema ostaja nad primerljivim povprečjem držav evroobmočja.[34] Hkrati je razlika med količnikom kapitalske ustreznosti in kapitalske ustreznosti temeljnega kapitala opazno manjša kot pri povprečju držav evroobmočja. To kaže, da slovenske banke izpolnjujejo kapitalsko ustreznost z najbolj kakovostnimi oblikami kapitala. Delež dodatnega kapitala v celotnem kapitalu je ob koncu leta 2016 dosegel 2,7%, kar je bistveno manj od evropskega povprečja, ki je znašalo dobrih 14%. Možnost krepitve kapitala s podrejenimi instrumenti je za slovenske banke razmeroma majhna, zato ne pričakujemo, da se bo delež dodatnega kapitala v prihodnje povečeval.

Slika 3.66: Količnik kapitalske po državah evroobmočja na konsolidirani osnovi za september 2016

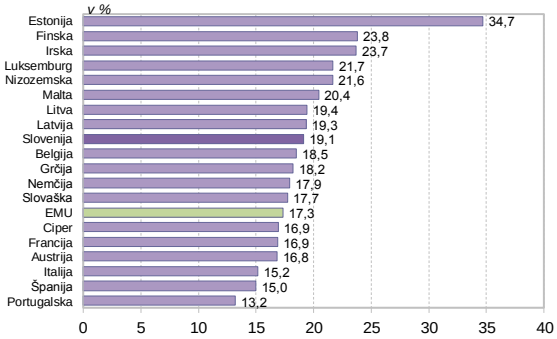

Slika 3.67: Količnik kapitalske ustreznosti temeljnega kapitala po državah evroobmočja na konsolidirani osnovi za september 2016

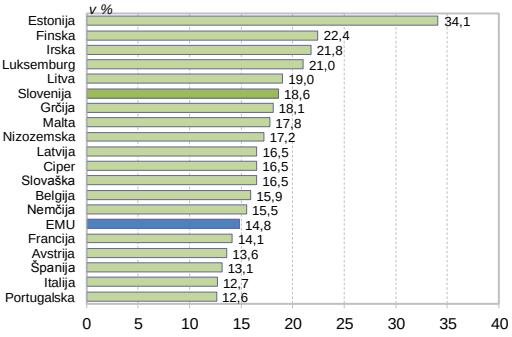

Vir: ECB (SDW).

Ugoden kapitalski položaj slovenskih bank v primerjavi s povprečjem evroobmočja se kaže v deležu bilančnega kapitala v bilančni vsoti. Ta je tudi v letu 2016 ostal skoraj enkrat večji od evropskega povprečja, konec lanskega leta pa je znašal 12,5%.

Kapitalske zahteve slovenskega bančnega sistema, merjene v deležu bilančne vsote, ostajajo višje od evropskega povprečja, a se razlika postopno zmanjšuje. Navedeni kazalnik solventnosti je ob koncu leta 2016 v slovenskem bančnem sistemu dosegel 4,0%, medtem ko je na ravni evroobmočja po zadnjem razpoložljivem podatku za september 2016 znašal 3,1%. Pomemben razlog za višje kapitalske zahteve slovenskih bank je uporaba višjih uteži tveganosti, na kar vplivata sama struktura kapitalskih zahtev in pretežna uporaba standardiziranega pristopa za ocenjevanje izgub iz kreditnih tveganj. S pristopom IRB, ki sicer bankam omogoča večjo prilagodljivost pri uporabi uteži tveganosti, je ocenjenih le 2,4% kapitalskih zahtev slovenskega bančnega sistema, kar je bistveno manj kot na ravni evroobmočja, kjer je ocenjenih 38%. Slovenske banke so poleg tega v svoji strukturi kapitalskih zahtev bolj izpostavljene do podjetij in bančništva na drobno, pri katerih se uporabljajo razmeroma visoke uteži tveganosti. Optimalnejša poraba kapitala bo v prihodnje odvisna od nadaljnjega izboljševanja kakovosti kreditnega portfelja. Hkrati bo gibanje kapitalskih zahtev odvisno od spreminjanja poslovnih modelov in s tem strukture naložb, s ciljem iskanja boljših donosov in s tem uspešnega ustvarjanja notranjega kapitala.

Slika 3.68: Porazdelitev razmerja med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto za države evroobmočja na konsolidirani osnovi

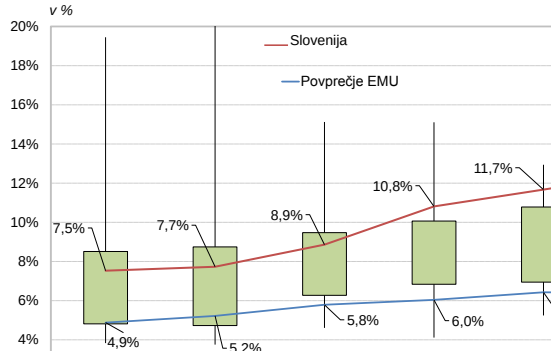

Slika 3.69: Razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto za države evroobmočja na konsolidirani osnovi

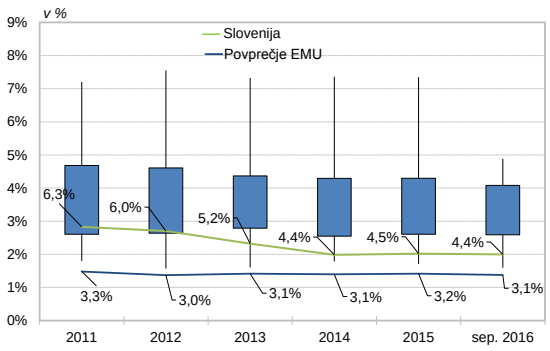

Vir: Banka Slovenije, ECB (SDW).

[34] Zadnji razpoložljiv podatek za evroobmočje je iz septembra 2016.

4 NEBANČNE FINANČNE INSTITUCIJE

Povzetek

Gospodarska rast se pozitivno odraža na poslovanje nebančnih finančnih institucij. Pri lizinških družbah se to kaže v povečevanju novih poslov, predvsem na področju premičnin, kljub posamičnim prenosom kot posledica prevzemov ali pripojitev h komercialnim bankam. Nove posle sklepajo predvsem z nefinančnimi družbami in gospodinjstvi, predmet posla pa so najpogosteje osebna in komercialna vozila. Umirja se trend krčenja stanja poslov, medtem ko se je močno zmanjšal tudi delež terjatev v zamudi nad 90 dni.

V zavarovalništvu se okrevanje gospodarstva izraža v postopni rasti zbranih bruto premij, medtem ko okolje nizkih obrestnih mer negativno vpliva na tekoče in tudi na bodoče prihodke iz naložb. Število zavarovalnic, ki izkazujejo izgubo, se je zmanjšalo zaradi povečanega zanimanja za življenjska zavarovanja. Lanskoletni stresni testi zavarovalniškega sektorja so pokazali, da bi domače zavarovalnice dobro prestale osnovni scenarij, medtem ko bi posamezne zavarovalnice imele težave v primeru t. i. scenarija dvojnega šoka.

Pozornost na kapitalskih trgih se je v prvih treh mesecih 2017 preusmerila na dogajanje v Evropi. Gospodarska aktivnost in inflacijska pričakovanja so vrnila zahtevano donosnost desetletne nemške državne obveznice v pozitivno območje, hkrati so politična tveganja znotraj EU vplivala na dvig pribitkov drugih državnih obveznic nad nemško obveznico enake ročnosti. Pozitivno razpoloženje vlagateljev se izraža v ponovnem povečanju vplačevanja gospodinjstev v vzajemne sklade, v povečanju sklenjenih poslov na Ljubljanski borzi in v nadpovprečni rasti domačega borznega indeksa, na kar vplivata tudi nizka likvidnost in plitkost domače borze.

4.1 Struktura slovenskega finančnega sistema

Celotna sredstva slovenskega finančnega sistema so se v letu 2016 medletno povečala za 2,2% in obsegajo 174,7% BDP. Finančna sredstva denarnih finančnih institucij se zaradi krčenja kreditne aktivnosti še naprej postopoma znižujejo. Denarne finančne institucije kljub zmanjševanju deleža v celotnem finančnem sistemu še vedno obsegajo 56% vseh finančnih sredstev. Finančna sredstva centralne banke so se medletno povečala za 25% zaradi povečanja naložb v dolžniške vrednostne papirje (večina v okviru programa odkupovanja obveznic). Na povečanje finančnih sredstev pri nedenarnih institucijah za 2,5% sta vplivala predvsem 6-odstotno povečanje sredstev v zavarovalniškem sektorju in zmerno povečanje finančnih sredstev pokojninskih in investicijskih skladov kot posledica pozitivnega trenda na borzah, medtem ko so finančna sredstva pri drugih finančnih institucijah nekoliko upadla.

Tabela 4.1: Finančna sredstva slovenskega finančnega sektorja

	Finančna sredstva, v mio EUR			Struktura, v %			Delež v BDP, v %			Stopnja rasti med izbranimi leti, v %		
	2008	2013	2016	2008	2013	2016	2008	2013	2016	2008	2013	2016
Denarne finančne institucije	48.776	44.897	39.073	66,2	63,3	56,2	128,5	125,0	98,2	12,3	-8,0	-13,0
Centralna banka	9.323	10.806	12.860	12,6	15,2	18,5	24,6	30,1	32,3	10,6	15,9	19,0
Nedenarne finančne institucije	15.611	15.225	17.554	21,2	21,5	25,3	41,1	42,4	44,1	-12,7	-2,5	15,3
zavarovalnice	4.550	6.475	7.416	6,2	9,1	10,7	12,0	18,0	18,6	-3,3	42,3	14,5
pokojninski skladi	1.358	2.139	2.564	1,8	3,0	3,7	3,6	6,0	6,4	4,8	57,5	19,9
investicijski skladi razen MMF	2.044	1.887	2.480	2,8	2,7	3,6	5,4	5,3	6,2	-52,5	-7,7	31,4
druge finančne institucije	7.659	4.725	5.094	10,4	6,7	7,3	20,2	13,2	12,8	1,1	-38,3	7,8
Skupaj	73.711	70.929	69.487	100,0	100,0	100,0	194,2	197,5	174,7	5,7	-3,8	-2,0

Vir: Banka Slovenije.

Postopna krepitev slovenskega zavarovalniškega in pokojninskega sektorja, ki je v letu 2016 presegla delež v EMU, pozitivno vpliva na razvoj celotnega slovenskega finančnega sistema. Kljub temu ostaja slovenski finančni sistem visoko koncentriran v bančnem sistemu. Na to vplivajo tudi navade domačih varčevalcev, ki še vedno varčujejo predvsem v obliki bančnih depozitov in manj v drugih oblikah varčevanja.

Slika 4.1: Struktura finančnih sredstev izbranih sektorjev v EMU in Sloveniji

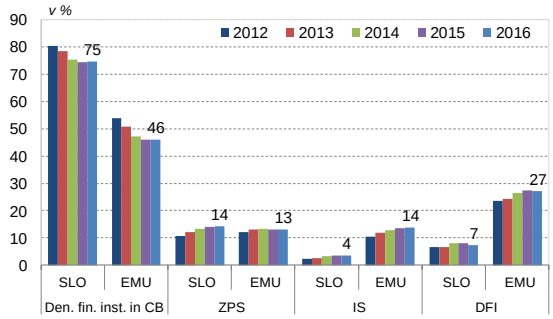

Opomba: IS – investicijski skladi, ZPS – zavarovalnice in pokojninski skladi, DFI – druge finančne institucije; Den. fin. inst. in CB – denarne finančne institucije skupaj s centralnimi bankami (zaradi primerljivosti podatkov Slovenije in EMU).
VIR: ECB – SDW, Banka Slovenije.

4.2 Lizinške družbe

Obseg poslovanja lizinških družb

Gospodarska rast in povečevanje zaupanja potrošnikov pozitivno vplivata na lizinško dejavnost. Rast novih poslov temelji na premičninskih poslih, ki so ob koncu leta 2016 predstavljali 94,2% vseh novih poslov. Tudi na področju nepremičnin je mogoče zaslediti pozitivne signale, ki zaradi majhnih obsegov nimajo večjega vpliva na samo uspešnost poslovanja.

Podoben trend je viden tudi v bančnem sektorju, kjer banke povečujejo svojo prisotnost na trgu lizinške dejavnosti, predvsem s premičninskimi posli. Banke so v letu 2016 vrednost novih lizinških poslov povišale za 59,7% na 115 mio EUR, stanje poslov pa za 83% na 256 mio EUR. Na več kot polovico povišanja je vplival prenos poslov in dejavnosti iz lizinških družb v letih 2015 in 2016. Ob tem so posle sklepale predvsem z nefinančnimi družbami in gospodinjstvi. Zadnja so pri bankah v letu 2016 predstavljala 58% vseh novih poslov in skoraj polovico celotnega stanja poslov.[35]

Zaupanje v nadaljevanje gospodarske rasti je pozitivno vplivalo na rast novih poslov.[36] V letu 2016 se je vrednost novih poslov medletno povečala za 8%, v prvem četrtletju 2017 pa za 13,1%. Rast novih poslov v letu 2016 je poganjalo povečano zanimanje za komercialna in osebna vozila pri premičninah ter za druge nepremičnine in hotelske oziroma gostinske objekte pri nepremičninah. V prvem četrtletju 2017 so novi posli za komercialna in tovorna vozila medletno upadli za 1% na 55 mio EUR, medtem ko se je nadaljevala rast sklenjenih poslov z osebnimi vozili, ki so se medletno povečali za 10% na 160 mio EUR. Trend pri sklepanju novih poslov pri proizvodni opremi in strojih se je v prvem četrtletju 2017 obrnil v pozitivno smer, saj so se novi posli medletno povečali za 19,5% na 15 mio EUR. Vrednost novih poslov z nepremičninami se je v prvem četrtletju 2017 v primerjavi z letom 2016 dodatno okrepila, vendar je šlo pri tem predvsem za odkup terjatev iz finančnega najema nepremičnin iz tujine. Novi posli z nepremičninami so se posledično medletno povečali za 78,6% na 25,2 mio EUR. Največkrat so bile predmet finančnega najema poslovne zgradbe.

Razmerje med financirano in nabavno vrednostjo (LTV) lizinških poslov se je v prvem četrtletju 2017 pri premičninskih poslih medletno znižalo z 79,8% na 79%, pri nepremičninskih poslih pa povišalo s 96,8% na 99%. Tako kot v preteklem letu se je tudi v prvem četrtletju 2017 glavnina novih poslov sklepala z ročnostjo med 1 in 10 leti. Med 1 in 5 leti je bilo sklenjenih 32,5% vseh novih poslov, med 5 in 10 leti pa 38%.

[35] Vir: Anketa o poslovanju bank, 2017.
[36] V nadaljevanju analize o lizinškem poslovanju so upoštevani podatki institucij, ki poročajo na podlagi sklepa o poročanju institucij, ki izvajajo dejavnost najema.

Slika 4.2: Novoodobreni lizinški[37] posli

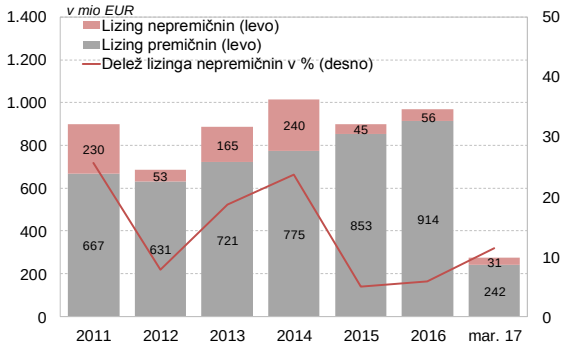

Slika 4.3: Stanje lizinških poslov

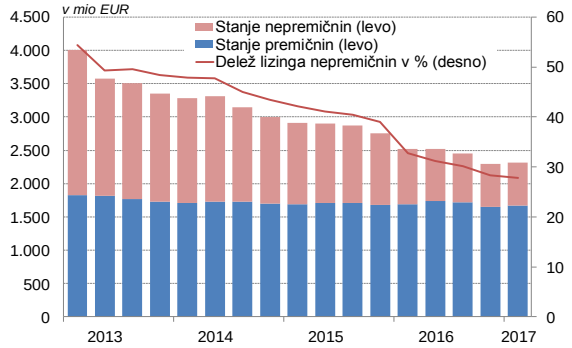

Vir: Banka Slovenije.

V prvem četrtletju 2017 se je stanje lizinških poslov prvič v zadnjih dveh letih med četrtletji povečalo.[38] Stanje celotnih poslov se je v primerjavi z zadnjim četrtletjem 2016 povečalo za 0,8%, zaradi prejšnjega upadajočega trenda pa se je medletno zmanjšalo za 7,8% na 2,3 mrd EUR. Stanje nepremičninskih poslov se je v prvem četrtletju 2017 medletno skrčilo za 21,7% na 645 mio EUR. Na krčenje stanja nepremičninskih poslov najbolj vpliva pomanjkanje večjih nepremičninskih projektov, predvsem s področja poslovnih zgradb, ki so tudi v preteklosti predstavljale glavnino nepremičninskih poslov. Precejšen vpliv je imel tudi prenos poslov na komercialno banko, kar je zmanjšalo statističen vzorec poročanja. Stanje premičninskih poslov se je prav tako medletno skrčilo za 1,1%, in sicer izključno zaradi prenosa poslov na komercialno banko v vmesnem obdobju, saj se je stanje premičnin v četrtletju po prenosu ponovno povečalo.

Posli s premičninami ostajajo glavni vir prihodkov lizinških družb. Stabilne razmere pri poslovanju s premičninami še naprej zagotavljajo predvsem posli z osebnimi vozili ter komercialnimi in tovornimi vozili. Stanje poslov pri obeh kategorijah se je medletno povečalo, skupaj za 5%, na 1,4 mrd EUR. Ostale kategorije premičnin so se v obravnavanem obdobju skrčile in predstavljajo le še 13,6% vseh premičninskih poslov.

Kakovost lizinških poslov se je v prvem četrtletju 2017 dodatno izboljšala. Terjatve v zamudi nad 90 dni so medletno upadle za 3,7 odstotne točke na 6,6% celotnega stanja terjatev. Pri premičninah se je delež terjatev v zamudi zmanjšal za 2,8 odstotni točki na 4,5%, medtem ko se je delež pri nepremičninah zmanjšal za 4,4 odstotne točke na 12,1%. Na izboljšanje kakovosti lizinških poslov so vplivali predvsem odpisi stanja poslov in umik poslov iz bilanc pri treh lizinških družbah.

Financiranje izbranih institucionalnih sektorjev

Glavni vir poslov lizinških družb ostajata sektorja nefinančne družbe in gospodinjstva. Konec prvega četrtletja 2017 sta skupaj predstavljala 2,3 mrd EUR oziroma 97,5% stanja vseh lizinških poslov.

Izpostavljenost lizinških družb do sektorja nefinančnih družb se postopoma manjša. V prvem četrtletju 2017 se je izpostavljenost medletno skrčila za 1,9 odstotne točke na 54,1% celotnega stanja poslov oziroma na 1,25 mrd EUR. Krčenje izpostavljenosti do nefinančnih družb je posledica nadaljevanja negativnega trenda pri nepremičninskih poslih in predhodno navedenega prenosa poslov na komercialno banko v letu 2016, ki je negativno vplival tudi na rahlo medletno krčenje premičninskih poslov. V primerjavi s predhodnim četrtletjem se je stanje premičninskih poslov z nefinančnimi družbami okrepilo, medtem ko se je krčenje stanja nepremičninskih poslov ustavilo. Premičninski posli s komercialnimi in tovornimi vozili so v prvem četrtletju medletno porasli za 17,4% na 330 mio EUR, kar je 26,3% celotnega stanja poslov z nefinančnimi družbami. Druga največja kategorija premičninskih poslov so posli z osebnimi vozili. Ti so se povečali za 9,6% na 220 mio EUR. Stanje poslov z drugimi premičninami se je podobno kot pri poslih z nepremičninami zmanjšalo.

Delež terjatev v zamudi nad 90 dni do sektorja nefinančnih družb se je konec prvega četrtletja 2017 zmanjšal za 5,4 odstotne točke na 9,3%, kot posledica odpisov ob koncu leta 2016. Obseg teh terjatev se je skrčil za 38% na 57 mio EUR, medtem ko se je celotno stanje poslov do nefinančnih družb skrčilo za 10,9% na 1,25 mrd EUR.

[37] Zaradi razpoložljivosti podatkov so v celotnem poglavju lizinški posli od leta 2011 vrednoteni po financirani vrednosti brez financiranja zalog. V analizi so vključeni vsi posli z rezidenti Republike Slovenije.

[38] V letu 2016 so na krčenje stanja pomembno vplivali računovodska korekcija pri poročanju ene lizinške družbe v prvem četrtletju 2016 v višini 130 mio EUR na področju nepremičninskih poslov in drugi prenosi lizinških poslov v zadnjih dveh letih z dveh lizinških družb na komercialno banko.

Slika 4.4: Stanje in delež lizinških poslov v zamudi nad 90 dni

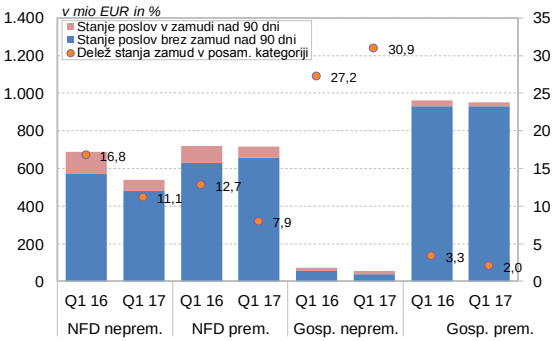

Slika 4.5: Stanja lizinških poslov in bančnih posojil nebančnemu sektorju

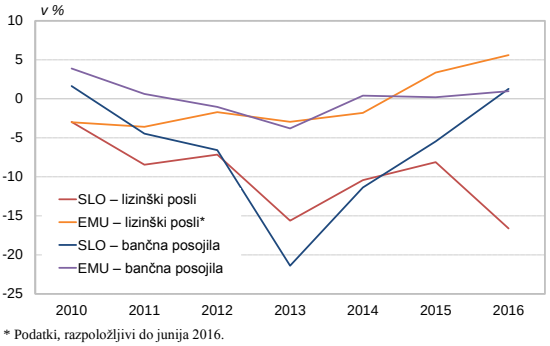

* Podatki, razpoložljivi do junija 2016.

Vir: ECB, Leaseurope, ZBS, Banka Slovenije, lastni izračuni.

V strukturi poslov lizinških družb se veča delež gospodinjstev. Delež stanja poslov do gospodinjstev se je v prvem četrtletju 2017 medletno povečal za več kot 2 odstotni točki na 43,4% kot posledica hitrejšega krčenja poslov z nefinančnimi družbami in ne kot dejanska organska rast poslov z gospodinjstvi. Stanje poslov s sektorjem gospodinjstev se je medletno skrčilo za 2,8% na 1,0 mrd EUR. Kakovost tega dela naložb lizinških družb se izboljšuje. Delež terjatev do gospodinjstev v zamudi nad 90 dni se je medletno zmanjšal za 1,4 odstotne točke na 3,6%.

Uspešnost poslovanja lizinških družb

Lizinške družbe nadaljujejo pozitivno poslovanje v letu 2017. Visoka rast s konca leta 2016 se sicer ni nadaljevala, kljub temu so v prvem četrtletju 2017 ustvarile 8,7 mio EUR čistega dobička.[39] Medletno se je čisti dobiček skoraj prepolovil kot posledica večjega krčenja prihodkov od poslovnega najema in naložbenih nepremičnin, ki so se prav tako prepolovili, medtem ko pri odhodkih ni bilo večjih sprememb.

Slika 4.6: Izbrani kazalniki uspešnosti poslovanja

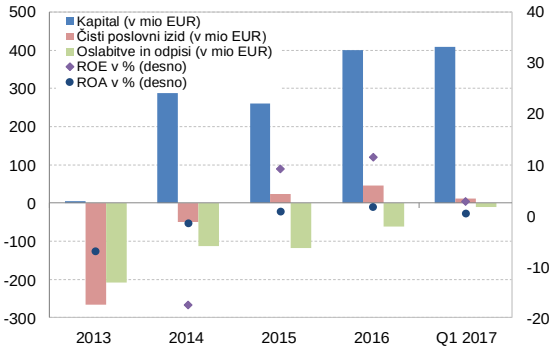

Slika 4.7: Dolžniško financiranje lizinških družb

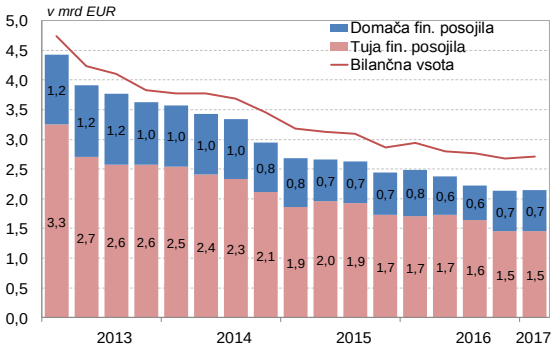

Vir: Banka Slovenije.

Krčenje dolžniškega financiranja lizinških družb se je v zadnjih dveh četrtletjih ponovno umirilo. V prvem četrtletju 2017 so se domača in tuja posojila skupaj povečala za 0,5% na 2,15 mrd EUR. Glavni vir financiranja ostajajo posojila iz tujine z 68% v vseh posojilih. Podobno kot na začetku leta 2016 so se tudi v prvem četrtletju 2017 domača posojila v primerjavi s predhodnim četrtletjem povečala, tokrat za 1,7% na 689 mio EUR.

4.3 Zavarovalnice

Značilnosti poslovanja zavarovalnic

Zavarovalniški sektor zagotavlja pomembne storitve gospodarstvu in po velikosti sredstev zaseda prvo mesto med nedenarnimi institucijami v Sloveniji. Ugodne gospodarske razmere vplivajo na rast bilančne vsote zavarovalniškega sektorja. Bilančna vsota zavarovalnic[40] je konec prvega četrtletja 2017 dosegla 7,2

[39] Podatki o čistem dobičku ob pripravi gradiva še niso bili dokončni.

[40] Število zavarovalnic, ki sodijo pod nadzor AZN, je z združitvijo dveh zavarovalnic ob koncu leta 2016 upadlo na 14, v prvem četrtletju 2017 pa zaradi preoblikovanja ene zavarovalnice v podružnico na 13.

mrd EUR, pozavarovalnic pa 885 mio EUR. Po drugi strani zavarovalnice vse bolj bremenijo spremenjene razmere na kapitalskih trgih, predvsem zaradi izjemno nizkih ravni obrestnih mer, ki ne omogočajo več višjih donosov iz naložbenega dela.

Ugodne makroekonomske razmere se z zamikom kažejo v poslovanju zavarovalniškega sektorja, zato lahko v prihodnjih četrtletjih pričakujemo izrazitejšo rast pri zbranih premijah. Bruto premije zavarovalnic so se v letu 2016 povečale za 2%, v prvem četrtletju 2017 pa za 5,6% medletno. Na zadnjo sta vplivali predvsem povečanje zbranih bruto premij iz naslova premoženjskih in življenjskih zavarovanj. Največjo rast so zavarovalnice imele pri življenjskih zavarovanjih, ki so se v prvem četrtletju 2017 medletno povečala za 11,8%. K rasti življenjskih zavarovanj je prispevalo povečanje zbranih bruto premij klasičnih zavarovanj in tudi tistih, vezanih na enote vzajemnih skladov. Premoženjska zavarovanja kot največja kategorija po obsegu zbranih bruto premij so se v prvem četrtletju povečala za 4,3% zaradi povečanja zavarovanj kopenskih motornih vozil in zavarovanj odgovornosti pri uporabi motornih vozil. Zbrana bruto premija zdravstvenih zavarovanj se je v enakem obdobju povečala za 2,4%.

V sklopu zdravstvene reforme zavarovalnice izpostavljajo visoko regulatorno tveganje, povezano z dopolnilnimi zdravstvenimi zavarovanji. Morebitna sprememba financiranja zdravstvenih storitev, ki predvideva spremembe na področju dejavnosti dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, bi lahko pomembno vplivala na strukturo zbranih premij zavarovalnic in izpostavljenost tveganjem zavarovalniškega sektorja.

Slika 4.8: Zbrana bruto premija po vrstah zavarovanj v mio EUR in letne stopnje rasti

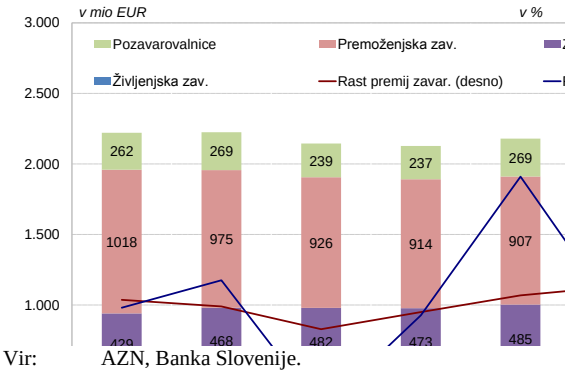

Slika 4.9: Čisti dobiček in bilančne vsote zavarovalnic

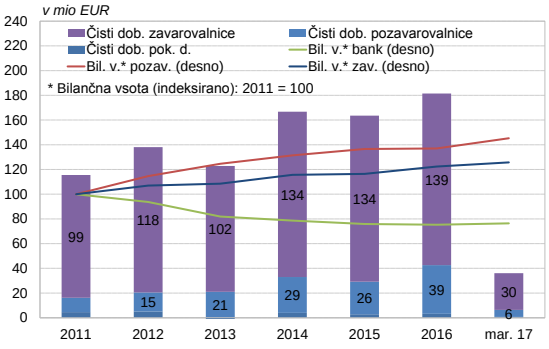

Vir: AZN, Banka Slovenije.

Zavarovalnice so v letu 2016 dosegle rast čistega dobička predvsem zaradi zmanjšanja odhodkov iz naložb in povečanja dobička iz življenjskih zavarovanj, medtem ko se je poslovni izid iz premoženjskega dela zmanjšal. V prvem četrtletju 2017 so zavarovalnice medletno ustvarile za 22,5% manj čistega dobička. Medletni upad dobička je bil posledica zmanjšanja dobička iz premoženjskih zavarovanj, kjer so upadli prihodki od naložb na eni strani in povečala odškodninska izplačila na drugi. Število zavarovalnic, ki so ob koncu prvega četrtletja 2017 izkazovale izgubo, se je zmanjšalo s 6 na 4. Vse štiri zavarovalnice so izkazale izgubo na premoženjskem delu zavarovanj, medtem ko sta dve zavarovalnici na področju življenjskega zavarovanja ponovno poslovali pozitivno. Pozavarovalnice so bile uspešnejše od zavarovalnic v letu 2016, kot v prvem četrtletju 2017, saj so čisti dobiček povečale za 39,4% in 22,1% medletno. Na to sta vplivala povečanje prihodkov iz naložb v letu 2016 in povečanje zavarovalnih premij, ob hkratnem zmanjšanju odhodkov iz naložb v prvem četrtletju 2017.

Kapitalska ustreznost

Kapitalska ustreznost zavarovalnic v Sloveniji ostaja na visoki ravni. Solventnostna kapitalska zahteva (SCR) izraža stopnjo kapitala, ki instituciji omogoča prevzem znatnih nepredvidenih izgub ter daje razumno jamstvo zavarovancem, zavarovalničarjem in upravičencem. SCR je ob koncu leta 2016 znašal 790 mio EUR, solventnostni količnik pa 233%, kar kaže, da ostajajo zavarovalnice visoko solventne. Ob tem je 5 od 14 zavarovalnic imelo solventnostni količnik pod 200%, medtem ko so posamezne zavarovalnice presegale tudi 350%. Skupni minimalni kapital zavarovalnic (MCR) je ob koncu leta 2016 znašal 277 mio EUR. Tudi pozavarovalnici ostajata visoko likvidni in s skupnim solventnostnim količnikom 275%.

V stresnem testu leta 2016, ki ga je opravil evropski zavarovalniški regulator EIOPA v sodelovanju z lokalnimi nadzornimi organi, je bilo vključenih pet domačih zavarovalnic. Vseh pet zavarovalnic je dobro prestalo scenarij daljšega obdobja nizkih obrestnih mer, medtem ko so se posamezne zavarovalnice nekoliko slabše odrezale v t. i. scenariju dvojnega šoka (kot posledica padca krivulje netvegane obrestne mere in padca

cen državnih obveznic) zaradi trajanja zavarovalnih obveznosti in daljše ročnosti obrestno občutljivih naložb.[41]

Tveganje pri sklepanju zavarovanj

Škodni rezultat kot razmerje med bruto izplačanimi odškodninami in bruto zbranimi premijami se je v letu 2016 izboljšal. Na zmanjšanje škodnega rezultata zavarovalnic v letu 2016 z 0,67 na 0,61 je vplivalo zmanjšanje odškodnin za 1,3% na 1,3 mrd EUR in tudi povečanje zbranih premij za 2% na 1,9 mrd EUR. Škodni rezultat se je v prvem četrtletju 2017 medletno povečal za 4% na 0,56 kot posledica 9,9-odstotnega povečanja izplačil za odškodnine, medtem ko so se premije povečale za 5,6%.

Slika 4.10: Škodni rezultat pomembnejših zavarovalnih vrst

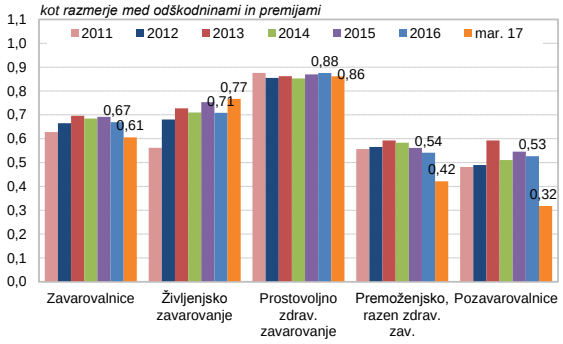

Vir: AZN.

Pri pozavarovalnicah se je škodni rezultat v letu 2016 in v prvem četrtletju 2017 izboljšal. Vrednost izplačanih odškodnin se je znižala bolj, kot se je znižala vrednost zbranih premij v letu 2016 in tudi medletno v prvem četrtletju 2017.

Vpliv zavarovalnic na stabilnost bančnega sektorja prek kreditnih zavarovanj

Zbrane premije za kreditna zavarovanja so se povečale drugo leto zaporedoma. Na rast zbranih premij za kreditna zavarovanja sta v letu 2016 vplivali rast zbranih premij za zavarovanje terjatev potrošniških (6% rast) in rast stanovanjskih (32% rast) posojil. Zavarovalne premije iz zavarovanj terjatev v mednarodni trgovini, ki so predstavljale drugo največjo vrsto kreditnega zavarovanja, so se zmanjšale za 8%. Na zmanjšanje izplačanih odškodnin v letu 2016 je najmočneje vplivalo zmanjšanje odškodnin iz zavarovanih terjatev v mednarodni trgovini in zavarovanih potrošniških posojil, ki sta skupaj predstavljali 69% izplačanih odškodnin v letu 2016. Podoben trend se je nadaljeval tudi v prvem četrtletju 2017. V primerjavi z letom 2016 odstopajo predvsem zbrane premije iz zavarovanj potrošniških posojil, ki so se po rasti v letu 2016 medletno zmanjšale za 1%, in povečanje zbranih premij iz zavarovanj terjatev v mednarodni trgovini za 2%.

Slika 4.11: Zbrane premije in izplačane odškodnine

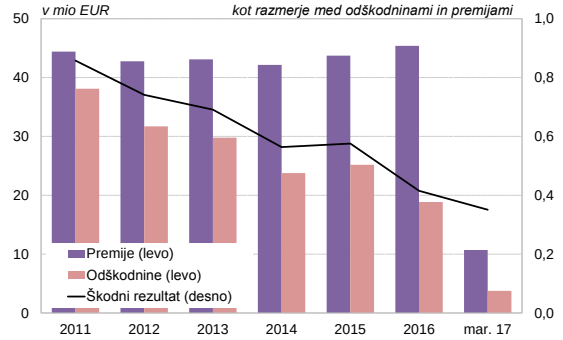

Slika 4.12: Škodni rezultat kreditnih zavarovanj

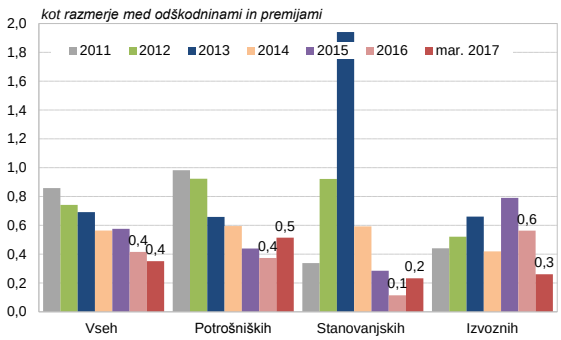

Vir: AZN.

Pozitiven trend na področju zbranih premij in zmanjševanja odškodnin pri kreditnih zavarovanjih se kaže tudi na upadu škodnega rezultata kreditnih zavarovanj v letu 2016, kot medletno v prvem četrtletju 2017.

[41] Med pripravo gradiva podrobnejši podatki o stresnem testu zavarovalnic še niso bili na razpolago.

Naložbeno tveganje

Spremenjene razmere na kapitalskih trgih, ki zaradi nizkih obrestnih mer ne omogočajo več visokih donosov na dolžniške vrednostne papirje, vpliva na tekoče in tudi na bodoče prihodke iz naložb. V letu 2016 so prihodki iz naložb upadli za 24%, vendar kot posledica zmanjšanja prihodkov iz naslova povezanih oseb, ker so se ti v letu 2015 močno povečali. Prihodki od obresti, ki so predstavljali 46,2% vseh prihodkov od naložb v letu 2016, so se zmanjšali za 3,4% na 34,7 mio EUR.

Tveganje reinvestiranja ostaja v okolju nizkih obrestnih mer eno pomembnejših tveganj za zavarovalniški sektor. Kljub temu poslovanje domačih zavarovalnic temelji na stabilnih denarnih tokovih iz zavarovalnih polic, ki zagotavljajo stabilen in dolgoročen denarni tok, ki ni toliko odvisen od okolja nizkih obrestnih mer, kot so od tega odvisne poslovne banke. Posledično so tudi možnosti okužbe znotraj finančnega sistema manjše.

Struktura naložb domačega zavarovalniškega sektorja ostaja v prid obvezniškim naložbam, medtem ko je naložbena struktura evropskih zavarovalnic bolj uravnovešena. Vrednost finančnih naložb slovenskega zavarovalniškega sektorja v dolžniške vrednostne papirje je ob koncu leta 2016 znašala 4,5 mrd EUR oziroma 60,5% vseh finančnih sredstev zavarovalnic. Na področju pokojninskih družb za zdaj ni mogoče zaznati večjih sprememb v naložbeni strukturi po uvedbi skladov življenjskega cikla.

Slika 4.13: Primerjava strukture naložb zavarovalniškega sektorja (S.128) v Sloveniji in EMU v odstotkih

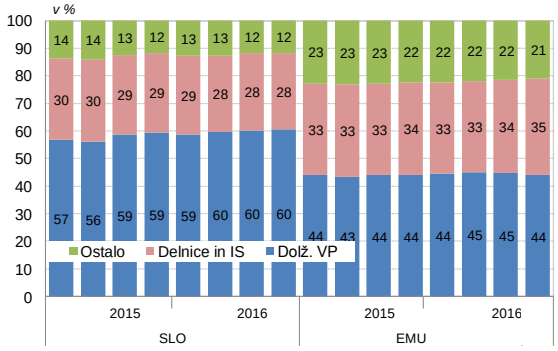

Slika 4.14: Primerjava strukture naložb pokojninskih družb in skladov (S.129) v Sloveniji in EMU

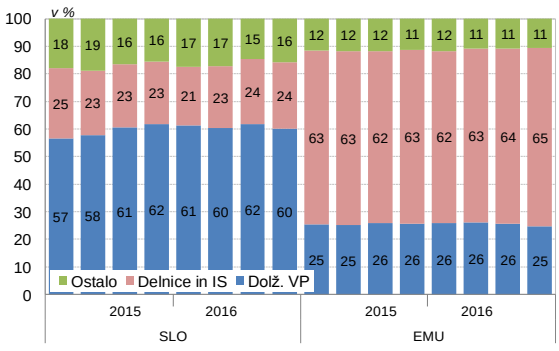

Vir: ECB, Banka Slovenije.

V iskanju višjih donosov se zavarovalnice in pokojninske družbe skupaj z vzajemnimi pokojninskimi skladi ozirajo po tujih naložbah. Zavarovalnice so imele ob koncu leta 2016 3,9 mrd EUR sredstev naloženih v tuje vrednostne papirje, medtem ko so pokojninske družbe in pokojninski skladi imeli skupaj 1,3 mrd EUR naložb v tuje vrednostne papirje. V zadnjih letih so zavarovalnice in tudi pokojninske družbe skupaj z vzajemnimi pokojninskimi skladi, s ciljem povečevati deleža v tujih naložbah, zmanjševale izpostavljenost do naložb v domačih bankah in denarnih skladih ter naložb v domače državne obveznice. Delež v tuje naložbe se je med letoma 2011 in 2016 pri zavarovalnicah povečal za 14 odstotnih točk na 65%, pri pokojninskih družbah in vzajemnih pokojninskih pa za 10 odstotnih točk na 59%.

Slika 4.15: Delež naložb zavarovalniškega sektorja v delnice, enote investicijskih skladov in dolžniške vrednostne papirje po sektorjih izdajateljev

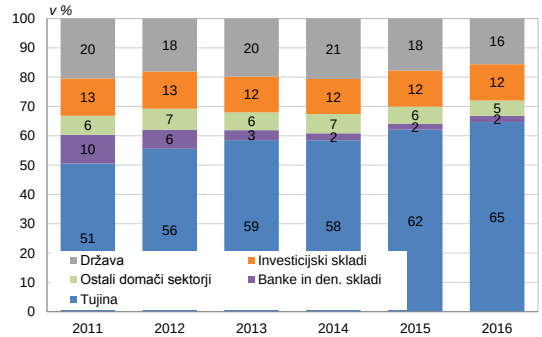

Slika 4.16: Delež naložb pokojninskih skladov v delnice, enote investicijskih skladov in dolžniške vrednostne papirje po sektorjih izdajateljev

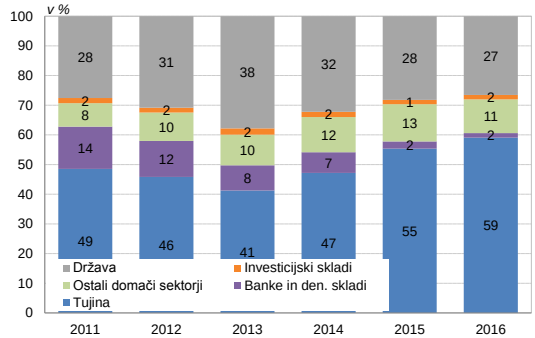

Vir: Banka Slovenije.

Vrednost sredstev v vzajemnih pokojninskih skladih se je v letu 2016 povišala za 4,8% in prvič presegla vrednost 1 mrd EUR[42]. Skupaj s povečevanjem sredstev se je povečalo tudi število članov vzajemnih pokojninskih skladov, za 2,6% na 259.606. Nadaljnjo rast sredstev beležijo tudi pokojninske družbe, ki spadajo pod nadzor AZN[43]. Sredstva pokojninskih družb so se v letu 2016 povečala za 9,4% na 684 mio EUR.

4.4 Kapitalski trg

Gibanja na kapitalskem trgu

Pozitivna rast na tujih delniških trgih, ki je v letu 2016 temeljila na rasti v ZDA, je v prvih treh mesecih letošnjega leta bolj odvisna od dogajanj v Evropi. Neuspeh ameriškega predsednika s spremembo zdravstvene reforme je sprožil ugibanja o uspešnosti izpeljave nadaljnjih reform, s katerimi bi spodbudili dodatno gospodarsko rast v ZDA (davčna razbremenitev ameriških podjetij in povečanje javnih izdatkov). Volivci v Avstriji, na Nizozemskem in v Franciji so na volitvah izrazili zaupanje proevropskim političnim strankam, kar je ublažilo špekulacije o negotovostih glede nadaljevanja evropske integracije. Zaradi bližajočih se predsedniških in parlamentarnih volitev v drugih članicah EMU ostaja politično tveganje visoko. Gospodarska rast v EU in porast zaupanja potrošnikov se v letu 2017 pozitivno izraža v rasti tečajev na zahodnoevropskih delniških trgih, ki so v preteklem letu močno zaostajali za ameriškimi.

Slika 4.17: Rast izbranih borznih indeksov

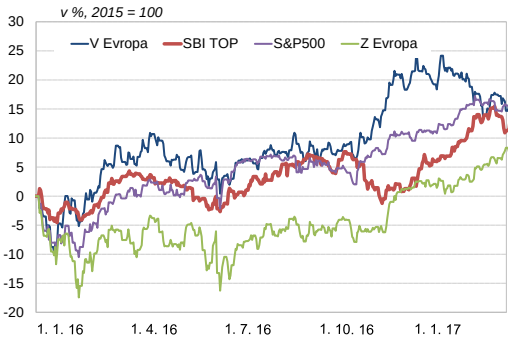

Slika 4.18: Pribitek izbranih 10-letnih državnih obveznic nad nemško obveznico primerljive zapadlosti

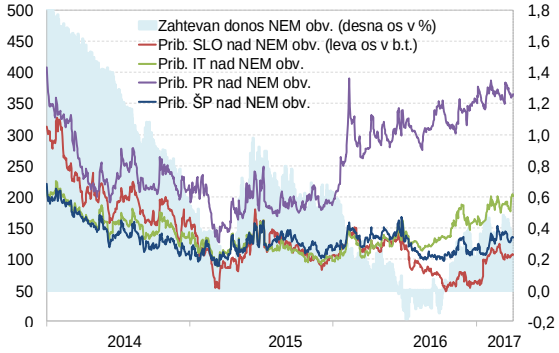

Vir: Bloomberg, lastni izračuni.

Povečana politična negotovost v EMU je v zadnjih šestih mesecih do marca 2017 vplivala na dvig pribitkov obveznic držav članic EMU nad nemško referenčno obveznico. Na to so dodatno vplivali tudi povečana inflacijska pričakovanja v EMU in pričakovanje o bolj ekspanzivni fiskalni politiki v ZDA. Ob koncu leta 2016 je 10-letna nemška obveznica ponovno prinašala pozitivni donos v višini 0,2% letno do dospetja. Postopna rast zahtevanega donosa se je nadaljevala tudi v letu 2017. Kljub temu ostajajo zahtevani donosi krepko pod zgodovinskim povprečjem, zato lahko ob zaostrovanju monetarnih politik v prihodnosti pričakujemo postopno poviševanje zahtevanih donosov in zniževanje cen obveznic.

Slika 4.19: Tržna kapitalizacija na Ljubljanski borzi in letni koeficient obračanja sredstev

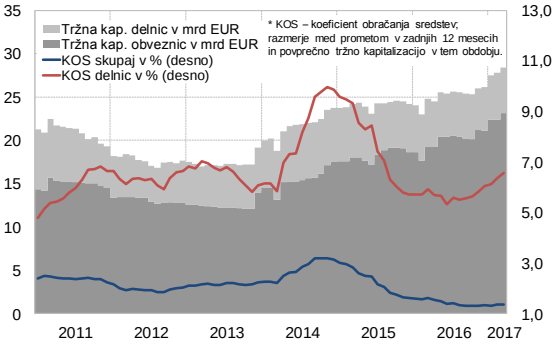

Slika 4.20: Izdaja obveznic in komercialnih zapisov (brez sektorja država)

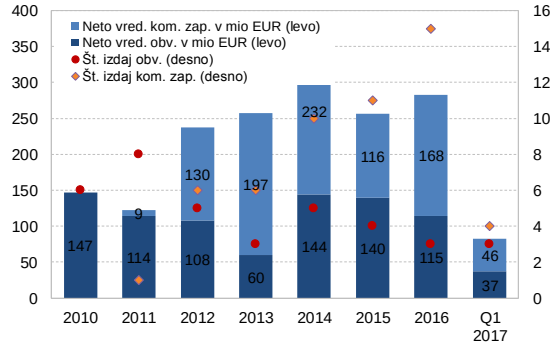

[42] Vir: ATVP, na podlagi treh upravljavcev pokojninskih skladov in devetih vzajemnih pokojninskih skladov.
[43] Zajema tri pokojninske družbe.

Vir: LJSE, KDD, Banka Slovenije.

Zadržanost vlagateljev na domači borzi je v prvem četrtletju 2017 popustila. Slovenski borzni indeks SBI TOP se je v tem obdobju nadpovprečno povečal, za 10,9%, medtem ko je v letu 2016 dosegel 3,1-odstotno rast. Tržna kapitalizacija delnic se je do konca prvega četrtletja 2017 medletno zmanjšala za 4,3% na 5,3 mrd EUR, in sicer kot posledica umika posameznih izdajateljev delnic iz borzne kotacije v letu 2016. Novih izdaj delnic v prvem četrtletju 2017 ni bilo. Promet z delnicami se je v prvem četrtletju 2017 medletno povečal za 32%. Koncentracija prometa ostaja visoka, saj je bilo 57% celotnega prometa z delnicami opravljenega le z delnicami treh izdajateljev iz primarne kotacije. Krčenje tržne kapitalizacije in rahlo povečanje prometa z delnicami sta vplivala na povišanje vrednosti KOS.

Rast tržne kapitalizacije obveznic na Ljubljanski borzi se je nadaljevala tudi v letu 2016 in na začetku leta 2017 kot posledica aktivnosti države pri izdajanju obveznic. Tržna kapitalizacija obveznic se je do konca prvega četrtletja 2017 medletno povečala za 19,9% na 23,1 mrd EUR. Večanje tržne kapitalizacije nima vpliva na promet z obveznicami, ker se glavnina prometa sklene zunaj organiziranega trga (OTC). Tako se nadaljuje trend krčenja poslov z obveznicami, ki se je v prvem četrtletju 2017 medletno skrčil za 24,7% na 6 mio EUR, v celem letu 2016 pa za 66,7% na 19 mio EUR.

Nefinančne družbe so v prvem četrtletju 2017 medletno povečale izdajo obveznic, potem ko se je v letu 2016 nadaljeval trend njihovega krčenja. V letu 2016 je izdaja obveznic nefinančnih družb upadla za 8,6% na 115 mio EUR, v prvem četrtletju 2017 so nefinančne družbe izdale za 37 mio EUR obveznic, medtem ko v prvem četrtletju 2016 obveznic niso izdale. Izdaja komercialnih zapisov nefinančnih družb je v prvem četrtletju 2017 medletno upadla za 1,3% na 45,8 mio EUR, v letu 2016 pa se je povečala za 46% na 167 mio EUR. Če se pričakovanja o postopnem dvigu obrestnih mer v prihodnjih četrtletjih okrepijo, bi to lahko vplivalo na večje zanimanje za izdajo obveznic kot komercialnih zapisov, bo pa učinek na domači borzi omejen zaradi nizke likvidnosti in omejenega števila potencialnih izdajateljev.

Manj razvit kapitalski trg ob ustreznem delovanju in nadzoru slabo dopolnjuje tradicionalne vire financiranja. Razvitost slovenskega kapitalskega trga ostaja močno pod povprečjem v EMU. Število izdajateljev lastniških vrednostnih papirjev je vedno manjše, medtem ko ugodne razmere za izdajo dolžniških vrednostnih papirjev izkoriščajo predvsem tiste gospodarske družbe, ki so bile že v preteklosti aktivne na tem področju.

Neto naložbe rezidentov v tujino so se po znižanju v letu 2016 v prvem četrtletju 2017 medletno povečale. Neto naložbe v tujino so v letu 2016 medletno upadle kot posledica nadpovprečnih neto nakupov v letu 2015, ki so jih opravljali pokojninski skladi (zaradi postopnega uvajanja skladov življenjskega cikla) ter institucije, ki spadajo v podsektor lastne finančne institucije in posojilodajalci. V prvem četrtletju 2017 se je nadaljeval trend povečevanja izpostavljenosti rezidentov do obveznic, izdanih v državah članic EU zunaj evroobmočja. Neto naložbe v obveznice teh držav so se medletno povečale za 21,3% na 133 mio EUR. Pozitiven trend na borzah je ugodno vplival tudi na povečanje naložb v tuje delnice v skupni višini 111 mio EUR. Vzajemni skladi in zavarovalnice so bili največji neto kupci tujih delnic, v skupni višini 74 mio EUR. V enakem obdobju preteklega leta so rezidenti neto prodajali tuje delniške naložbe. Stanje naložb v tujini se je konec prvega četrtletja 2017 medletno povečalo za 11,4% na 12,3 mrd EUR.

Slika 4.21: Neto naložbe rezidentov v tujino

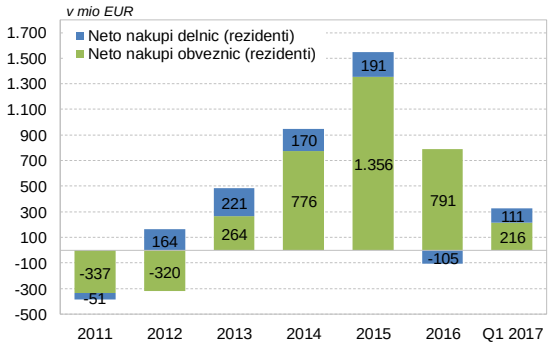

Slika 4.22: Neto naložbe nerezidentov v Slovenijo

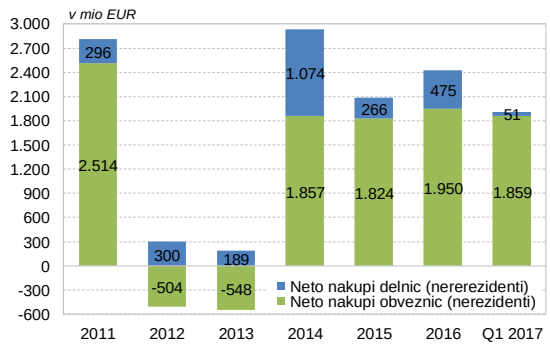

Vir: KDD; Banka Slovenije.

Neto naložbe nerezidentov v Slovenijo pritekajo predvsem prek naložb v državne dolžniške vrednostne papirje. Nerezidenti so v letu 2016 neto kupili za 21,7% več dolžniških vrednostnih papirjev kot leto prej. Povečali so se tudi neto nakupi domačih delnic kot posledica zaključevanja transakcij v povezavi s prevzemi, izvedenimi ob koncu leta 2015 in na začetku leta 2016. Ta trend se je pri obveznicah nadaljeval tudi v prvem četrtletju 2017, ko so nerezidenti kupili medletno za 42% več domačih državnih dolžniških vrednostnih

papirjev zaradi novih/dodatnih izdaj državnih obveznic v tem obdobju. Neto naložbe v lastniške vrednostne so v prvem četrtletju medletno upadle za 68% na 51 mio EUR.

Investicijski skladi

Pozitivna gospodarska rast, ki se odraža na borzah, ugodno vpliva na prilive in višino sredstev v vzajemnih skladih. Celotna sredstva vzajemnih skladov so se ob zaključku prvega četrtletja 2017 medletno povečala za 16,2% na 2,6 mrd EUR. V primerjavi z marcem 2015 pa so se kljub povečani volatilnosti v tem vmesnem obdobju celotna sredstva povečala za 5,9%. Neto naložbe v vzajemne sklade so se v prvih treh mesecih povečale za 20 mio EUR. V iskanju višjih donosov so vlagatelji povečevali naložbe v delniške in mešane oblike vzajemnih skladov ter zmanjševali izpostavljenost do denarnih in obvezniških skladov.

Na povečanje neto naložb v vzajemne sklade so v prvem četrtletju 2017 najbolj vplivale naložbe gospodinjstev. V iskanju višjih donosov so v tekočem letu gospodinjstva neto vplačala za 21 mio EUR in 18 mio EUR v mešane in delniške vzajemne sklade, medtem ko so neto črpala skupaj za 6 mio EUR sredstev iz denarnih in obvezniških skladov.

Slika 4.23: Vzajemni skladi po vrstah skladov

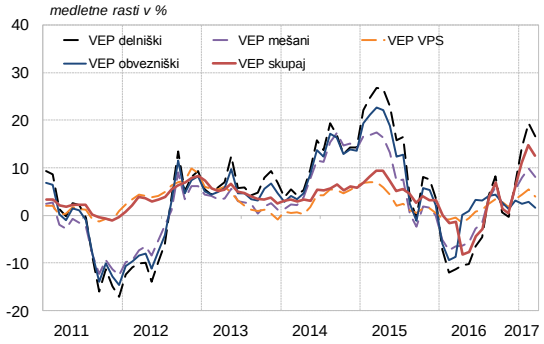

Slika 4.24: Neto tokovi po sektorjih vlagateljev

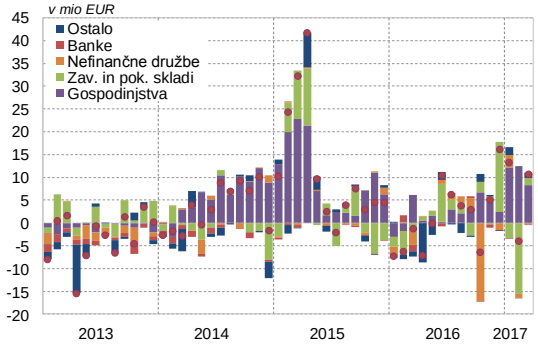

Vir: Banka Slovenije.

Konsolidacija na trgu upravljalcev vzajemnih skladov se kaže tudi v lastniški strukturi enot domačih vzajemnih skladov. Nefinančne družbe so se do marca 2017 skoraj v celoti umaknila iz lastništva enot domačih vzajemnih skladov. Na to je vplivalo tudi nadpovprečno visoko izplačilo nefinančnim družbam v oktobru 2016, do katerega je prišlo zaradi konsolidacije na trgu. Vedno večji delež v strukturi vlagateljev posledično dobivajo gospodinjstva, ki so konec prvega četrtletja 2017 dosegla 59,9% lastništva. Zavarovalnice in pokojninski skladi ohranjajo svoje premoženje v enotah vzajemnih skladov pri 34% kljub povečanju neto izplačil na začetku 2017.

Slika 4.25: Lastniška struktura v enotah domačih vzajemnih skladov

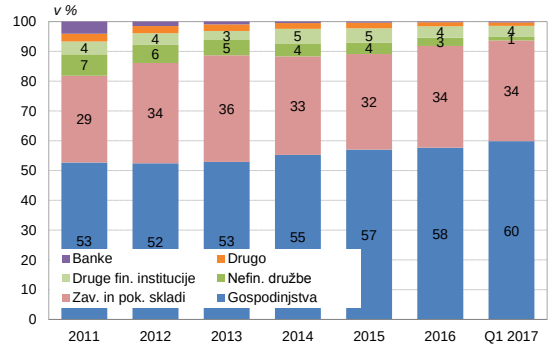

Slika 4.26: Struktura naložb po vrstah skladov glede na sredstva v Sloveniji in EMU*

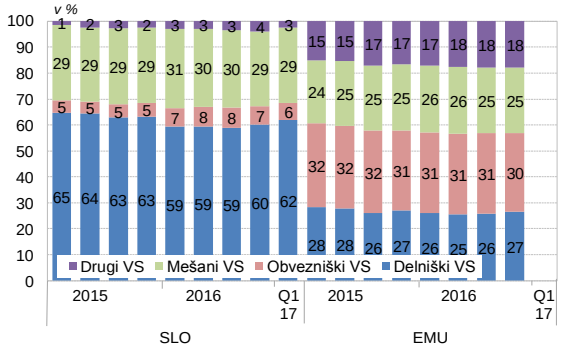

Opomba: * Podatki za EMU za obdobje prvega četrtletja 2017 še niso bili na razpolago.
Vir: Banka Slovenije, ECB.

Domači investitorji ostajajo naklonjeni bolj tveganim oblikam varčevanja v vzajemnih skladih. Več kot 60% vseh naložb v domače vzajemne sklade obsegajo naložbe v delniške vzajemne sklade, medtem ko ostaja naložbena struktura v EMU bolj uravnotežena. V zadnjih dveh letih se znotraj EMU povečujejo naložbe v druge oblike investicijskih skladov, predvsem v nepremičninske in preostale oblike investicijskih skladov.

TEMATSKA SEKCIJA

OKOLJE NIZKIH OBRESTNIH MER TER NARAŠČAJOČE NESKLADJE ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV BANK

Avtorji:

Meta Ahtik
Domenica Di Virgilio
Ana Gorišek
Tomaž Košak
Mitja Lavrič

Pregled vsebine

PREGLED VSEBINE **63**

1 NESKLADJE V ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV **66**
1.1 Preostala zapadlost naložb in virov ter vrzel v njihovi ročnosti 66

2 TVEGANJA, KI IZHAJAJO IZ NESKLADJA V ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV **67**
2.1 Naraščanje neskladja v ročnosti naložb in virov ter njegove posledice 67
2.2 Tveganje financiranja 67
2.2.1 Stanje v slovenskem bančnem sistemu 67
2.2.2 Stabilnost vpoglednih vlog 68
2.2.3 Koncentracija depozitnih virov financiranja 69
2.2.4 Možni scenariji gibanja vpoglednih vlog 70
2.3 Likvidnostno tveganje 72
2.3.1 Količniki likvidnosti in sekundarna likvidnost 72
2.3.2 Povezanost bančnih naložb 72

3 INSTRUMENTI, KI BLAŽIJO TVEGANJA, KI IZHAJAJO IZ ČEZMERNEGA NESKLADJA ROČNOSTNE STRUKTURE **74**
3.1 Skupine razpoložljivih instrumentov 74
3.2 Sistem jamstva za vloge 74
3.3 Količnika likvidnosti KL 1 in KL 2 74
3.4 Količnik likvidnostnega kritja (LCR) in količnik neto stabilnih virov financiranja (NSFR) 75
3.5 Omejevanje dinamike zniževanja razmerja med krediti in vlogami (GLTDF) 75
3.6 Funkcija posojilodajalca v skrajni sili in funkcija likvidnostne pomoči v sili 75
3.7 Obvezne rezerve 75

4 SKLEP **77**

5 LITERATURA IN VIRI **78**

Pregled slik

Slika 1.1:	Vrzel med tehtanim povprečjem naložb in tehtanim povprečjem obveznosti, Slovenija (v mesecih)	66
Slika 1.2:	Vrednost preostale zapadlosti aktive in pasive z upoštevanjem denarnih sredstev na strani aktive	66
Slika 2.1:	Struktura virov financiranja bank	68
Slika 2.2:	Obrestni razmik med vlogami različnih ročnosti	68
Slika 2.3:	Delež vpoglednih vlog v vseh vlogah	68
Slika 2.4:	Delež vpoglednih vlog v bilanci stanja	68
Slika 2.5:	Delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja v primerjavi z bruto domačim proizvodom	69
Slika 2.6:	Distribucija mesečnih neto sprememb stanj vpoglednih vlog nebančnega sektorja od leta 1995 do leta 2017 v Sloveniji	69
Slika 2.7:	Distribucija mesečnih neto sprememb stanj vseh vlog nebančnega sektorja od leta 1995 do leta 2017 v Sloveniji	69
Slika 2.8:	Delež depozitov največjih 30. deponentov v depozitih celotnega bančnega sistema (brez prebivalstva) in delež depozitov s preostalo dospelostjo do 90 dni v depozitih največjih 30. deponentov v %	70
Slika 2.9:	Gibanje deleža depozitov največjih 30. deponentov v vseh depozitih	70
Slika 2.10:	Izpostavljenost tveganju okužbe zaradi povezanosti bančnih naložb, Slovenija, marec 2017	72
Slika 2.11:	Izpostavljenost bank do petih vrednostnih papirjev, ki imajo največji delež v bilanci bančnega sistema, Slovenija, marec 2017	72

OKOLJE NIZKIH OBRESTNIH MER TER NARAŠČANJE NEUSKLAJENOSTI ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV BANK

Centralne banke so instrumentarij nizkih obrestnih mer uporabile s ciljem vzdrževati inflacijo na stopnji pod, a blizu 2 %. Ta ukrep je hkrati okrepil nekatera tveganja za finančno stabilnost. V slovenskem bančnem sistemu so posebej izpostavljena dohodkovno tveganje, v precejšnji meri povezano z obrestnim tveganjem, ter likvidnostno tveganje in tveganje financiranja. Nekatera od teh tveganj krepi vztrajanje nizkih obrestnih mer, medtem ko je pri drugih zaradi sedanjega prilagajanja poslovanja bank nizkim obrestnim meram mogoče pričakovati krepitev, ko se bodo obrestne mere vrnile na običajno raven. Tveganja so med seboj tesno prepletena – izboljšanje enega lahko včasih vpliva na poslabšanje drugega.

Obrestno tveganje lahko merimo z razliko v povprečnem obdobju spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer ter z obrestno vrzeljo. Oba kazalnika v slovenskem bančnem sistemu sicer nakazujeta občutljivost poslovanja bank na zviševanje obrestnih mer. Pomemben dejavnik obrestnega tveganja je tudi pogodbeno opredeljena vrsta obrestne mere. Banke z večjim deležem posojil, odobrenih s fiksno obrestno mero v vseh posojilih – ta so v zadnjem obdobju naraščala – bodo v primeru neustreznih zavarovanj pred obrestnim tveganjem občutile manj pozitivnih prihodkovnih učinkov zvišanja obrestne mere kot banke z večjim deležem variabilnih posojil. Upoštevanje zavarovanj, ki jih banke uporabljajo za zaščito pred obrestnim tveganjem, podobo obrestnega tveganja sicer precej izboljša.[44]

Tudi vztrajanje okolja nizkih obrestnih mer lahko vpliva na rast dohodkovnega tveganja. K zniževanju neto obrestne marže so v preteklosti prispevali predvsem cenovni dejavniki (gibanje obrestnih mer na različne elemente obrestovane aktive oziroma pasive), manj pa količinski dejavniki, kljub upadanju kreditne aktivnosti. Ob omejenih možnostih za izboljšanje stroškovne učinkovitosti in omejenih možnosti za nadaljevanje nižanja obrestnih odhodkov bodo banke, če ne bodo povečale posojilne aktivnosti, v srednjeročnem obdobju izpostavljene višjemu dohodkovnemu tveganju.[45]

Razpiranje razkoraka med ročnostjo naložb in virov povečuje pomen skrbi za likvidnost v bankah. Tveganje financiranja se s podaljševanjem ročnosti naložb in skrajševanjem ročnosti virov povečuje. Delež vpoglednih vlog med vlogami nebančnega sektorja se še naprej veča, kar kratkoročno sicer vpliva na nižje obrestne odhodke bank, hkrati pa v strukturo virov, s povečano ročnostno neusklajenostjo aktive in pasive, vnaša negotovost. Za oceno likvidnostnega tveganja in tveganja financiranja je treba sicer upoštevati dejansko ročnost oziroma stabilnost vpoglednih vlog. Kljub pogodbeni ročnosti, ki je formalno za vpogledne vloge nič, spadajo te vloge med vire z nedefinirano ročnostjo. Njihova dejanska ročnost ni nedvoumno določena ter v normalnih tržnih razmerah močno presega pogodbeno določeno ročnost in lahko doseže tudi več let. Če pri izračunu upoštevamo pogodbeno opredeljeno ročnost vpoglednih vlog, se povprečna ročnost virov močno skrajšuje. Ker se hkrati podaljšuje ročnost naložb, se povečuje neskladje v ročnosti naložb in virov. Visok delež vpoglednih in kratkoročnih vlog povečuje možnost prenašanja depozitov med bankami oziroma hitrega umika depozitov v primeru šoka ter povečuje likvidnostne zahteve bank[46] in obrestno tveganje.

Ta prispevek se bo osredotočil na tveganje financiranja in likvidnostno tveganje, ki izvirata iz čezmernega neskladja v ročnosti bančnih naložb in virov, saj sta to tveganji, pri katerih je, teoretično gledano, potencial za razvoj v tveganje sistemske narave največji.

[44] Več v poglavju Dohodkovno tveganje in obrestna občutljivost bank.
[45] Več v poglavju Dohodkovno tveganje in obrestna občutljivost bank, Poročilo o finančni stabilnosti, junij 2016 in Ahtik, Banerjee & Remšak (2016).
[46] Likvidne naložbe so po navadi tudi manj donosne od nelikvidnih, kar je še dodaten pritisk na donosnost bank.

1 NESKLADJE V ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV

1.1 Preostala zapadlost naložb in virov ter vrzel v njihovi ročnosti

Banke še vedno velik del svojih naložb ohranjajo v najbolj likvidnih oblikah premoženja, tj. vrednostnih papirjih in terjatvah do centralne banke. Kljub temu se z odobravanjem predvsem dolgoročnih posojil povprečna ročnost posojil podjetjem podaljšuje. Ob vztrajnem krčenju kratkoročnih posojil, ki se zmanjšujejo v stanjih in tudi v novoodobrenih posojilih, se je v strukturi stanja posojil podjetjem močno povečal delež dolgoročnih posojil. Podoben pojav je zaradi intenzivnega odobravanja stanovanjskih posojil mogoče zaznati tudi pri gospodinjstvih. Posledično je učinek odobravanja dolgoročnih posojil močnejši od učinka povečevanja likvidnih naložb. Opaziti je mogoče, da se tehtano povprečje preostale zapadlosti aktive podaljšuje (slika 1.1).

Slovenske banke večinoma financirajo sredstva različnih (daljših) ročnosti z vpoglednimi vlogami. Odvisnost bank od domačih virov financiranja zmanjšuje odvisnost od tujih grosističnih finančnih trgov, kar hkrati zmanjšuje tveganje financiranja v tujini. Z večjim deležem virov kratke ročnosti banke sicer nižajo svoje obrestne odhodke, hkrati pa se izpostavljajo vse večji ročnostni neusklajenosti aktive in pasive. Na sliki 1.1 je razvidno, da se tehtano povprečje preostale zapadlosti virov zaradi naraščanja vpoglednih vlog vztrajno zmanjšuje.

Vrzel oziroma neskladje v ročnosti (angl. *maturity mismatch*) se je v preteklih letih povečala kar za 31,6% (brez upoštevanja naložb v denarna sredstva) oziroma 25,3% (z upoštevanjem denarja v bančni aktivi).

Slika 1.1: Vrzel med tehtanim povprečjem naložb in tehtanim povprečjem obveznosti, Slovenija (v mesecih)

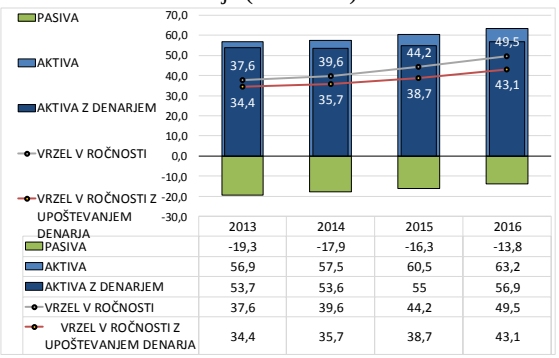

	2013	2014	2015	2016
PASIVA	-19,3	-17,9	-16,3	-13,8
AKTIVA	56,9	57,5	60,5	63,2
AKTIVA Z DENARJEM	53,7	53,6	55	56,9
VRZEL V ROČNOSTI	37,6	39,6	44,2	49,5
VRZEL V ROČNOSTI Z UPOŠTEVANJEM DENARJA	34,4	35,7	38,7	43,1

Slika 1.2: Vrednost preostale zapadlosti aktive in pasive z upoštevanjem denarnih sredstev na strani aktive

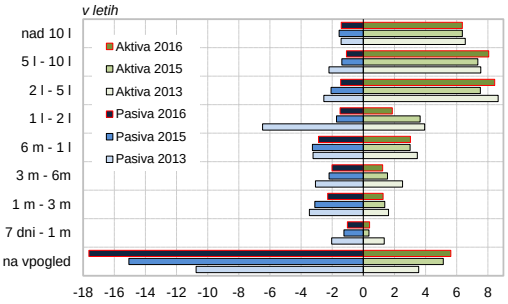

mrd EUR
(Opomba: neg. vrednosti na pasivi zaradi prikaza.)

Opomba: Kapital kot vir financiranja ni vštet v izračun preostale zapadlosti virov.
Vir: Banka Slovenije.

Zaradi izjemno kratkoročne pogodbeno opredeljene ročnosti vpoglednih vlog se skrajšuje ročnost virov, medtem ko se ročnost sredstev podaljšuje. Posledično se neskladje v ročnosti naložb in virov povečuje. Slika 1.2 prikazuje vrednost preostale zapadlosti aktive in pasive glede na različno obdobje preostale zapadlosti.

2 TVEGANJA, KI IZHAJAJO IZ NESKLADJA V ROČNOSTI NALOŽB IN VIROV

2.1 Naraščanje neskladja v ročnosti naložb in virov ter njegove posledice

Neskladje v ročnosti oziroma vrzel med preostalo zapadlostjo naložb in virov je ena od temeljnih značilnosti bančništva. Banke deponentom omogočajo zadovoljitev potreb po likvidnosti sredstev, ki jih hkrati plasirajo v dolgoročna posojila (Diamond in Dybvig, 1983). Drugi avtorji (Calomiris & Kahn, 1991) menijo, da neskladje v ročnosti, še zlasti obstoj vlog na vpogled, utrjuje disciplino bančnih managerjev, saj lahko v primeru percepcije o povečani tveganosti banke depoziti razmeroma hitro zapustijo banko. Zadnja finančna kriza je dokazala, da ta mehanizem discipliniranja ni dovolj učinkovit, saj se je pretirana ročnostna vrzel pokazala kot ena od ključnih šibkosti bančnega sistema (Vinas et al., 2010). Brunnermeier & Oehmke (2013) sta pokazala, da si banke prizadevajo za maksimizacijo dobička prek krajšanja ročnosti virov, kar lahko poveča neskladje v ročnosti aktive in pasive prek razumnih ravni. Naraščajoče neskladje v ročnosti virov in naložb v bančni sistem vnaša tveganja na mikro (idiosinkratično tveganje) in tudi na makro ravni (sistemsko tveganje).

Z mikro vidika naraščajoče neskladje ročnosti vpliva na povečanje tveganja pri individualnih institucijah. Najbolj izstopajoče tveganje, ki je posledica naraščajoče vrzeli, je likvidnostno tveganje, to je tveganje nastanka izgube zaradi nezmožnosti poravnavanja vseh dospelih obveznosti in prisiljenost zagotavljati potrebna sredstva s pomembno višjimi stroški od običajnih zaradi nezmožnosti zagotavljanja zadostnih sredstev za poravnavo obveznosti ob dospelosti. Kratkoročni viri so podvrženi t. i. tveganju financiranja (angl. *rollover risk)*. Deponenti lahko vpogledne vloge brez stroškov dvignejo z bančnih računov, s čimer banka izgubi del svojih virov financiranja. Zato je za banke zelo pomembna dejanska stabilnost teh vlog. Likvidnostno tveganje in tveganje financiranja pa, kot je bilo izpostavljeno v uvodnem delu, nista edini tveganji, ki izhajata iz naraščajočega neskladja v ročnosti naložb in virov.

Tveganja na ravni posamezne banke lahko prek neposredne ali posredne okužbe (angl. *contagion*) ali koreliranih občutljivosti na strukturne šoke vodijo do sistemskih motenj in posledično finančne krize. Tipičen primer je naval na banke, ki se prek posrednega kanala razširi skozi celoten sistem (Diamond & Dybvig, 1983). Povečanje verjetnosti sistemskih motenj je torej ena od večjih makroekonomskih posledic naraščajoče ročnostne vrzeli.

2.2 Tveganje financiranja

2.2.1 Stanje v slovenskem bančnem sistemu

Tveganje financiranja se v slovenskem bančnem sistemu zaradi razdolževanja na grosističnih trgih znižuje. Vloge nebančnega sektorja še naprej krepijo vodilno vlogo med viri financiranja bank (slika 2.1). Delež vpoglednih vlog se je v strukturi virov financiranja bank približno podvojil v primerjavi z obdobjem pred krizo, kar kaže potencial za rast tveganja financiranja. Glavni razlog za povečanje vpoglednih vlog je dospetje kratko- in dolgoročnih vezanih vlog, ki se večinoma ne obnavljajo zaradi izjemno nizkih obrestnih mer in prav tako izjemno majhnih razlik med obrestnimi merami za vpogledne vloge in obrestnimi merami za vezane depozite (slika 2.2), to pa vpliva na nizke oportunitetne stroške varčevanja v vpoglednih vlogah.

Slika 2.1: Struktura virov financiranja bank

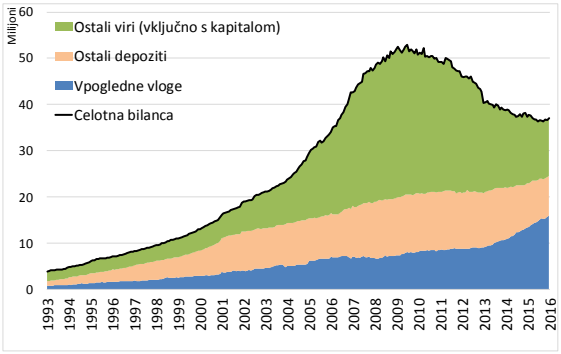

Slika 2.2: Obrestni razmik med vlogami različnih ročnosti

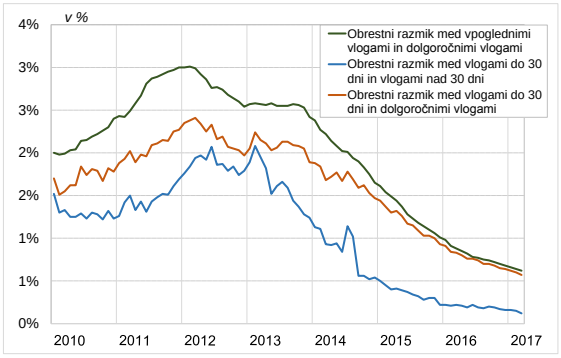

Vir: Banka Slovenije.

Slovenija je po deležu vpoglednih vlog v bilanci stanja na petem mestu med državami Evropske unije, hkrati pa tudi peta država članica EU z najvišjim razmerjem likvidnih sredstev med kratkoročnimi obveznostmi. Taka struktura virov je določena tudi s poslovnim modelom slovenskih bank, saj se te pretežno financirajo z depoziti (med katerimi je v razmerah nizkih obrestnih mer seveda ustrezno večji delež vpoglednih vlog). Po drugi strani, kot je razvidno na sliki 2.3, delež vpoglednih vlog v vseh vlogah v Sloveniji ostaja v okvirih, ki jih zarisujeta 25. in 75. percentil. Velik delež likvidnih sredstev po drugi strani nakazuje, da slovenski bančni sektor v primerjavi z drugimi evropskimi državami ne izstopa po tveganjih zaradi čezmernega neskladja v ročnostni strukturi.

Slika 2.3: Delež vpoglednih vlog v vseh vlogah

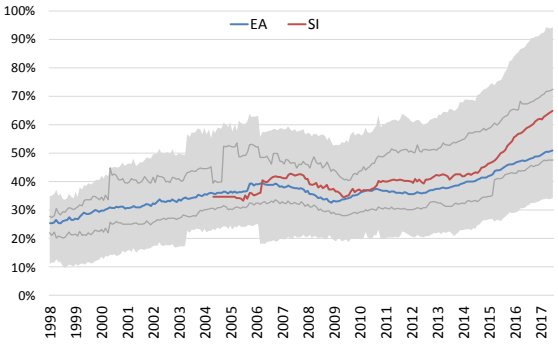

Slika 2.4: Delež vpoglednih vlog v bilanci stanja

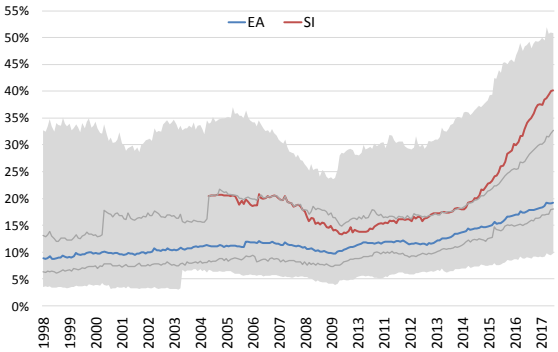

Opomba: Zadnji podatki se nanašajo na marec 2017. Osenčene površine predstavljajo meje, znotraj katerih se giblje delež vpoglednih vlog držav Evropske unije; sive črte predstavljajo 25. in 75. percentil.
Vir: ECB-SDW.

2.2.2 Stabilnost vpoglednih vlog

Za oceno tveganja financiranja je treba upoštevati dejansko ročnost oziroma stabilnost vpoglednih vlog. Ta ni nedvoumno določena in v normalnih tržnih razmerah velja, da močno preseže pogodbeno določeno ročnost in doseže tudi več let. V specifičnih razmerah je lahko njihova dejanska ročnost precej krajša od zgodovinskega povprečja in se bolj približa pogodbeni ročnosti. Zaradi nezaupanja, povezanega s slabimi izkušnjami ob investiranju v alternativne oblike naložb, varčevalci za zdaj ostajajo vezani na bančne vloge. To se lahko ob obnovitvi zaupanja spremeni, kar bi se lahko izrazilo v odlivu bančnih vlog ali višjih obrestnih odhodkih in okrepilo dohodkovno tveganje.

Vloge nebančnega sektorja se, kot prikazuje graf na sliki 2.5, povečujejo s podobnim tempom kot v preteklosti, saj skoraj v celoti sledijo gibanju bruto domačega proizvoda. Od tod je mogoče sklepati o stabilnosti gibanja depozitov. Po drugi strani se je trend deleža vpoglednih vlog v primerjavi z bruto domačim proizvodom ločil od dolgoročnega trenda z uvedbo negativne stopnje mejnega depozita v sredini leta 2014 (ta delež je zdaj približno 12 odstotnih točk nad dolgoročnim trendom), saj so se vezane vloge prelile v vpogledne. Upravičeno je torej pričakovanje, da bo z »normalizacijo« višine obrestnih mer delež vpoglednih vlog v bankah ponovno upadel – v korist vezanih vlog. V primeru sicer malo verjetnih izjemnih dogodkov so vpogledne vloge manj stabilne kot vloge z opredeljeno (daljšo) pogodbeno ročnostjo. Po drugi strani velik delež bank, omogoča deponentom (ob ustrezni denarni odmeni) predčasen odstop od pogodbe o vezani vlogi brez posebnih razlogov.

Slika 2.5: Delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja v primerjavi z bruto domačim proizvodom

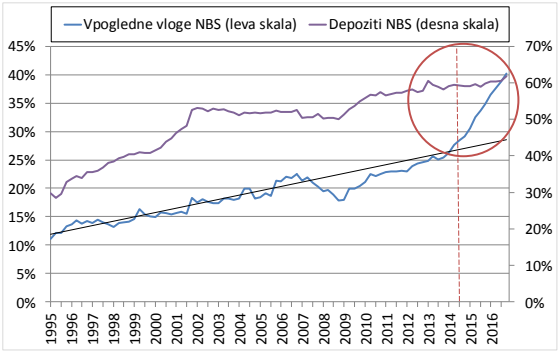

Opomba: Trend, izračunan za obdobje do Q4 2006. Rdeča črta označuje uvedbo negativne stopnje mejnega depozita, junij 2014.
Vir: Banka Slovenije, SURS.

O stabilnosti vlog nebančnega sektorja je mogoče sklepati iz preteklega dogajanja – iz mesečnih sprememb stanj vseh vlog in vpoglednih vlog nebančnega sektorja med letoma 1995 in 2017. Prikazane so neto spremembe stanja, torej prilivi in odlivi skupaj. Iz slike 2.6 je razvidna distribucija sprememb stanja vpoglednih vlog in vseh vlog nebančnega sektorja. V časovni seriji 20 let je mogoče opaziti, da je znašala maksimalna mesečna neto sprememba stanj vpoglednih vlog, do katere je prišlo le enkrat v prikazanem obdobju, 9%. Hkrati je mogoče opaziti, da je bila največja neto mesečna sprememba stanja vseh vlog nebančnega sektorja 1,9-odstotna (slika 2.7). Spremembe v (vpoglednih) vlogah ene banke so se po navadi odrazile v nasprotnosmernih spremembah vlog drugih bank. Na podlagi tega lahko sklepamo, da so se v preteklosti v slovenskem bančnem sistemu vloge prelivale predvsem med bankami[47] in različnimi ročnostmi, niso pa uhajale zunaj bančnega sistema, kar bi bila z vidika finančne stabilnosti ena od glavnih skrbi.

Slika 2.6: Distribucija mesečnih neto sprememb stanj vpoglednih vlog nebančnega sektorja od leta 1995 do leta 2017 v Sloveniji

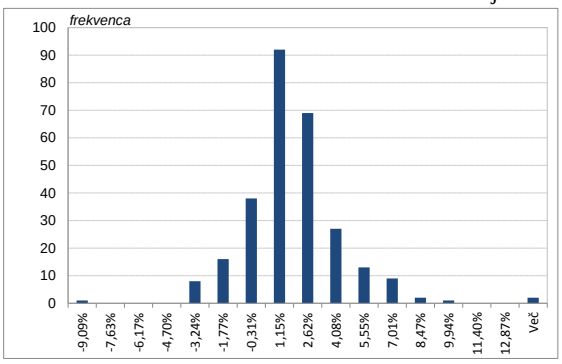

Slika 2.7: Distribucija mesečnih neto sprememb stanj vseh vlog nebančnega sektorja od leta 1995 do leta 2017 v Sloveniji

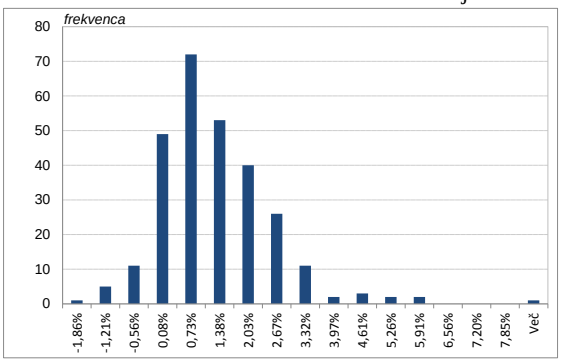

Vir: Banka Slovenije.

Iz zgodovinskih podatkov je torej mogoče sklepati, da so depoziti razmeroma stabilni.

2.2.3 Koncentracija depozitnih virov financiranja

Zelo pomemben element upravljanja tveganja financiranja je zagotavljanje razpršenosti virov sredstev po posameznih vlagateljih, vrstah vlog, trgih, rokih dospelosti ipd. Umik velikega komitenta iz banke oziroma bančnega sistema lahko precej prizadene kreditno institucijo, hkrati pa ima tak deponent tudi večjo pogajalsko moč ter lahko za svojo vlogo izsili višjo obrestno mero, kar poveča odhodke banke in s tem krepi dohodkovno tveganje.

Banka Slovenije na podlagi mesečnih poročil bank in hranilnic spremlja depozite 30 največjih deponentov, in sicer njihov delež v vseh depozitih banke oziroma hranilnice, višino obrestnih mer in strukturo preostale zapadlosti teh depozitov.

Koncentracija depozitov po posameznih deponentih se med posameznimi bankami precej razlikuje in je pri manjših bankah praviloma večja kot pri velikih. Delež največjih 30 deponentov v depozitih celotnega bančnega sistema (brez prebivalstva) je marca 2017 znašal 42,6% in je bil za 7 odstotnih točk manjši kakor na začetku leta 2016. Kljub zmanjševanju izpostavljenosti do največjih deponentov na ravni sistema so banke

[47] V določenih okoliščinah je tudi to lahko razlog za skrb.

še vedno precej odvisne od nekaj velikih deponentov, velika odvisnost pa povečuje likvidnostno tveganje. V letu 2016 se je v strukturi depozitov največjih 30 deponentov zmanjševal delež depozitov s preostalo dospelostjo do 90 dni, ki je marca 2017 znašal 47,3% (slika 2.8).

Slika 2.8: Delež depozitov največjih 30 deponentov v depozitih celotnega bančnega sistema (brez prebivalstva) in delež depozitov s preostalo dospelostjo do 90 dni v depozitih največjih 30 deponentov v %

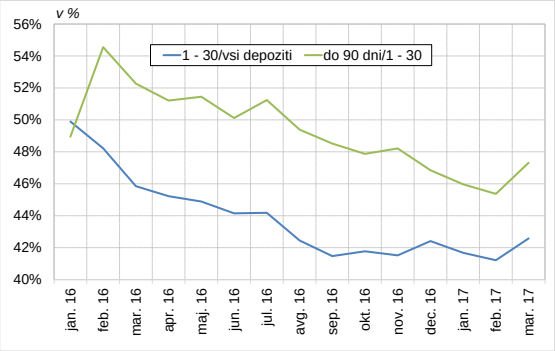

Slika 2.9: Gibanje deleža depozitov največjih 30 deponentov v vseh depozitih

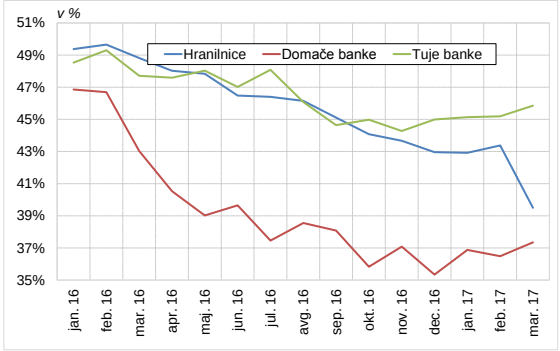

Vir: Banka Slovenije.

Domačim bankam se je v letu 2016 močno zmanjšala koncentracija vlog največjih 30 deponentov. Koncentracija največjih deponentov je pri domačih bankah padla z 49,4% v letu 2016 na 37,4% marca 2017. Padla je tudi pri hranilnicah, saj je konec marca 2017 znašala 39,5%. To pomeni zmanjšanje koncentracije v višini 10 odstotnih točk glede na začetek leta 2016. Koncentracija največjih 30 deponentov pri tujih bankah je razmeroma visoka in je marca 2017 znašala 45,9% (slika 2.9). Ker depoziti podjetij še vedno naraščajo, zmanjšanje koncentracije sredstev ne kaže, da bi podjetja depozite umikala iz bančnega sistema, lahko pa tekmovanje med bankami za sredstva pomembnejših komitentov vodi do prehitrega zviševanja obrestnih mer, podobnega tistemu, ki ga je bančni sistem doživel v letu 2012.

2.2.4 Možni scenariji gibanja vpoglednih vlog

Zgodovinsko nadpovprečen delež vpoglednih vlog nakazuje, da taka situacija ni stabilna. Gibanje deleža vpoglednih vlog bo v prihodnje podvrženo enemu od naslednjih scenarijev:

1. premik nazaj v vezane vloge (najverjetnejši scenarij);
2. preliv vlog nebančnega sektorja med bankami, ki ga lahko sprožijo – med drugimi – čezmerne prilagoditve depozitnih obrestnih mer, kot posledica konkurence med bankami;
3. postopen odliv vlog nebančnega sektorja zunaj bančnega sistema;
4. naval na banke kot posledica (v izboljšanih makroekonomskih razmerah zelo malo verjetnega) zunanjega šoka (možnih vzrokov za tak šok pa se v tem prispevku ne dotikamo).

Premik v vezane vloge

Najverjetneje je, da se bodo vpogledne vloge, ko bo prišlo do dviga obrestnih mer, ponovno prelile v vezane vloge. Takemu scenariju v prid govorijo tudi gibanja, ki jih prikazujeta slika 2.5 in slika 2.6.

Prelivanje vlog nebančnega sektorja med bankami

Obstaja tveganje, da bodo banke tekmovale za depozitne vire s čezmerno prilagoditvijo depozitnih obrestnih mer. Ker se obrestne mere ne prilagodijo hkrati, obstaja verjetnost, da bo določena banka prilagodila obrestno mero hitreje kot druge banke in s tem pritegnila deponente drugih bank. Banka, ki bo prva prilagodila depozitno obrestno mero, bo pritegnila vpogledne vloge bank, ki bodo zaostajale pri prilagajanju obrestnih mer. Ta scenarij lahko povzroči pretirano zviševanje depozitnih obrestnih mer z namenom ohranjanja tega vira financiranja. Močna konkurenca med bankami lahko okrepi prilagoditve obrestnih mer in posledično oslabi dobičkonosnost slovenskega bančnega sistema. Slovenski bančni sistem se je s podobno situacijo

soočil v letu 2012. Banka Slovenije je takrat uvedla makrobonitetni instrument »omejevanje depozitnih obrestnih mer«,[48] ki bi ga lahko ob ponovitvi situacije ponovno aktivirali.

Postopen odliv vlog nebančnega sektorja

Postopen odliv vlog nebančnega sektorja je pogojen s pojavom alternativnih investicijskih priložnosti. Banke se lahko nanj odzovejo in se mu prilagodijo tako, da izpad depozitnega financiranja nadomestijo z viri, ki niso depoziti nebančnega sektorja. Morebitna višja cena teh virov lahko okrepi dohodkovno tveganje.

Naval na banke

Scenarij navala na banke je precej manj verjeten od scenarija postopnega odliva vlog nebančnega sektorja ali preliva znotraj bančnega sistema. Kljub temu ostaja vprašanje, kakšna je verjetnost, da bodo banke doživele scenarij navala, ki je med možnimi scenariji najbolj problematičen. Vprašanje je, ali verjamemo, da je verjetnost navala na banke dovolj visoka, da tveganje zahteva makrobonitetno intervencijo.

Tradicionalno vloge nebančnega sektorja veljajo kot stabilen vir financiranja bank ne glede na njihovo ročnost. Kaufman[49] navaja, da je nevarnost navala na banke po navadi pretirana. Tudi mikrobonitetni instrumenti predpostavljajo precejšnjo stabilnost (vpoglednih) vlog.[50] Ta predpostavka je realna le za običajne razmere in manjše motnje v sistemu, medtem ko je lahko potencialni odliv ob hujši krizi precej večji.

V literaturi se pojavljajo naslednji vzroki navala na banke:

a) ***Sistemski šok:*** dokler so šoki popolnoma neodvisni med deponenti, je mogoče predvideti, da v vsakem obdobju določen fiksen delež vlog zapusti bančni sistem. Tudi količnik likvidnostnega kritja (LCR) temelji na tej ideji. Vendar obstajajo dogodki, ki prizadenejo večji del prebivalstva (naravne katastrofe, finančna kriza, borzni baloni). Agregatna količina odliva vlog nebančnega sektorja je v takem primeru lahko stohastična. Možnost navala na banke se poveča, kadar je znesek denarnih rezerv pod ravnjo vpoglednih vlog, ker se deponenti zbojijo, da banke ne bodo sposobne izplačati želenih zneskov.

b) ***Slaba posojila in izgube:*** če ima posamezna banka težave z izgubami, se lahko naval najprej pokaže le pri tej banki, zaradi informacijske asimetrije pa se lahko negotovost in nezaupanje preneseta tudi na druge banke. Idiosinkratična finančna okužba se lahko razširi v sistem po naslednjih kanalih (Caccioli et al., 2013):

   - tveganje nasprotne pogodbene stranke (t. i. *counterparty risk*),
   - tveganje refinanciranja (t. i. *rollover risk*) in
   - povezanosti bančnih naložb (t. i. *asset commonality or overlapping portfolios*).

Najboljša politika za omejevanje pretirane reakcije posameznikov je preprečitev širjenja izgub in ohranjanje zaupanja. Tega zagotavljata tudi ustrezna raven kapitalske ustreznosti bank, depozitna jamstvena shema ipd.

Vlagatelji, ki bi zaznali določeno banko kot ranljivo, bi verjetno prenesli svoje vloge v drugo banko znotraj bančnega sistema in posledično omejili posledice idiosinkratičnega šoka. Tako specifičen šok ne bi pridobil sistemske komponente. Banko, ki bi doživela likvidnostni šok, bi najverjetneje reševala centralna banka z likvidnostno asistenco (s funkcijo posojilodajalca v skrajni sili (angl. *lender of last resort* – LOLR) oziroma z izredno likvidnostno pomočjo (angl. *emergency liquidity assistance* – ELA)) ali bi ji pomagale druge banke z medbančnim posojanjem, kar bi se zgodilo le v primeru, da bi bila predpostavka vlagateljev o ranljivosti banke napačna, druge banke, ki so bolje usposobljene za ocenjevanje tveganj kot nepoučeni posamični vlagatelji, pa bi jo ocenile kot stabilno.

[48] Več na spletni strani: https://www.bsi.si/financna-stabilnost.asp?MapaId=1885.
[49] Kaufman, G. G. (2008).
[50] Več v Delegirani uredbi Komisije (EU) 2015/61.

2.3 Likvidnostno tveganje

2.3.1 Količniki likvidnosti in sekundarna likvidnost

Prvi izmed kazalnikov likvidnosti, ki potrjuje nizko in stabilno raven likvidnostnega tveganja, je razmeroma visok likvidnostni količnik prvega razreda. Ta je marca 2017 v povprečju dosegel 1,44. Drugi kazalnik, ki potrjuje nizko likvidnostno tveganje, je likvidnostni količnik drugega razreda, ki je marca 2017 v povprečju znašal 1,26. Dober likvidnostni položaj potrjuje tudi delež sekundarne likvidnosti v bilančni vsoti bank, ki je konec marca leta 2017 dosegla 18,21%. Zadosten obseg sekundarne likvidnosti bo pomembno pripomogel k premostitvi morebitnega nastanka likvidnostnega pritiska, ki bi lahko bil posledica hitrega odliva vpoglednih vlog. Kljub razmeroma visokim likvidnostnim količnikom so razpoložljiva likvidna sredstva ob visokem znesku vpoglednih vlog zelo pomembna za obvladovanje likvidnostnega tveganja.

2.3.2 Povezanost bančnih naložb

Mehanizem okužbe zaradi povezanosti oziroma enakih bančnih naložb v portfelju več bank deluje na naslednji način: dve instituciji, A in B, imata enake naložbe v svojem likvidnostnem portfelju. Nenadoma mora institucija A zaradi zunanjega šoka odprodati svoje naložbe. Učinek prodaje na ceno instrumenta je odvisen od tržne likvidnosti instrumenta na sekundarnem trgu. Če ima prodaja naložb učinek na ceno instrumenta, ki je skupen obema institucijama, vpliva na vrednost portfelja banke B. Če je učinek spremembe vrednosti portfelja banke B dovolj intenziven, da povzroči zmanjšanje kapitalske ustreznosti, mora tudi institucija B prodati del svojih sredstev, kar povzroči dodaten pritisk na vrednost naložb.

Ker so slovenske državne obveznice na splošno manj tržno likvidne kakor druge državne obveznice, lahko velik obseg naložb vanje za banke pomeni ranljivost. Če bi se pojavila potreba po odprodaji likvidnih sredstev na sistemski ravni, bi jih banke verjetno morale prodati z diskontom. Banke so v zadnjem obdobju sicer povečale naložbe v tuje vrednostne papirje z bonitetno oceno BBB ali več. S tem podpirajo svoj namen zmanjševanja koncentracije naložb v slovenske državne vrednostne papirje, kar ugodno vpliva na trend gibanja opisanega tveganja.

Vrednostni papirji Republike Slovenije v bilančni vsoti nekaterih bank obsegajo razmeroma velike deleže. Pogosto je pri teh bankah tudi delež v vseh VP slovenske države, ki so v bančnih bilancah, razmeroma velik (slika 2.10). Če bi se morala taka banka odločiti za odprodajo vrednostnih papirjev, bi to zagotovo vplivalo na njihovo ceno. Celo posamezni vrednostni papirji imajo v bilancah banke do 5-odstotni delež,[51] hkrati pa imajo pogosto prav banke s pomembno izpostavljenostjo do enega vrednostnega papirja velik delež v celotni izdaji vrednostnega papirja (slika 2.11). Tudi to kaže na možnost vplivanja na ceno papirja ob morebitni prodaji. Za obe sliki velja, da bolj je posamezna banka oddaljena od izhodišča v navpični smeri, bolj morebitne prodaje vrednostnih papirjev vplivajo nanjo. Oddaljenost od izhodišča na vodoravni osi pa izkazuje intenzivnost potencialnega sistemskega vpliva, ki ga ima posamezna banka.

Slika 2.10: Izpostavljenost tveganju okužbe zaradi povezanosti bančnih naložb, Slovenija, marec 2017

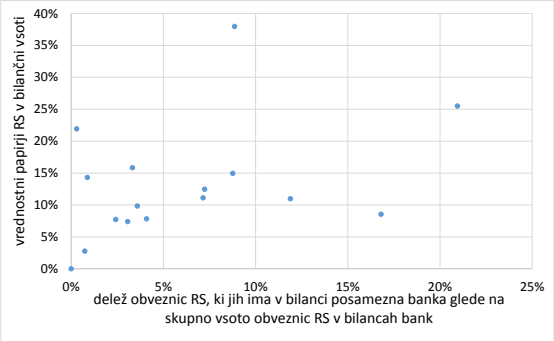

Slika 2.11: Izpostavljenost bank do petih vrednostnih papirjev, ki imajo največji delež v bilanci bančnega sistema, Slovenija, marec 2017

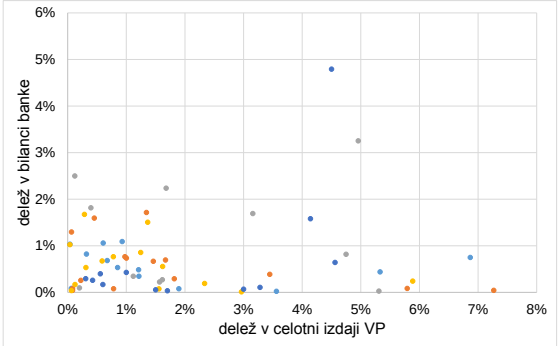

Vir: Banka Slovenije.

Če bi na globalnih trgih prišlo do t. i. popravka cen (angl. repricing) zaradi novih inflacijskih pričakovanj ali popravka premije za tveganje, bi vrednost teh sredstev močno padla in posledično bi se poslabšala kapitalska

[51] Tu niso upoštevani vrednostni papirji DUTB, pri katerih ima celotno izdajo v bilanci ena banka.

ustreznost bank. Banke so zaradi izpostavljenosti do podobnih vrednostnih papirjev izpostavljene tudi tržnemu tveganju.

3 INSTRUMENTI, KI BLAŽIJO TVEGANJA, KI IZHAJAJO IZ ČEZMERNEGA NESKLADJA ROČNOSTNE STRUKTURE

3.1 Skupine razpoložljivih instrumentov

Obstaja več instrumentov, ki so bili tradicionalno uporabljeni kot orodje za blaženje oziroma preprečevanje navalov na banke. Obstoječe instrumente, ki vplivajo na delež vpoglednih vlog oziroma na tveganja, ki izhajajo iz prevelike neskladnosti v ročnosti naložb in virov, lahko razdelimo na instrumente, ki:

1. vplivajo na likvidnost bank (mikrobonitetni instrumenti: količnika likvidnosti KL1 in KL2 ter količnik likvidnostnega kritja (LCR); makrobonitetni instrument: GLTDF));
2. ohranjajo zaupanje v bančni sistem (sistem jamstva za vloge v bankah, funkcija centralne banke kot posojilodajalca v skrajni sili in sistem likvidnostne pomoči v sili, t. i. izredna likvidnostna pomoč);
3. vplivajo na strukturo financiranja institucij in omejujejo neskladje v ročnosti (obvezne rezerve, količnik neto stabilnih virov financiranja (NSFR)).

3.2 Sistem jamstva za vloge

Eno najbolj učinkovitih orodij, ki preprečujejo naval na banke, je sistem jamstva za vloge v bankah. Temeljna cilja sistema jamstva za vloge sta zaščititi vlagatelje in ohranjati njihovo zaupanje v bančni sistem. Trden in učinkovit sistem jamstva za vloge je eden od pomembnih pogojev za vzdrževanje finančne stabilnosti v državi. V Sloveniji je delež zavarovanih depozitov glede na celotne vloge vlagateljev, ki so upravičeni do jamstva, marca 2017 znašal 75,6%. Ker je jamstvo za vloge omejeno na največ 100.000 evrov, lahko deponenti, katerih znesek depozita presega zgornjo mejo jamstva, del depozita premaknejo v drugo banko in posledično zmanjšajo delež nezavarovanih vlog. S tem dejanjem zavarujejo celotni depozit, zato je tako ravnanje pričakovano.

3.3 Količnika likvidnosti KL 1 in KL 2

Količnik likvidnosti je razmerje med vsoto finančnih sredstev v domači in tuji valuti ter vsoto virov sredstev v domači in tuji valuti, glede na preostalo zapadlost. Za namen izračunavanja likvidnostne pozicije mora banka finančna sredstva razvrstiti v dva razreda, in sicer:

1. prvi razred: finančna sredstva in viri sredstev[52] s preostalo zapadlostjo do 30 dni (KL 1);
2. drugi razred: finančna sredstva in viri sredstev s preostalo zapadlostjo do 180 dni (KL 2).

Banka mora dnevno izračunavati količnik likvidnosti za posamezni razred za pretekli delovni dan. Količnik prvega likvidnostnega razreda mora biti najmanj 1. Količnik drugega razreda je informativnega značaja. Če banka ne dosega zahteve količnika prvega likvidnostnega razreda, mora v poročilu o likvidnosti navesti razloge za nedoseganje.

Mikrobonitetna likvidnostna količnika se lahko uporabljata do implementacije evropskih likvidnostnih standardov (količnik likvidnostnega kritja), ki bodo polno implementirani z začetkom prihodnjega leta.

[52] Banka upošteva vire sredstev po naslednjih kriterijih:
a) po preostali zapadlosti;
b) vpogledne vloge gospodinjstev in nefinančnih družb v prvem razredu v višini 40%;
c) vpogledne vloge gospodinjstev in nefinančnih družb v drugem razredu v višini 35%.

3.4 Količnik likvidnostnega kritja (LCR) in količnik neto stabilnih virov financiranja (NSFR)

Zahteva glede likvidnostnega kritja je v primerjavi s predhodnimi direktivami o kapitalskih zahtevah ena najpomembnejših novosti Uredbe (EU) št. 575/2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja. Čeprav so predhodne direktive prav tako vsebovale splošna pravila o likvidnosti, niso vključevale podrobnih pravil v zvezi s sestavo likvidnih sredstev in načinom izračuna neto denarnih tokov.

Cilj zahteve glede likvidnostnega kritja (LCR) je preprečiti likvidnostno tveganje z zmanjševanjem odvisnosti kreditnih institucij od kratkoročnega financiranja in likvidnosti, ki ju zagotavljajo centralne banke, z uvedbo zahteve, da imajo dovolj likvidnih sredstev za soočanje s presežkom likvidnih odlivov v primerjavi s prilivi, do katerih bi po pričakovanjih lahko prišlo v 30-dnevnem stresnem obdobju.[53] Banke bodo morale količnik v celoti izpolnjevati od 1. 1. 2018.

Količnik neto stabilnih virov financiranja (NSFR) še ni zavezujoč. Glede na predlog Evropske komisije, podan v novembru 2016,[54] naj bi se v celoti uveljavil v letu 2021. Količnik se osredotoča na omejevanje bank pri transformaciji ročnostne strukture. Zavezujoč količnik neto stabilnega financiranja bo temeljil na izboljšanih profilih financiranja institucij in vzpostavil usklajen standard za določitev, koliko stabilnih, dolgoročnih virov financiranja potrebuje institucija za premostitev stresnih obdobij na trgih in težav v zvezi s financiranjem.

3.5 Omejevanje dinamike zniževanja razmerja med krediti in vlogami (GLTDF)

Banka Slovenije je uvedla makrobonitetni instrument GLTDF, s katerim opredeljuje minimalne zahteve za razmerje med letnimi spremembami stanja kreditov nebančnega sektorju pred upoštevanjem oslabitev in letnimi spremembami stanja vlog nebančnega sektorja (GLTDF – angl. *gross loans to deposits flows*).

Namen instrumenta je upočasniti dinamiko zniževanja razmerja med krediti in vlogami nebančnega sektorja (LTD – angl. *loan to deposit*), prispevati k stabilizaciji strukture financiranja in omejiti sistemsko likvidnostno tveganje financiranja.

Makrobonitetni instrument GLTDF je dosegel zastavljene cilje, saj je zagotovil večji delež stabilnih virov (depozitov namesto grosističnega financiranja). Zasnova instrumenta je sicer glede učinkov na vpogledne vloge popolnoma nevtralna.

3.6 Funkcija posojilodajalca v skrajni sili in funkcija likvidnostne pomoči v sili

Funkcija posojilodajalca v skrajni sili (angl. *lender of last resort*) ščiti deponente in preprečuje odlive vlog, do katerih pride med izgubo zaupanja v bančni sistem. Kreditne institucije evroobmočja lahko pridobijo posojilo centralne banke ne le z operacijami denarne politike, ampak izjemoma tudi z izredno likvidnostno pomočjo. Zagotavljanje likvidnosti prek funkcije pomoči v sili (angl. *emergency liquidity assistence*) je v diskrecijski presoji nacionalne centralne banke, Svet ECB pa lahko odločitvi nacionalne centralne banke nasprotuje ali omeji višino izredne pomoči. Zavedanje deponentov o možnosti tovrstnega posega centralne banke zmanjšuje verjetnost odliva depozitov.

3.7 Obvezne rezerve

Tradicionalno so bile obvezne rezerve glavni instrument za upravljanje likvidnostnega tveganja. Obvezne rezerve so imele vlogo kritja eventualnih dvigov depozitov, kar je utrjevalo zaupanje deponentov in s tem stabilnost depozitov. Danes so obvezne rezerve instrument denarne politike[55] (Robitaille, 2011) in imajo

[53] Več v Uredbi (EU) št. 575/2013 in v Delegirani Uredbi Komisije (EU) 2015/61z dne 10. oktobra 2014 o dopolnitvi Uredbe (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z zahtevo glede likvidnostnega kritja za kreditne institucije.

[54] COM(2016) 850 final.

[55] Obvezne rezerve stabilizirajo obrestne mere denarnega trga, saj izpolnjevanje obveze v povprečenju obdobja obveznih rezerv (običajno šest tednov) obveznike spodbuja k izravnavi učinkov začasnih nihanj likvidnosti. Poleg tega obvezne rezerve v normalnih tržnih razmerah povečujejo strukturni likvidnostni primanjkljaj (tj. neto povpraševanje po denarju s strani bank), kar lahko izboljša sposobnost Evrosistema, da deluje kot učinkovit ponudnik likvidnosti.

lahko zaradi nizke stopnje (v Evrosistemu znaša le 1 %) le majhen učinek na zaupanje deponentov. Predlog Banke za mednarodne poravnave (2016), ki je v tem trenutku nerealen (zaradi vloge obveznih rezerv v evroobmočju) je, da bi se obvezne rezerve uporabljale kot instrument finančne stabilnosti. S spreminjanjem obveznih rezerv bi lahko centralna banka *ex-ante* omejevala ciklična gibanja v spreminjanju neskladnosti v ročnosti sredstev in obveznosti.

4 SKLEP

Zaradi prevladujočih nizkih obrestnih mer je prišlo na aktivni in tudi na pasivni strani bančnih bilanc do številnih sprememb. Bančna pasiva je postala precej bolj kratkoročna, saj deponenti ob prenizkih donosih niso motivirani za to, da bi svoj denar dlje časa držali v bankah. Po drugi strani pa prav nizke obrestne mere kreditojemalce spodbujajo h kreditnemu povpraševanju, zlasti po dolgoročnejših stanovanjskih posojilih in posojilih podjetjem, banke pa jih v zadnjem obdobju tudi v povečanem obsegu odobravajo. Opisano čezmerno naraščanje vrzeli v ročnosti bančnih sredstev in virov povečuje nekatera tveganja v bančnem sistemu, pri čemer imata potencialno sistemsko naravo zlasti tveganje financiranja in likvidnostno tveganje.

Pregled vzrokov za povečanje teh tveganj je pokazal, da sta za njuno krepitev v zadnjem obdobju ključna dva dejavnika – že omenjeni velik delež vpoglednih vlog, ki se lahko (zaradi nedefinirane pogodbene ročnosti) v primeru (sicer malo verjetnega) šoka zelo hitro umaknejo iz bančnega sistema, in velik delež bankam skupnih likvidnih naložb. Take likvidne naložbe sicer omogočajo, da banke precej presegajo likvidnostne regulatorne zahteve, po drugi strani pa bi takim naložbam (večinoma slovenskim državnim obveznicam) cena ob množični prodaji, ki bi se je lotilo več bank, močno padla. Izkupiček tako ne bi več zadoščal za pokritje izplačil deponentom, ki bi množično zahtevali izplačilo vlog.

Ne glede na navzočnost obeh tveganj v slovenskem bančnem sistemu, trenutna situacija zaradi uveljavljenih (depozitna jamstvena shema, ELA, količniki likvidnosti, likvidnostna pomoč v sili itd.) ali porajajočih se (LCR, NSFR itd.) regulatornih varnostnih mehanizmov ni sporna. Kljub temu je umestno opozorilo bankam, naj pozorno spremljajo razvoj obeh tveganj tako v lastnih bilancah kot v bančnem sistemu, zlasti zato, ker pri tveganju financiranja in likvidnostnem tveganju raven tveganja, ki mu je banka izpostavljena, ni odvisna le od nje same, ampak večinoma od ravnanja drugih bank v bančnem sistemu.

5 LITERATURA IN VIRI

1. Ahtik, M., Banerjee, B., in Remšak, F.: Net interest margin in a low interest rate environment: Evidence for Slovenia; Bančni vestnik Vol. 65, No. 11, November 2016.
2. Brunnermeier, M. K., & Oehmke, M. (2013). The Maturity Rat Race. *The Journal of Finance*, Vol 68, No. 2, pp. 483-521. <https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/moehmke/papers/MaturityRatRace.pdf>
3. Caccioli, F., Shrestha, M., Moore, C., & Farmer, D. (2013). Stability analysis of finanical contagion due to overlapping portfolios. St. Giles, University of Oxford.

   < https://arxiv.org/pdf/1210.5987.pdf>
4. Calomiris, C.W., & Kahn, C.M. (1991). The Role of Demandable Debt in Structuring Optimal Banking Arrangements. *The American Economic Review*, Vol. 81, No. 3, pp. 497-513. < http://www.bu.edu/econ/files/2012/01/calomiris-kahn.pdf>
5. Delegirana Uredba Komisije (EU) 2015/61 z dne 10. oktobra 2014 o dopolnitvi Uredbe (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z zahtevo glede likvidnostnega kritja za kreditne institucije, UL L 11/2, 17. 1. 2015.
6. Diamond, D.W., & Dybvig, P.H., (1983). Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity. *The Journal of Political Economy*, Vol. 91, No. 3, pp. 401–419. < https://www.macroeconomics.tu-berlin.de/fileadmin/fg124/financial_crises/literature/Diamon_Dybvig_Bank_Runs__Deposit_Insurance__and_Liquidity.pdf>
7. Kaufman, G. G. (2008). Bank Runs. The Concise Encyclopedia of Economics. *Library of Economics and Liberty.* < http://www.econlib.org/library/Enc/BankRuns.html >
8. Poročilo o finančni stabilnosti, junij 2016.
9. Uredba (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja ter o spremembi Uredbe (EU) št. 648/2012, UL L 176/1, 27. 6. 2013.
10. Vinals, J., Fiechter, J., Pazarbasioglu, D., Kodres, L., Narain, A., & Moretti, M. (2010). Shaping the new financial system. *IMF Staff Position Note*, 10, 15. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2010/spn1015.pdf>